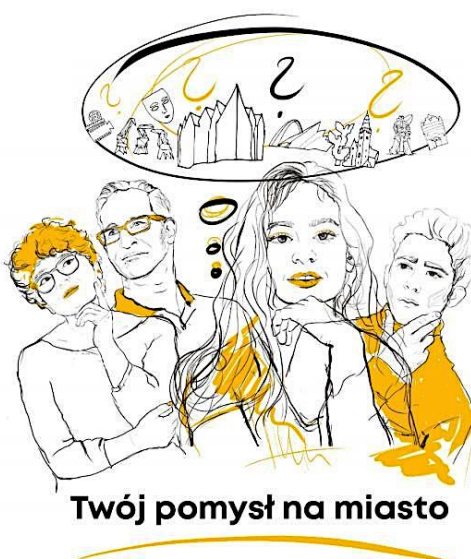

Szczecin

RAPORT EWALUACYJNY:
EWALUACJA SBO 2021 I KONSULTACJI SPOŁECZNYCH
W 2020 ROKU W GMINIE MIASTO SZCZECIN

Część I. Ewaluacja Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2021

Szczecin, 15 stycznia 2021 r.

UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI
INSTYTUT SOCJOLOGII

Opracował Zespół w składzie:

dr Robert Bartłomiejski (Instytut Socjologii US) – kierownik projektu
dr hab. Maciej Kowalewski, prof. US (Instytut Socjologii US)
dr Włodzimierz Durka (Instytut Socjologii US)
dr Dorota Kowalewska (Instytut Nauk o Polityce i o Bezpieczeństwie US)
dr Anna Nowak
dr Regina Thurow

Zespół koordynujący transkrypcje: mgr Klaudia Szalach.

Sfinansowano ze środków Miasta Szczecin.

Spis treści:

Wprowadzenie teoretyczne.....	4
Metodologia badania.....	6
Obszar badawczy nr 1: Ewaluacja konsultacji społecznych SBO 2021 – perspektywa autorów projektów złożonych do SBO 2021	10
I.1. Charakterystyka społeczno-demograficzna badanych projektodawców	10
I.2. Praca z formularzem aplikacyjnym do SBO 2021 w ocenie projektodawców	15
I. 2. 1. Motywacja do złożenia projektu	15
I. 2. 2. Źródła wiedzy na etapie przygotowania wniosku	18
I. 2. 3. Praca z wnioskiem – ocena poszczególnych etapów	20
I. 3. Opinie projektodawców na temat SBO: idea i propozycja usprawnień	23
I. 3. 1. Wady i zalety SBO w opinii wnioskodawców.....	23
I. 3. 2. Propozycje usprawnień.....	30
I. 4. Ocena efektywności komunikacyjnej SBO	33
I. 5. Współpraca z Urzędem Miasta w procesie SBO	34
I. 6. Akademia SBO w ocenie projektodawców	36
I. 7. Oczekiwane formy wsparcia wnioskodawców	41
I. 8. Projekty w tegorocznej edycji SBO	43
I. 9. „Kontrowersyjne projekty”	52
Obszar badawczy nr 2: Ewaluacja SBO 2021 – perspektywa głosujących i członków zespołów społecznych	56
II. 1. Opinie mieszkańców miasta biorących udział w głosowaniu SBO 2021	56
II.1.1. Cechy demograficzne respondentów	57
II.1.2. Źródła wiedzy o SBO oraz motywacje do uczestnictwa	59
II.1.3. Przebieg głosowania w opinii głosujących.....	63
II.1.4. Ocena głosowania	66
II.1.5. Propozycje zmian w przyszłych edycjach SBO	68
II.1.6. Kwestia aktywizacji mieszkańców	75
II. 2. Członkowie zespołów społecznych wobec SBO 2021	77
II.2.1. Uwagi wstępne.....	77
II.2.2. Wyniki badania.....	78
II.3. Wyniki głosowania.....	86
IV. Rekomendacje.....	92

Wprowadzenie teoretyczne

Niniejszy dwuczęściowy raport jest efektem realizacji socjologicznych badań ewaluacyjnych pt. „Ewaluacja SBO 2021 i konsultacji społecznych w 2020 roku w Gminie Miasto Szczecin”. Zespół badawczy Instytutu Socjologii Uniwersytetu Szczecińskiego zrealizował to badanie na zlecenie Gminy Miasto Szczecin na rzecz zwiększania efektywności narzędzi partycypacji na poziomie lokalnym w naszym mieście.

Diagnozowanie efektywności narzędzi partycypacji na poziomie lokalnym jest często podejmowanym tematem badań socjologicznych. Najprościej rzecz ujmując partycypacja obywatelska to wszystkie praktyki społeczne i polityczne, za pomocą których obywatele wpływają na sprawy publiczne¹. Praktyki włączania obywateli (ale i użytkowników miasta, niebędących formalnie jego obywatelami) w proces współdecydowania oparte są na deliberacji, subsydiarności, równości, konsensusie i interesie ogółu. W imię tych idei powstaje kultura partycypacji obywatelskiej, która nie jest doskonała, wymaga stałego monitorowania i udoskonalania – tworzenia coraz doskonalszych narzędzi uczestnictwa, ulepszania procedur podejmowania decyzji przez obywateli w sprawach publicznych. Jednak narzędzia, takie jak budżet obywatelski czy konsultacje społeczne okażą się mało skuteczne, jeśli nie będą podporządkowane spójnym założeniom polityki miasta, czy też dostosowane do oczekiwań i możliwości zaangażowania obywateli. Tak zwana „drabina partycypacji publicznej” wyróżnia trzy poziomy działań angażujących obywateli przez władze: 1) informowanie (gdzie obywatel jest biernym odbiorcą komunikatów władz), 2) konsultowanie (gdzie władza radzi się obywateli) i 3) współdecydowanie (gdzie władze przekazują obywatelom część kompetencji decyzyjnych)².

Idea współdecydowania w budżecie obywatelskim opiera się na synergii dwóch podmiotów: obywateli (mieszkańców) i władzy (samorządu). W pierwszym przypadku, za sprawą włączenia się w realizację budżetu obywatelskiego, mieszkańcy aktywizują się na rzecz swoich małych ojczyzn (ulic, kwartałów, osiedli, dzielnic, miasta), budują poczucie wspólnoty lokalnej i współodpowiedzialności za miasto. W rezultacie mieszkańcy poznają swoją siłę sprawczą w demokratycznym procesie samorządowym, co sprzyja inicjatywom odchodzącym od demokracji przedstawicielskiej w kierunku demokracji partycypacyjnej (bezpośredniej). Z drugiej strony, władze samorządowe zyskują świadomych partnerów społecznych, w postaci społeczników, radnych osiedlowych, liderów lokalnych grup inicjatywnych czy działaczy na rzecz rozwoju tożsamości lokalnej. Kosztem swojej decyzyjności władza zyskuje, nie tylko poprzez rosnące zainteresowanie publiczne jej pracami, ale przede wszystkim dobrym rozeznaniem co do potrzeb i oczekiwań mieszkańców, zwiększając tym samym trafność podejmowanych decyzji.

¹ Parés M., March H. (2013), *Short Guides for Citizen Participation 3. Guide to Evaluating Participatory Processes*, Government of Catalonia, Department of Governance and Institutional Relations Innovation and Democratic Quality Programme, Barcelona [cyt. za:] Chrzanowski, O. (2013). *Partycypacja publiczna krok po kroku. Antologia tekstów*. Źródło: <https://tinyurl.com/y5obssdb>

² *Konsultacje społeczne jako narzędzie partycypacji publicznej. Opracowania tematyczne OT-666*. Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, Kancelaria Sejmu. Warszawa, 2019. Źródło: <https://tinyurl.com/y6pxbc2w>

Zarysowana powyżej idylliczna wizja kultury współuczestnictwa dziś nieco spowszedniała. Przyzwyczailiśmy się do partycypacji obywatelskiej, w tym prawa do informacji publicznej, konsultacji społecznych i włączania do współdecydowania. Aktywizm obywatelski na rzecz demokracji lokalnej, nie wywołuje już takiej euforii. Co więcej, coraz częściej mówi się o zmęczeniu partycypacją³ i o samowykluczeniu się z niej mieszkańców⁴. Przecież każde spotkanie wymaga od mieszkańca poświęcenia czasu wolnego, zaangażowania i kompetencji w wielu specjalistycznych obszarach wiedzy. W świadomości wielu mieszkańców, konsultacje społeczne są dla władz samorządowych wygodnym narzędziem spełniającym funkcję wentylu bezpieczeństwa. Efektem ubocznym uczestnictwa w konsultacjach jest m.in. oddalenie zorganizowanej grupy mieszkańców od alternatywnych form wyrażenia sprzeciwu⁵. Podczas przebiegu konsultacji, dyskutuje się w nich warianty realizacji inwestycji czy innych form zagospodarowania przestrzennego, ale prawie nigdy z uwzględnieniem tzw. wariantu zerowego (tj. odstąpienia od realizacji)⁶.

Podobnie jest z mechanizmem budżetu obywatelskiego (partycypacyjnego), który w Polsce funkcjonuje od niespełna dekady. Szczyt popularności budżetów obywatelskich w dużych polskich miastach miał miejsce w latach 2014 – 2015, a większość statystyk dotyczących frekwencji wskazuje na wyraźny spadkowy trend zainteresowania (choć z tendencją do spłaszczania)⁷.

Warto podkreślić, że powyższa krytyka nie dotyczy samej idei partycypacji publicznej, ale sposobu jej wdrażania, na obu poziomach tj. konsultacji społecznych i współdecydowania. Partycypacja porównywana jest do gry podwójnie pozorowanej. Budżety obywatelskie są tu często wykorzystywanym przykładem, gdzie pierwotne postulaty wolności, równości i konsensusu, ustępują w praktyce czemuś na kształt konkursu grantowego albo plebiscytu popularności. W dość radykalnym ujęciu, przedstawionym przez Kacpra Pobłockiego, reguły partycypacyjnej gry ustalane są przez władze miast tak, aby kosztem jednego procentu budżetu (lub mniej), móc w spokoju dysponować pozostałymi dziewięćdziesięcioma dziewięćdziesięcioma procentami⁸. Krytyka budżetów obywatelskich dotyczy również takich kwestii jak: podążanie władzy za modą i chęcią przypodobania się wyborcom, bezrefleksyjne kopiowanie zasad BO z innych miast, fasadowość współdecydowania ze względu na niekompetencję mieszkańców w kwestiach potrzebnych do podjęcia racjonalnych decyzyjnych, czy też merkantylne składanie wniosków przez projektodawców, którzy chcą w ten sposób zbudować własną pozycję polityczną⁹. Ten spis zarzutów nie ma charakteru zamkniętego, służy jednak stwierdzeniu, że

³ Miessen, M. (2013). *Koszmar partycypacji. Niezależna praktyka*. Kraków: Fundacja Nowej Kultury Bęc Zmiana.

⁴ Bartłomiejski, R. (2016). *Milcząca zgoda i (samo)wykluczenie mieszkańców osiedla – strategie władz miasta w rozwiązywaniu konfliktu ekologicznego w mieście*, [w:] *Przegląd Socjologiczny* 65 (1), 125-145;

⁵ Kowalewski, M. (2016). *Protest miejski. Przestrzenie, tożsamości i praktyki niezadowolonych obywateli miast*. Kraków: NOMOS.

⁶ Bartłomiejski, R. (2015). *Mieszkańcy osiedla w sytuacji konfliktu ekologicznego w mieście*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

⁷ *Raport. Budżet obywatelski w polskich miastach*. Warszawa: Miasto 2077, marzec 2019. Źródło: <https://tinyurl.com/y6drj82d>

⁸ Pobłocki, K. (2013). *Prawo do odpowiedzialności*, [w:] Miessen, M. *Koszmar partycypacji. Niezależna praktyka*. Kraków: Fundacja Nowej Kultury Bęc Zmiana, s. 13.

⁹ Zob. Miessen, M., Shumon, B. (red.). *Did someone say participate? An atlas of spatial practice. A report from the front lines of cultural activism looks at spatial practitioners who actively trespass into neighbouring or alien fields of knowledge*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

partycypacja publiczna nie powinna być traktowana jako cel sam w sobie. Narzędzia takie jak konsultacje społeczne czy budżet obywatelski powinny być transparentne, deliberatywne, dostosowane do kontekstu emocjonalnego (psychologicznego), społecznego i sektorowego (branżowego), a co za tym idzie powinny budować zaufanie społeczne do władz samorządowych.

Na tym tle, Szczecin nie jest samotną wyspą. W naszym raporcie wiele opinii, w tym zarzutów i krytyki, się powtarza. Należy to traktować jednak pozytywnie, gdyż znajdujemy się w głównym nurcie dyskursu nad skutecznymi mechanizmami partycypacji publicznej. Nikomu nie udało się do tej pory wdrożyć idealnych rozwiązań, które wszystkim grupom mieszkańców przypadłyby do gustu.

Współpraca między Gminą Miasto Szczecin i największą uczelnią publiczną na Pomorzu Zachodnim (tj. Uniwersytetem Szczecińskim) nad tym raportem to dowód nowoczesnego podejścia do zarządzania miastem, w tym partycypacji publicznej. Zdajemy sobie sprawę, że same badania ankietowe głosujących w kolejnych edycjach SBO, są niewystarczające. Za argument niech wystarczy słynny cytat amerykańskiego przemysłowca branży motoryzacyjnej Henry'ego Forda, który brzmi: „Gdybym spytał ludzi, czego chcą usłyszałbym, że chcą szybszych koni”. Podejście ewaluacyjne zaproponowane przez zespół badawczy Instytutu Socjologii pod kierownictwem dra Roberta Bartłomiejskiego opiera się na triangulacji całościowej¹⁰. W zakresie badań społecznych triangulacja oznacza prowadzenie badań przyjmujących różne podejścia do badanego zagadnienia, a tym samym różne sposoby odpowiadania na pytania badawcze. Innymi słowy, triangulacja dotyczy stosowania różnych technik badawczych, koncepcji teoretycznych i rodzajów danych. Ma to na celu wzmocnienie jakości wyprowadzanych w toku analizy wniosków i proponowanych rekomendacji.

Metodologia badania

Celem badania była ewaluacja Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego (edycja 2021) i konsultacji społecznych realizowanych w 2020 r., uwzględniająca identyfikację elementów wymagających zmiany oraz zaproponowanie rekomendacji dla rozwoju kolejnych edycji budżetu obywatelskiego i konsultacji społecznych realizowanych w Szczecinie. Raport dotyczy zatem rozwiązań, jakie Gmina Miasto Szczecin przyjęła w roku 2020 w zakresie instytucji zaliczanych w poczet demokracji partycypacyjnej tj. Szczeciński Budżet Obywatelski 2021 (III poziom: współdecydowanie) oraz trzy procedury konsultacji społecznych (II poziom: radzenie się obywateli) dotyczących: „Zmiany Systemu Parkowania w Szczecinie”, „Planu Budowy Ogólnodostępnych Stacji Ładowania”, „Strategii Elektromobilności 2035”. Badanie dotyczące SBO znajduje się w części pierwszej, natomiast raport odnoszący się do wspomnianych procedur konsultacji znajduje się w części drugiej raportu.

W odniesieniu do przyjętych założeń wyjściowych badań ewaluacyjnych, a także podziału przedmiotu ewaluacji na dwa poziomy partycypacji publicznej (tj. konsultacje społeczne i współdecydowanie), przyjęte przez nas problemy badawcze [P1-P12] mają charakter pytań przekrojowych, odpowiadających zdefiniowanym obszarom badawczym:

¹⁰ Flick, U. (2011). *Jakość w badaniach jakościowych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN; Fielding N.G., Fielding, J. L. (1986). *Linking Data*. Beverly Hills: Sage Publications.

- P1. Czy istnieje różnica w sposobie postrzegania istoty i atrakcyjności SBO 2021 między projektodawcami, głosującymi, a administracją odpowiedzialną za organizację budżetu obywatelskiego w mieście?
- P2. W jakim stopniu projektodawcy SBO 2021 brali pod uwagę strategiczne priorytety rozwojowe Gminy Miasto Szczecin, w przygotowywaniu swoich wniosków aplikacyjnych?
- P3. Jak projektodawcy oceniają skuteczność dedykowanych im form wsparcia w przygotowywaniu i promowaniu wniosków do SBO 2021, w tym: serwisu geoportal, kampanii informacyjnej, kampanii szkoleniowej (tzw. Akademii SBO), strony SBO 2021, wsparcia w zakresie promocji swoich projektów?
- P4. Jaka była motywacja zgłaszających projekty do SBO 2021 pod kątem wartości (celów), adresatów (odbiorców) i preferowanych sposobów ich dostarczenia (formy działań w projektach)?
- P5. Jak projektodawcy oceniają stopień trudności poszczególnych etapów aplikowania w tegorocznej edycji SBO?
- P6. Jakie trudności doświadczyli autorzy projektów, ze względu na ograniczenia związane ze stanem ryzyka zakażenia wirusem SARS-CoV-2?
- P7. Czy, a jeżeli tak to w jakim stopniu, wystąpiło zjawisko profesjonalizacji projektodawców w edycji SBO 2021?
- P8. Jakie kryteria i motywacje biorą pod uwagę mieszkańcy miasta oddając swój głos w tegorocznej edycji budżetu obywatelskiego?
- P9. Jakie są postawy i strategie decyzyjne osób biorących udział w głosowaniu na projekty w SBO 2021, względem projektów na które głosują?
- P10. Jakie potrzeby, bariery, wątpliwości i oczekiwania zgłaszają aktorzy zaangażowani w proces konsultacji społecznych i współdecydowania w SBO 2021?
- P11. Jaka jest ocena procesów konsultacji społecznych zorganizowanych przez Gminę Miasto Szczecin w 2020 w następujących zakresach: zgodność z ideą partycypacji publicznej, ocena stopnia osiągnięcia celów, prawidłowość procesu zaplanowania i przeprowadzenia, ocena znaczenia przedmiotu konsultacji, ocena jakości informacji podawanych opinii publicznej?
- P12. Jaka jest ocena kryteriów dostępu uczestników konsultacji społecznych, w tym czy uwzględniono wszystkich interesariuszy bezpośrednich i pośrednich?
- P13. Jaka jest ocena trafności i skuteczności technik konsultacji społecznych przyjętych w postępowaniach w 2020 roku w Szczecinie?

Wychodząc z powyższych założeń procedurę badawczą podzielono na trzy obszary:

- Obszar badawczy nr I: Ewaluacja konsultacji społecznych SBO 2021 – perspektywa autorów projektów do SBO 2021, w tym:
 - technika CAWI - technika zbierania informacji w ilościowych badaniach rynku i opinii publicznej, w której respondent jest proszony o wypełnienie ankiety w formie elektronicznej. Czas realizacji: 24 listopada – 6 grudnia 2020 r. Badanie miało charakter całościowy ze względu na zamknięty charakter badanej zbiorowości (N=98). Osiągnięto zadowalający wskaźnik realizacji na poziomie

- 33,67% (n=33 os.). W badaniu uwzględniono jedynie kwestionariusze e-ankiety wypełnione do końca (nieprzerwane w trakcie wypełniania).
- technika FGI – technika zbierania informacji jakościowych w formie wywiadu grupowego, zrealizowana z projektodawcami tegorocznej edycji SBO. Wywiady były realizowane w formie zdalnej z wykorzystaniem platformy ZOOM, respondenci dobierani byli techniką losową z listy autorów tegorocznych projektów. Wywiad oparty był na ukierunkowanej dyskusji aktywizowanej przez moderatora. Czas realizacji: 1 oraz 3 grudnia 2020 r. łącznie w wywiadach fokusowych z projektodawcami wzięło udział 12 osób.
 - technika SDA – technika analizy danych zastanych. W tym obszarze badań uwzględniliśmy przede wszystkim dokumentację związaną ze zgłaszanymi w tegorocznej edycji projektami, materiały własne UM Szczecin oraz statystyki i raporty ewaluacyjne z poprzednich edycji (SBO 2018-2020).
 - Obszar badawczy nr 2: Ewaluacja SBO 2021 – perspektywa głosujących.
 - technika CAWI - Ankieta elektroniczna realizowana bezpośrednio po oddaniu głosu za pośrednictwem linku przekierowującego ze strony platformy do głosowania. Czas realizacji: 7 grudnia 2020 r., godz. 14:00 – 21 grudnia 2020 r., godz. 9:00. N=656.
 - technika FGI – wywiad grupowy z członkami Zespołu Opiniującego i Zespołu Odwoławczego. Czas realizacji: 16 grudnia 2020 r.
 - Obszar badawczy nr 3: Ocena pozostałych konsultacji społecznych w Szczecinie tj. zmian systemu parkowania, planu budowy ogólnodostępnych stacji ładowania i Strategii Rozwoju Elektromobilności Miasta Szczecina 2035.
 - technika FGI – dwa wywiady grupowe z urzędnikami zaangażowanymi w organizację konsultacji, ekspertami, aktywistami miejskimi, uczestnikami tegorocznych konsultacji społecznych. łącznie w wywiadach wzięło udział 8 osób. Czas realizacji: 6 listopada 2020 r.
 - technika SDA – technika analizy danych zastanych. Analizie danych zastanych poddano dane publiczne o charakterze pierwotnym (m.in. regulamin w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych, zarządzenia Prezydenta Miasta Szczecin w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych, raporty z konsultacji społecznych, formularze konsultacyjne i inne materiały udostępnione mieszkańcom na stronie: <http://konsultuj.szczecin.pl/>, strony internetowe interesariuszy konsultacji m.in. <http://niol.szczecin.pl/> <https://spp.szczecin.pl/>. Analiza danych zastanych została uzupełniona danymi wtórnymi o charakterze publicznym, w tym informacje prasowe (Radio Szczecin, Infoludek, TVP Szczecin, Głos Szczeciński, Kurier Szczeciński, SzczecinTVP.pl, GS24.pl, 24Kurier.pl, wszczecinie.pl, szczecin.naszemiasto.pl, szczecin.wyborcza.pl) oraz dwoma indywidualnymi wywiadami pogłębionymi z dziennikarzami.

W celu uzyskania porównywalności danych, zastosowaliśmy niektóre zmienne i wskaźniki z poprzednich raportów ewaluacyjnych SBO¹¹, raportów z wykonania konsultacji społecznych¹² przez Gminę Miasto Szczecin. Niestety, nie zawsze to było możliwe, gdyż zmieniały się zasady składania projektów, proporcje alokacji środków na projekty ogólnomiejskie i lokalne, a także same podziały na obszary administracyjne. Dodatkowo, w raportach ewaluacyjnych z poprzednich edycji, pojawiały się różne zestawy pytań, co w wielu przypadkach uniemożliwiło porównania.

W raporcie cytujemy wypowiedzi zarejestrowane podczas wywiadów i odpowiedzi na pytania otwarte, kierując się zasadą zachowania anonimowości uczestników badań. Z naszego doświadczenia wynika, że czytelnicy raportów z badań, wyciągają niekiedy nieuprawnione wnioski z cytowanych wypowiedzi respondentów. Do najczęstszych błędów podczas lektury analiz wykorzystujących dane jakościowe należą: (1) traktowanie cytowanych wypowiedzi jako dominujących lub reprezentatywnych w sensie ilościowym, (2) utożsamianie cytowanych wypowiedzi badanych ze zdaniem lub wręcz analizą autorów raportu. Cytaty umieszczone w raporcie mają stanowić przede wszystkim materiał ilustracyjny, uzupełniający w stosunku do przeprowadzonych przez zespół badawczy analiz. Zebrany przez nas materiał badawczy (transkrypcje wywiadów i odpowiedzi respondentów na pytania otwarte) jest zbyt obszerny, aby podawać go w raporcie w całości, zresztą aneksowanie pełnych wypowiedzi badanych in-
extenso byłoby niezgodne z zasadami badań socjologicznych.

Należy również wspomnieć o szczególnych okolicznościach prowadzenia socjologicznych badań ewaluacyjnych, które przypadły na moment drugiej fali zachorowań na COVID-19. Wywiady grupowe zostały przeprowadzone za pośrednictwem popularnych i ogólnodostępnych platform videokonferencyjnych. Ankiety zbierano w formie zdalnej za pośrednictwem linku dołączanego do wiadomości e-mail czy też strony internetowej. Link ten prowadził do kwestionariusza przygotowanego w specjalistycznym programie do zbierania danych za pośrednictwem Internetu. Prace zespołu badawczego wymusiły zachowanie dystansu społecznego i ograniczyły pracę do możliwości konsultacji w ograniczeniu sanitarnym (w tym konsultacji zdalnych). Należy jednak przyznać, że podczas pandemii wywołanej wirusem SARS Cov-19, niektóre działania badawcze okazały się łatwiejsze. Zdecydowana większość uczestników wywiadów grupowych miała już wystarczające kompetencje informatyczne, sprzęt (np. słuchawki, mikrofon) i doświadczenie w korzystaniu z komunikatorów internetowych.

¹¹ Piątek, T., Rudnicki, R. (2018). *Ewaluacja Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2019*. Warszawa-Szczecin: Stocznia; Ostrowski, Ł. (2020). *Ewaluacja Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2020*. Warszawa-Szczecin: Stocznia. Źródło: <https://stocznia.org.pl/projekty/ewaluacje-szczecinskiego-budzetu-obywatelskiego/>

¹² *Raport z wykonania programu konsultacji społecznych 2017 r.* Szczecin: Biuro Dialogu Obywatelskiego, kwiecień 2018; *Raport z wykonania programu konsultacji społecznych 2018 r.* Szczecin: Biuro Dialogu Obywatelskiego, kwiecień 2019.; *Raport z wykonania rocznego programu konsultacji społecznych w 2019 r. przez jednostki organizacyjne Urzędu Miasta Szczecin oraz Gminy Miasto Szczecin*, Szczecin: Biuro Dialogu Obywatelskiego, kwiecień 2020 Źródło: http://konsultuj.szczecin.pl/konsultacje/chapter_116022.asp

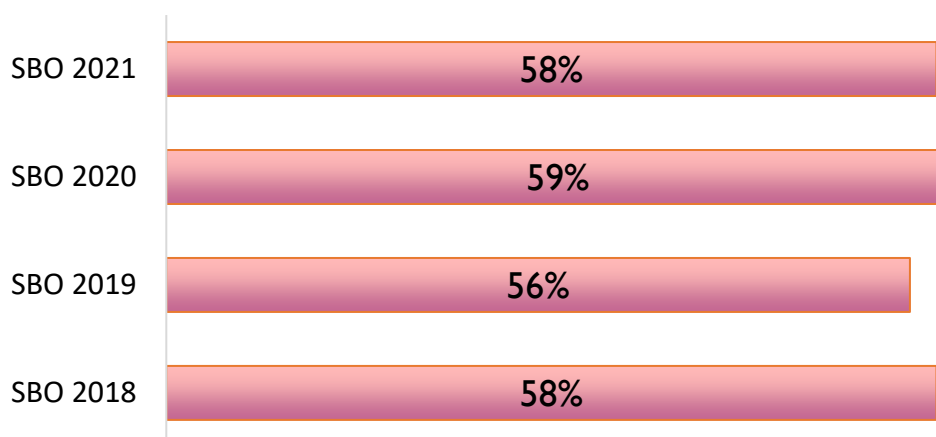
Obszar badawczy nr I: Ewaluacja konsultacji społecznych SBO 2021 – perspektywa autorów projektów złożonych do SBO 2021

I.1. Charakterystyka społeczno-demograficzna badanych projektodawców

Pierwsza część ankiety dotyczyła charakterystyk społeczno-demograficznych, takich jak płeć czy wiek projektodawców. Zwracamy jednak czytelnikom raportu uwagę, że informacje na temat zgłaszających projekty mogą nie odzwierciedlać charakterystyk rzeczywistych autorów wniosku. Po pierwsze, w przypadku pracy zbiorowej, osoba podawana jako autor wniosku, może być jego liderem, „frontmanem”, natomiast sam pomysł i wniosek powstają w pracy grupowej. Inny przypadek dotyczy sytuacji, gdy osoba podana jako autor wniosku nie jest jego faktycznym pomysłodawcą, a jedynie pomocą techniczną, wsparciem informatycznym dla rzeczywistego autora. O tych sytuacjach należy pamiętać, analizując dane dotyczące płci oraz uczestnictwa w poprzednich edycjach badanych projektodawców.

Wśród autorów wniosków wypełniających ankietę blisko 60% to „debiutanci”, którzy nie składali wniosku do SBO w poprzednich edycjach. 38,5% autorów składających wniosek wcześniej, uczestniczyło w SBO już po raz czwarty, a blisko połowa (46,2%) zadebiutowała w zeszłorocznej edycji¹³. Odsetek „debiutantów” utrzymuje się w ostatnich czterech edycjach na zbliżonym poziomie, niespełna 60%. To ważna informacja - ciągle w SBO pojawiają się nowi autorzy, a SBO nie stał się „zamkniętym kręgiem” projektodawców.

Wyk. I. Odsetek osób zgłaszających wniosek po raz pierwszy w edycjach SBO 2018-2021

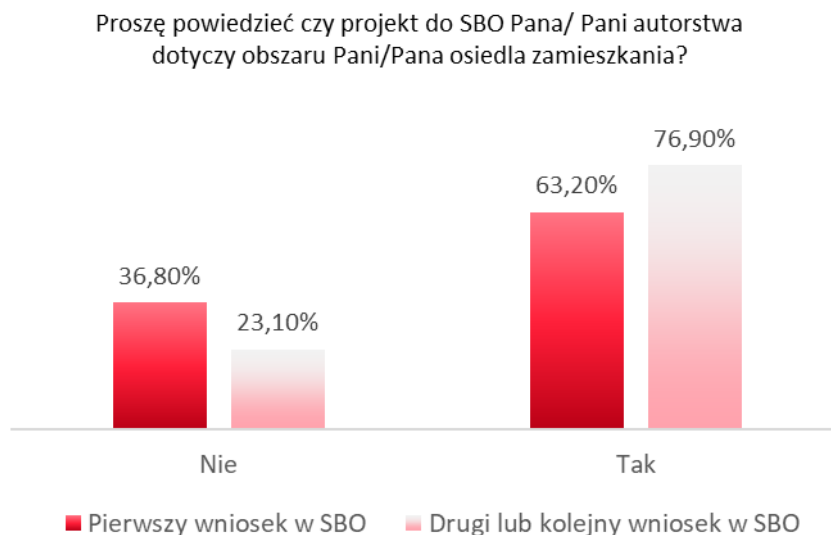

Źródło: opracowanie na podstawie raportów ewaluacyjnych SBO 2018-2020 oraz badań własnych (ankieta dla wnioskodawców)

¹³ Nie jesteśmy w stanie ocenić, czy fakt uprzedniego uczestnictwa w SBO jest powiązany ze skłonnością do wypełnienia ankiety ewaluacyjnej w kolejnym roku. Na podstawie informacji uzyskanych w wywiadach jakościowych możemy postawić hipotezę, że osoby będące wnioskodawcami po raz kolejny, raczej mają obniżoną motywację do wzięcia udziału w badaniach, ze względu na poczucie nie wdrożonych rekomendacji z lat ubiegłych. Hipoteza ta wymaga jednak odrębnych badań.

Większość projektów dotyczyła obszaru zamieszkania badanych (68.7%). Autorzy projektów z okolicy własnego zamieszkania to nieznacznie częściej wnioskodawcy z doświadczeniem z poprzednich edycji. W przypadku projektów odnoszących się do innych obszarów niż osiedle zamieszkania, proporcje były odwrotne (większy udział składających wnioski po raz pierwszy).

Wyk. 2. Udział doświadczonych wnioskodawców i debiutantów w grupach składających wnioski odnoszące się do różnych obszarów miasta

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Pojawianie się w kolejnych edycjach tych samych projektodawców, co w poprzednich edycjach, sprzyja budowaniu przez te osoby doświadczenia i powinno działać na rzecz profesjonalizacji wniosków. Jednak zdaniem jednego z pracowników BDO, zjawisko to nie jest powszechne:

„Z mojej perspektywy wydawałoby się, że ta profesjonalizacja powinna iść szybciej. Zobaczymy jaki jest w tej edycji przyrost powtarzalności autorów, to jest wiodący trend – kto pisał projekty, pisze je ponownie. I te osoby mogłyby się profesjonalizować, a mam wrażenie, że te osoby idą czasem utartą ścieżką, sposobem wypracowanym na początku. A z drugiej strony osoby nowe muszą zapoznać się z zasadami i czasem rzetelniej podchodzą do zadania”. (WBDO I).

Zdanie to potwierdziła inna osoba w następujących słowach:

„Myślę, że jest kilka grup wnioskodawców – tych, którzy przygotowywali w poprzednich latach, dobrze przygotowane, wsparte dokumentami. W przypadku nowych wnioskodawców to jest różnie – są tacy, co przygotowali to dość dobrze, są tacy co robią to po łebkach, nawet kontakt z projektodawcą jest utrudniony. I są tacy, którzy co roku popełniają te same błędy i nie przyjmują tych samych uwag”.

Profesjonalizacja, zdaniem jednego z badanych ma charakter punktowy, tj. dotyczy wybranych aspektów wniosku, takich jak oprawa wizualna i kampanie promocyjne:

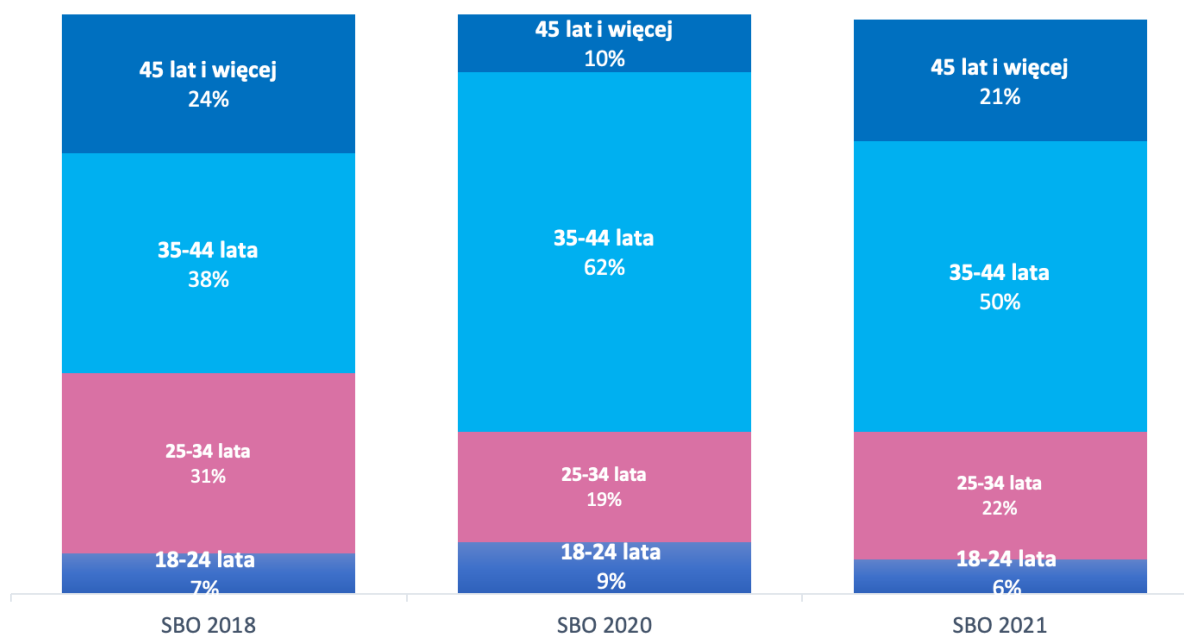
„Pojawia się coraz więcej projektów przygotowanych profesjonalnie, opatrzonych wstępnymi wizualizacjami przygotowanymi przez biura architektoniczne. Bardzo dobrze widać profesjonalizację prowadzenia kampanii marketingowych. W tym roku po raz pierwszy jest kampania zachęcająca do głosowania w rozgłośni radiowej. Na pewno jest to związane z zasobnością finansową autorów, wiele projektów ma swoje kampanie na facebooku, w niektórych angażowane są "znane twarze". (WBDO I).

Tendencja związana z ponownym udziałem wnioskodawców w procesie SBO przyczynia się do zjawiska obecności w procesie tych samych osób, choć już niekoniecznie jako autorów wniosków:

„Projektodawcy występują w zespołach społecznych (oceniających, odwoławczych), jednym z warunków powołania do zespołu jest to, że musi to być osoba, która w poprzednich latach wygrała projekt do SBO. (...) Tego nie da się uniknąć, to są po prostu osoby aktywne (...) I z tej aktywności to wynika, że są to też osoby, które piszą projekty.” (WBDO I).

Dominującą kategorią byli wnioskodawcy w wieku 35-44 lata. Odsetkowe udziały najmłodszych kategorii wiekowych są najniższe. Generalnie rozkład przedziałów wiekowych jest podobny do tego z badania edycji 2018. Jednak w odróżnieniu od lat ubiegłych, wśród wnioskodawców zaczęły pojawiać się osoby po 50 roku życia. Na podstawie danych z próby szacujemy, że osoby poniżej 45 roku życia stanowią blisko 80% ogółu wnioskodawców.

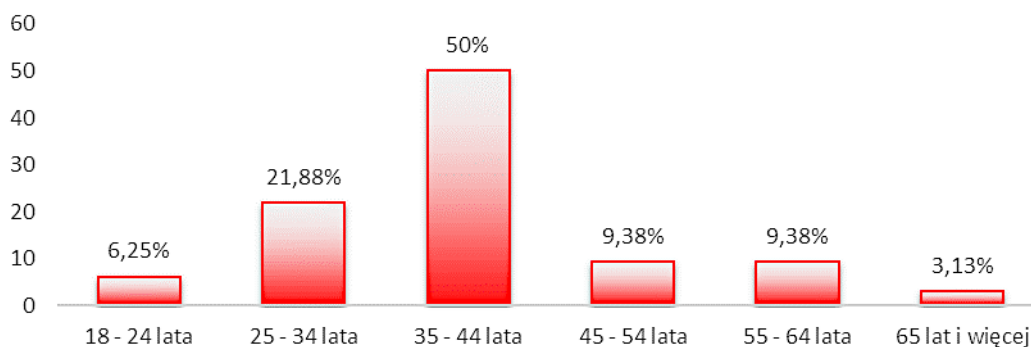
Wyk. 3. Wiek wnioskodawców w edycjach SBO 2018-2021*

Źródło: opracowanie na podstawie raportów ewaluacyjnych SBO 2018-2020 oraz badań własnych (ankieta dla wnioskodawców).

*Użycie nietypowych przedziałów wiekowych na wykresie wynika z charakteru danych porównawczych. W raportach ewaluacyjnych z poprzednich edycji używane były różne przedziały, dodatkowo w raporcie dla edycji 2019 podano jedynie medianę wieku.

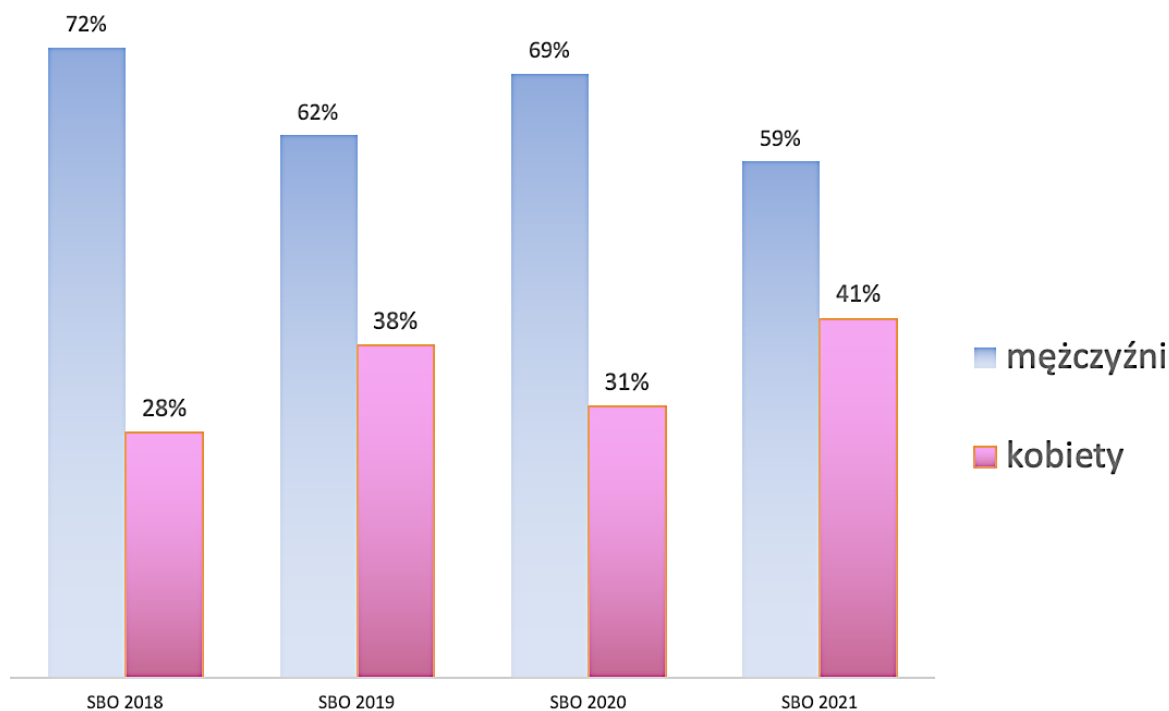
Wyk. 4. Badani wnioskodawcy wg przedziałów wiekowych – edycja SBO 2021

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Największy odsetek badanych (59,4%) posiada co najmniej wykształcenie wyższe magisterskie, 21,9% posiada stopień licencjata/inżyniera. Edukację na poziomie szkoły średniej zakończyło 6,3% badanych. W próbie nie pojawiły się osoby z wykształceniem podstawowym. Podobnie jak w poprzednich latach, także w badaniu edycji 2021 częściej wnioskodawcami byli mężczyźni (stanowili oni w próbie 59,4%). Odpowiedź na pytanie o płeć pozwala pozytywnie ocenić reprezentatywność próby: w populacji tegorocznej edycji pojawiło się 62 mężczyzn (co stanowiło 63,3% wszystkich wnioskodawców) i 36 kobiet (36,7%); proporcje w próbie są więc zbliżone do tych w badanych zbiorze.

Wyk. 5. Porównanie płci wnioskodawców w edycjach SBO 2018-2021

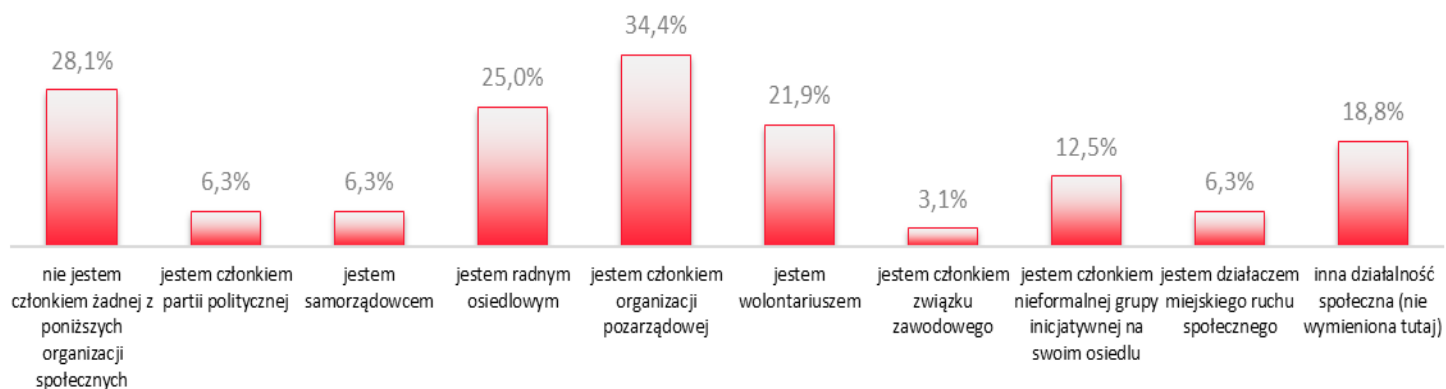
Źródło: opracowanie na podstawie raportów ewaluacyjnych SBO 2018-2020 oraz badań własnych

Najrzadziej reprezentowaną dzielnicą w próbie jest Śródmieście (12,5%). Respondenci z dzielnicy Zachód stanowili 18,8% badanych projektodawców, z dzielnicy Północ - 31,3%. Najwięcej wnioskodawców jako swoją dzielnicę zamieszkania wskazywało Prawobrzeże (37,5%). Jeśli chodzi o czas zamieszkania, to najczęściej wnioskodawców deklaruje się jako szczecinianie „od urodzenia” (78,1%) lub mieszkający tutaj nie od urodzenia, ale więcej niż 10 lat (21,9%). Respondenci o krótszym stażu zamieszkania w mieście nie występowali w próbie.

W zdecydowanej większości respondenci to osoby pracujące (75%), 12,5% to osoby posiadające własną działalność gospodarczą. Osoby młode, jeszcze uczące się lub studiujące, podobnie jak osoby w wieku poprodukcyjnym, stanowią niewielki odsetek - w próbie odnotowaliśmy odpowiedzi od dwóch osób studiujących i dwóch osób o statusie emeryta.

Nieco mniej niż 1/3 badanych autorów nie było członkiem żadnej z wymienionych w kwestionariuszu organizacji społecznych (nie należało do NGO, nie jest członkiem partii, samorządowcem, radnym osiedla itd.). Najczęściej deklarowaną formą zaangażowania autorów wniosków była aktywność w organizacjach pozarządowych (34,4%) i radach osiedla (25%). To istotny wynik, który pokazuje znaczenie sektora wkładu NGO i liderów rad osiedla w proces współtworzenia miasta i tworzenia sieci wsparcia w procesie budowania poparcia dla projektu (w innych miejscach badania autorzy wskazywali, że wsparcie organizacji jest ważnym czynnikiem wpływającym na wynik głosowania).

Wyk. 6. Formy opisujące sposób zaangażowania badanych autorów w aktywność społeczną

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Gdyby odnieść się do dominujących odpowiedzi, można powiedzieć, że autorami wniosków do SBO są najczęściej: rodowici lub zasiedziali szczecinianie, z wyższym wykształceniem, pracujący, do 45 roku życia, częściej mężczyźni, niż kobiety, członkowie organizacji pozarządowych lub radni osiedlowi.

Część naszych badanych (niecałe 40%) zgodziło się z twierdzeniem, że są liderami lokalnymi w swojej dzielnicy lub osiedlu. Autorzy projektów czują się odpowiedzialni za ich realizację i pracę na wszystkich etapach: wypracowania pomysłu, odpowiedzialności za końcowy wynik głosowania (liczbę otrzymanych głosów - tutaj jednak badani wskazywali relatywnie często odpowiedź neutralną na skali, będąc świadomymi, że wynik głosowania nie zależy tylko od ich aktywności). W największym stopniu badani są świadomi swojego udziału w budowaniu poparcia dla idei i realizacji projektu - 81,3% zgodziło się z takim twierdzeniem (po zsumowaniu odpowiedzi „Raczej się zgadzam” i „Zdecydowanie się zgadzam”). Za ledwie dwóch autorów przyznało, że jest jedynie pomocą (techniczną, informatyczną) dla osoby będącej pomysłodawcą projektu.

Autorzy wniosków są świadomi, że nadanie rozgłosu projektom jest częścią zadania spoczywającego na nich, angażują się więc w przeprowadzenie przez wszystkie etapy pracy z wnioskiem. Przyjrzymy się tym etapom w kolejnym punkcie.

Wyk. 7. Role autorów projektów

Odpowiedź	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam	TRUDNO POWIEDZIEĆ
Jestem liderem lokalnym w swojej dzielnicy / osiedlu	25.00% (8)	18.75% (6)	18.75% (6)	15.63% (5)	25.00% (8)	0% (0)
Jestem tylko pomocą (techniczną, informatyczną) dla osoby będącej pomysłodawcą/ pomysłodawczynią projektu	75.00% (24)	12.50% (4)	3.13% (1)	6.25% (2)	6.25% (2)	0% (0)
Jestem odpowiedzialny za końcowy wynik głosowania (tj. liczbę otrzymanych głosów)	15.63% (5)	6.25% (2)	18.75% (6)	12.50% (4)	40.63% (13)	6.25% (2)
Moją rolą jest zbudowanie grupy poparcia dla projektu	9.38% (3)	0% (0)	12.50% (4)	34.38% (11)	46.88% (15)	0% (0)

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

I.2. Praca z formularzem aplikacyjnym SBO 2021 w ocenie projektodawców

I. 2. 1. Motywacja do złożenia projektu

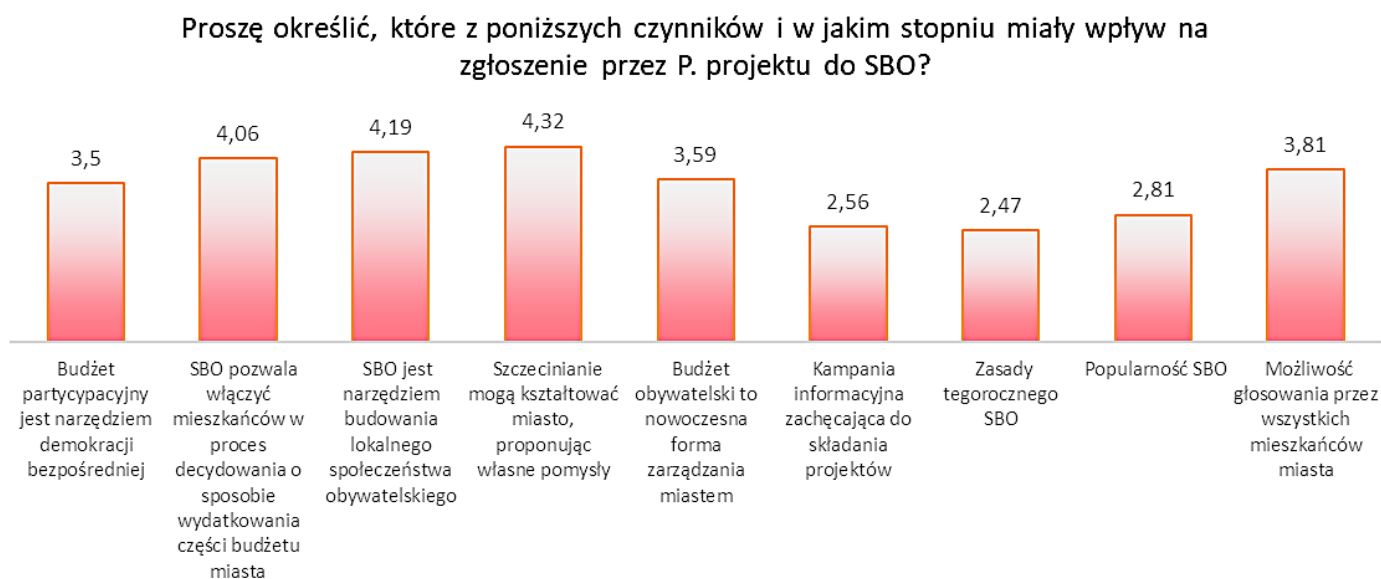
Badani wskazywali, które z czynników i w jakim stopniu miały wpływ na zgłaszane przez nich projekty. Wśród czynników motywujących najmniejsze znaczenie miały: zasady tegorocznej edycji SBO (średnia odpowiedzi na pięciopunktowej skali – 2,47), kampania informacyjna zachęcająca do składania projektów (2,56) oraz popularność SBO (2,81). Z kolei czynnikami motywującymi w największym stopniu, były kwestie odnoszące się do samej idei budżetu obywatelskiego (*Szczecinianie mogą kształtować miasto, proponując własne pomysły* –

4,32; SBO jest narzędziem budowania lokalnego społeczeństwa obywatelskiego – 4,19; SBO pozwala włączyć mieszkańców w proces decydowania o sposobie wydatkowania części budżetu miasta - średnia odpowiedzi 4,06 na skali 1-5). Można zatem powiedzieć, że tym co zachęca do wzięcia udziału w procesie przygotowania wniosku są raczej wartości (idea SBO), niż normy (reguły działania). Podzielana przez badanych idea powszechności („budżet jako włączające narzędzie demokracji”) zderza się z przekonaniem o małej popularności SBO.

Motywacje do złożenia projektu mają charakter złożony, potwierdzają to zresztą wielokrotne odpowiedzi naszych badanych. Jeden z debiutujących w SBO wnioskodawców tak opowiada o czynnikach, które skłoniły go do przygotowania wniosku:

“To co sprawiło, że złożyłem wniosek do SBO to możliwość realizacji własnych pomysłów na rzecz społeczności lokalnej. Ja złożyłem projekt lokalny, osiedlowy. Z racji, że u mnie na osiedlu tych projektów było mało, a dwa, że nie były zbyt ciekawe, złożyłem swój, uznając, że jest to duża możliwość, żeby to wykorzystać (...) Oczywiście też inne argumenty mają osoby, które składają duże projekty ogólnomiejskie, bo tu mają one wpływ na całe miasto” (WG 2).

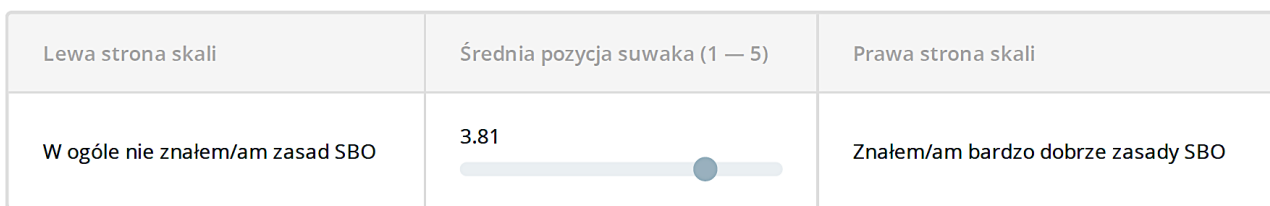
Wyk. 8. Średnie wskazań na czynniki motywujące do zgłoszenia projektu do SBO (skala od 1 do 5)

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Reguły działania (zasady), chociaż nie są istotnym atraktorem udziału w przygotowaniu wniosku, są jednak dobrze znane autorom projektu przystępującym do pracy. Badani składający wniosek po raz pierwszy, mieli za zadanie ocenić swój stopień zaznajomienia z zasadami SBO na etapie przygotowania projektu, posługując się skalą od 1 (co oznaczało brak znajomości zasad SBO) do 5 (bardzo dobra znajomość zasad SBO). Średnia uzyskanych odpowiedzi wyniosła 3,81. Można zatem powiedzieć, że mimo rozmaitych przeszkód i trudności, które pojawiają się w trakcie procesu pracy z wnioskiem, autorzy przystępują (lub przystępowali w latach wcześniejszych) do pracy po zaznajomieniu się z zasadami SBO.

Wyk. 9. Jak ocenił/a/by P. swój stopień zaznajomienia z zasadami SBO na etapie przygotowywania wniosku po raz pierwszy? (pozycja na skali od 1-5)

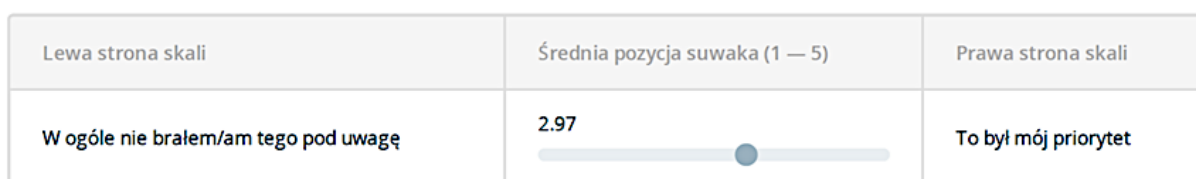

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Respondenci określali, w jakim stopniu przygotowywany przez nich projekt do SBO był wynikiem pracy indywidualnej (pozycja 1 na skali) lub grupowej (pozycja 5). Uzyskana średnia wartość odpowiedzi (2,5) mieści się dokładnie w połowie skali. Oddzielenie pracy indywidualnej od grupowej jest trudne, bo w grę wchodzi różne kryteria tej oceny: formalne autorstwo projektu, opracowanie ogólnej koncepcji itd. Wynik pośrodku skali wskazuje na dwa, przeciwważące się zjawiska: z jednej strony praca grupowa posiada swoją „indywidualną twarz” lidera projektu, z drugiej – skromni autorzy wskazują na wkład grupy osób stojących za nimi.

Biorący udział w ankiecie autorzy myślą o swoich wnioskach w kategoriach priorytetów rozwojowych miasta, ale nie są one ich priorytetami (uzyskana średnia odpowiedzi – 2,97 w pięciostopniowej skali – patrz wykres 10.). Uzyskane dane nie pozwalają stwierdzić, jaka jest znajomość kierunków strategicznych miasta wśród respondentów.

Wyk. 10. Stopień uwzględnienia priorytetów rozwojowych (kierunków strategicznych) miasta w przygotowaniu wniosku

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Pracownicy BDO mówią o tym powiązaniu (a ściślej o jego braku) następująco:

„Większość projektodawców nie kieruje się strategią miasta, może z wyjątkiem radnych, którzy mają dostęp do dokumentów, lub znają te dokumenty, chociaż w większości wnioski dotyczą potrzeb lokalnych z pola działań tych osób i tych radnych” (WBDO 1);

„Jeżeli już jest jakiś przejaw powiązania strategii z projektami, to ona występuje u projektodawców, którzy dodatkowo są społecznie zaangażowani w sposób zaawansowany, czyli są radnymi rady miasta, albo radnymi osiedlowymi, albo działają w innej sferze

publicznej, ale w sposób zaawansowany – ale to nie jest warunek, że jeśli projektodawca jest radnym, to jest to powiazanie. Tak nie jest” (WBDO I)

I. 2. 2. Źródła wiedzy na etapie przygotowania wniosku

Podstawowym źródłem informacji w trakcie przygotowywania projektu był Internet (co nawet w roku bez pandemii nie byłoby zaskoczeniem). Badani mieli możliwość wybrania ogólnej kategorii „Internet”, ale także szczególnych form i narzędzi komunikacyjnych w sieci. Mieściły się w tym także informacje dotyczące np. projektów z innych miast, informacje z mediów lokalnych itd., które także były pozyskiwane z Internetu.

W dalszej kolejności wskazywano: na stronę SBO (sbo.szczecin.eu) – 68,8%, kontakty społeczne (przyjaciele i znajomi) – 46,9%. Dla blisko 30% źródłem informacji na etapie przygotowywania wniosku są przykłady z poprzednich edycji SBO, dla 21,9% - projekty powstałe w ramach budżetu obywatelskiego lub partycypacyjnego w innych miastach. Z przykładów z innych miast autorzy debiutujący w SBO korzystają trzykrotnie częściej niż ci, którzy w poprzednich latach przygotowywali wniosek. Częściej (dwukrotnie) debiutanci korzystali z przykładów z poprzednich edycji.

Wyk. 11. Źródła informacji na etapie przygotowania projektu*

Proszę wskazać źródła informacji, z których korzystał(a) Pan/ Pani w trakcie przygotowywania projektu do tegorocznej edycji SBO

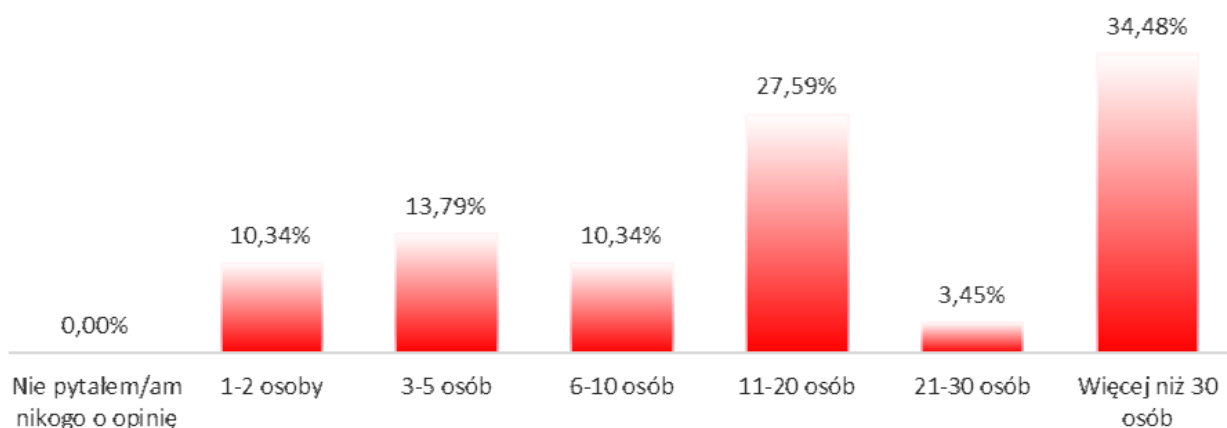
*Procenty nie sumują się do 100, ponieważ można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Projekty są najczęściej konsultowane już na wstępnym etapie – 90,6% badanych przyznało, że pytało o opinie innych osób na temat swoich pomysłów (pytaliśmy o kontakt społeczny nawiązany z drugim człowiekiem: bezpośredni, telefoniczny, czat, połączenie audio-

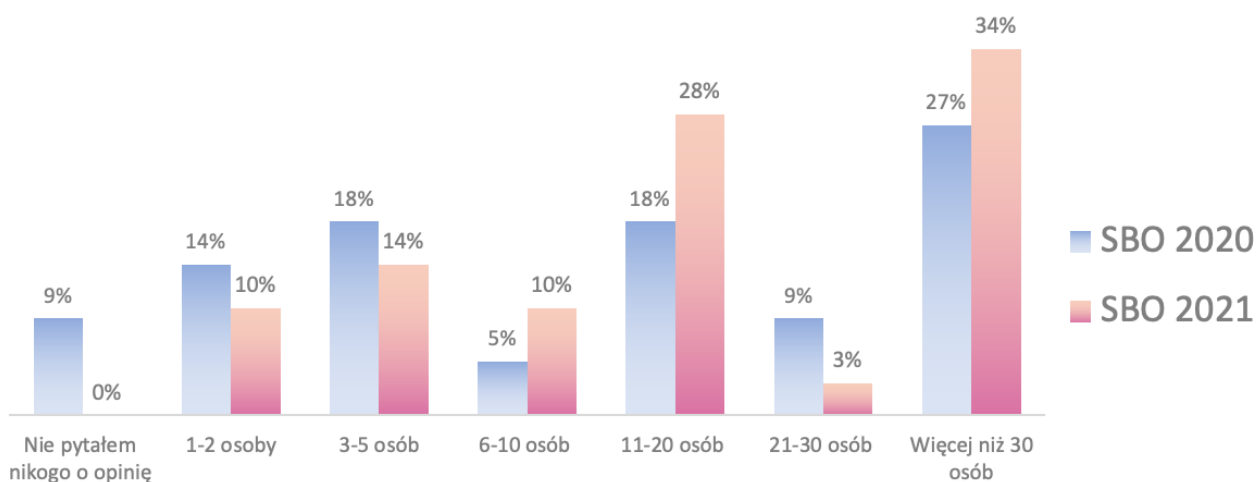
wideo). Ponad połowa autorów deklaruje, że konsultowała pomysły poza grupą przygotowującą projekt z więcej niż 10 osobami, przy czym ok. 1/3 badanych zasięga opinii u więcej niż 30 osób. Z porównania z danymi z ewaluacji SBO 2020 wynika, że projektodawcy coraz częściej konsultują swoje pomysły, w dodatku z coraz większą liczbą osób.

Wyk. 12. Liczba osób, u których badani wnioskodawcy zasięgałi opinii na etapie przygotowania wniosku

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Wyk. 13. Liczba osób, z którymi projektodawcy konsultowali swój pomysł w edycjach SBO 2020 i SBO 2021.

Źródło: opracowanie na podstawie raportów ewaluacyjnych SBO 2018-2020 oraz badań własnych (ankieta dla wnioskodawców)

Najczęściej w tegorocznej edycji konsultowano pomysły z osobami bliskimi, takimi jak znajomi (poza rodziną i miejscem zamieszkania – tę odpowiedź zaznaczyło 79,3% respondentów), członkowie rodzin (51,7%), sąsiedzi (48,3%). W dalszej kolejności respondenci wskazywali na radnych osiedlowych (tę odpowiedź wskazało 41,4% badanych), inne osoby (31%), osoby mające doświadczenie w zgłaszaniu projektu do SBO (24,1%), radni miejscy (24,1%). Najrzadziej wskazywaną grupą osób, u której zasięgało się opinii byli urzędnicy (10,3%).

Wyk. 14. Kategorie osób, u których wnioskodawcy zasięgali bezpośredniej opinii na etapie przygotowania projektu*

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

I. 2. 3. Praca z wnioskiem – ocena poszczególnych etapów

Stosunkowo szeroki zakres wstępnych konsultacji podejmowanych przez autorów projektu należy do czynników sprawiających, że zebranie 10 podpisów pod listą poparcia dla zgłaszanego projektu jest oceniane jako łatwe. Badani mieli do dyspozycji 7 stopniową skalę, gdzie 1 oznaczała „bardzo trudne” a 7 „bardzo łatwe”. Średnia uzyskanych odpowiedzi wyniosła 6,44. Podobnie było w edycji SBO 2020 - wnioskodawcy wtedy wymóg zdobycia 10 podpisów określili jako bardzo łatwy (59% badanych) lub raczej łatwy (27%).

Praca autorów wniosków w 2020 roku odbywała się w szczególnych warunkach obostrzeń wprowadzonych w związku z epidemią koronawirusa. Respondenci mają poczucie, że ograniczenia związane z epidemią Covid-19 utrudniły przede wszystkim promocję projektu (chodzi tu o działania jeszcze przed etapem głosowania). Poczucie, że agitowanie na rzecz głosowania na zgłoszony projekt nie zostało utrudnione, podzielało tylko ponad 15% badanych. Z kolei w najmniejszym stopniu pandemia wpłynęła w ocenie badanych na dostęp do informacji o SBO: niemal wszystkie potrzebne wnioskodawcom informacje pobierane są z Internetu. Odnotujmy jeszcze, że relatywnie wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć” (21,9%) w odpowiedzi na pytanie o trudności z konsultacjami pomysłu z zainteresowanymi grupami docelowymi, może wynikać z faktu braku realizacji przez autorów wniosku takich konsultacji.

W ocenie badanych (projektodawców i urzędników), pandemia przysłużyła się zwiększonej i zauważalnej mobilizacji promocyjnej, także związanej z dyskusjami wokół projektów:

„W przypadku, kiedy pojawiły się kontrowersyjne projekty, albo projekty wymagające odwołania to faktycznie medialność wzrosła i wykorzystaliśmy technikę dostępną dla wszystkich (...) można włączyć i oglądać” (WBDO I).

Posiedzenia zespołów online obserwowane były przez kilkadziesiąt osób za pośrednictwem strony konsultuj.szczecin.pl. Zdaniem naszych rozmówców zwiększyło to też zainteresowanie projektodawców, którzy dzięki tej możliwości chcieli pokazać się z jak najlepszej strony. Całkowite przeniesienie aktywności związanej z SBO oceniane jest niejednoznacznie – i to zarówno przez wnioskodawców, jak i przez stronę urzędu miasta. Głosowanie internetowe postrzegane jest jako rozwiązanie przyszłości, łatwo dostępne i łatwiejsze do zorganizowania, chociaż niektórzy badani wskazywali na archaiczność rozwiązań informatycznych zarówno strony SBO jak i modułu do głosowania. Jednak możliwość bezpośredniego kontaktu projektodawcy z mieszkańcami głosującymi, tak na etapie wypracowywania pomysłu, jak i na etapie głosowania, jest wciąż ważnym elementem integracji. Co więcej, głosowanie „papierowe” stwarza możliwości docierania do grup, które mają trudności z korzystaniem z narzędzi internetowych:

„Jest silny trend wśród autorów projektów, aby docierać do mieszkańców przez papierowe karty do głosowania - dostrzegani są potencjalni głosujący, którzy nie korzystają z Internetu, głównie osoby starsze” (WBDO I)

Zdecydowanie najtrudniejszym elementem formularza projektowego w ocenie badanych jest stworzenie kosztorysu. Jest on „raczej trudny dla 53,1% i „bardzo trudny” dla 9,4%. W dalszej kolejności trudności sprawia wskazanie lokalizacji projektu. (odpowiedź „raczej trudne” wybrało 21,9% autorów, ale dla 43,8% jest to „bardzo łatwe”). Najłatwiejszym elementem formularza jest zdaniem badanych określenie celu projektu - odpowiedź „bardzo łatwe wybrało 59,4% a „raczej łatwe” 31,2% badanych.

Początkowe etapy pracy z wnioskiem oceniane są przez wnioskodawców jako łatwe lub bardzo łatwe. Pierwszy etap projektu (rejestracja wniosku na stronie SBO) oceniany jest jako najłatwiejszy – ta część pracy nie sprawia kłopotu większości wnioskodawców. Jako nieznacznie trudniejszy oceniany jest etap weryfikacji formalnej, następnie etap weryfikacji merytorycznej dokonywanej przez UM Szczecin. Dopiero czwarty etap – weryfikacji w zespołach opiniujących SBO powołanych przez Prezydenta Miasta Szczecin – oceniany jest przez 15,6% jako trudny, a przez 3,13% jako bardzo trudny.

Wyk. 15. Ocena trudności pracy z wnioskiem na poszczególnych jego etapach

Odpowiedź	Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Ani łatwy, ani trudny	Raczej trudny	Bardzo trudny	TRUDNO POWIEDZIEĆ
I etap - rejestracja projektu na stronie SBO	46.88% (15)	34.38% (11)	12.50% (4)	3.13% (1)	0% (0)	3.13% (1)
II etap - weryfikacja formalna przez UM Szczecin	34.38% (11)	34.38% (11)	12.50% (4)	12.50% (4)	0% (0)	6.25% (2)
III etap - weryfikacja merytoryczna przez UM Szczecin	21.88% (7)	28.13% (9)	18.75% (6)	15.63% (5)	6.25% (2)	9.38% (3)
IV etap - weryfikacja w Zespołach Opiniujących SBO powołanych przez Prezydenta Miasta Szczecin;	18.75% (6)	28.13% (9)	12.50% (4)	15.63% (5)	3.13% (1)	21.88% (7)
V etap - rozpatrywanie odwołania przez Zespół Odwoławczy powołany przez Prezydenta Miasta Szczecin	9.38% (3)	25.00% (8)	9.38% (3)	3.13% (1)	12.50% (4)	40.63% (13)
VI etap - zatwierdzenie listy projektów	31.25% (10)	31.25% (10)	12.50% (4)	3.13% (1)	3.13% (1)	21.88% (7)
VII etap - promocja projektu wśród mieszkańców miasta	3.13% (1)	15.63% (5)	9.38% (3)	31.25% (10)	12.50% (4)	28.13% (9)

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

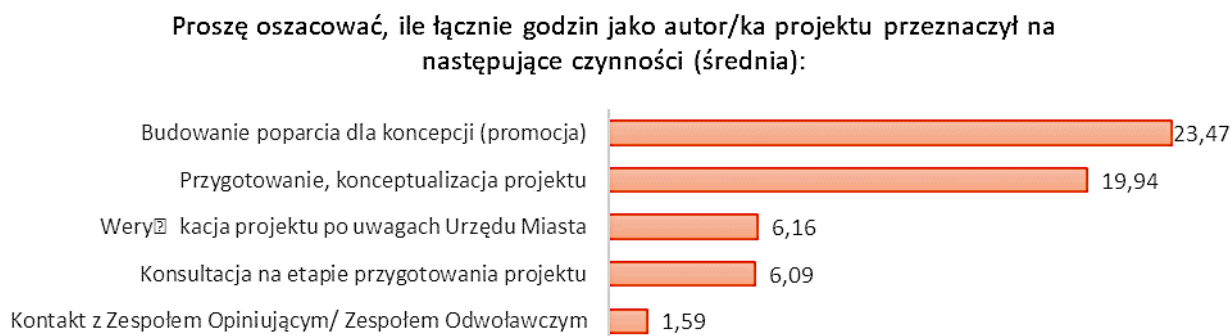
Sposób zbierania danych sprawił, że najbardziej wiarygodne odpowiedzi odnoszą się do pierwszych trzech etapów pracy z projektami. W odniesieniu do etapów od V do VII odnotowano wysokie odsetki odpowiedzi „trudno powiedzieć” a stało się tak ze względu na moment przeprowadzenia badania (przed etapem uruchomienia głosowania i promocji projektu). Warto odnotować, że w znacznej części wnioskodawcy (43,9%) spodziewają się, że etap promocji projektu jest najtrudniejszy. Wśród czynników mających wpływ na ocenę tego etapu jest rosnące znaczenie promocji na „rynku projektów” i konieczność posiadania odpowiednich zasobów (kapitału społecznego, kreatywnego, finansowego) do realizacji działań marketingowych. Konkurencyjność między projektami powoduje większe zainteresowanie – ale i większą presję – na działania promocyjne.

„To ożywienie działalności marketingowej intensywniejsze jest od zeszłego roku (...) i być może katalizatorem tego przyspieszenia jest zmiana zasad SBO. Nie mamy może w statystyce więcej wnioskodawców, ale mamy więcej potencjalnych wygranych, bo mamy od 2 lat dwadzieścia dwa obszary lokalne i trzeci ogólnomiejski. A w każdym z nich przynajmniej jeden, jak nie więcej projektów może wygrać. Więc tak naprawdę grono osób, które jest zaangażowane, możliwość wygrania i projektów wybieranych do realizacji - to jest wielki skok w porównaniu z poprzednimi latami. Mieszkańcy widzą większą sprawczość, ale też jest większa konkurencja (...) kreatywne i daleko idące kampanie”.
(WBDO I).

Zarówno wnioskodawcy, jak i urzędnicy dostrzegają, że działalność związana z SBO (przygotowanie wniosku, zaangażowanie w projekt) jest też narzędziem autopromocji wnioskodawców, zwiększaniem ich popularności, elementem pracy nad karierą.

Opinie o rosnącym znaczeniu promocji potwierdzają także dane mówiące o liczbie godzin przeznaczanej przez wnioskodawców na poszczególne czynności związane z pracą przy projekcie. Najwięcej czasu zajmuje badanym budowanie poparcia dla koncepcji (promocja przed etapem głosowania) - przeciętnie 23,5 godzin, a więc więcej niż przygotowanie/konceptualizacja projektu (średnio 19,9 godz.), czy konsultacja na etapie przygotowania projektu, która badanym zajęło wedle ich deklaracji średnio 6,09 godziny.

Wyk. 16. Liczba godzin, jakie autor/ka projektu przeznaczył na następujące czynności:

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Na podstawie informacji uzyskanych w wywiadach fokusowych możemy sformułować wniosek, że etap promocji wciąż budzi nie tylko obawy i kontrowersje. Etap promocji ujawnia bowiem nierówne pozycje aktorów na “ryнку projektów”. Ta niepewność została wzmocniona m.in. przez nagłośnione w mediach tegoroczne dyskusje wokół wniosku „Kurs na północ”, o których piszemy w podsumowaniu tej części raportu.

I. 3. Opinie projektodawców na temat SBO: idea i propozycja usprawnień

I. 3. 1. Wady i zalety SBO w opinii wnioskodawców

W wywiadach fokusowych zadaliśmy wnioskodawcom pytanie: *Co dla Państwa w Szczecińskim Budżecie Obywatelskim jest najważniejsze i jak tę ideę można chronić?* Zebrane wypowiedzi odnosiły się głównie do idei oddolnej, miejskiej demokracji, podmiotowego sprawstwa, integracji mieszkańców wokół projektów:

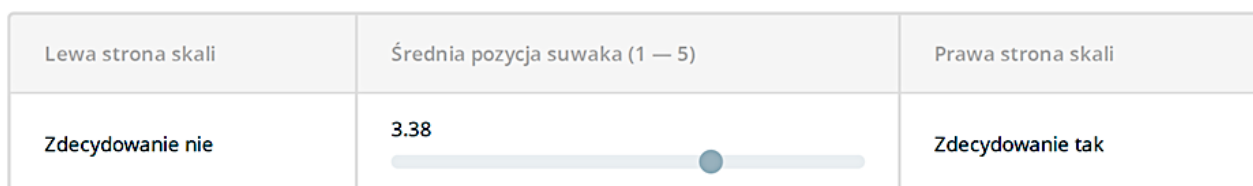
“Największą zaletą SBO jest poczucie sprawstwa, poczucie wpływu, że każdy mieszkaniec Szczecina może mieć wpływ na funkcjonowanie miasta” (WG 1)

“Idea, która rozbudzać powinna w ludziach to poczucie wpływu, sprawstwa, możliwości partycypowania w takich właśnie kwestiach także finansowych, ale również ważnych w przestrzeni publicznej” (WG 1)

„[Mieszkańcy] mogą być pomysłodawcami i jednocześnie mogą brać w tym udział. To moim zdaniem jest rzecz bezcenna, która powoduje, że cały ten projekt powinien być bardziej powszechny” (WG 1).

Z kolei w ankiecie postawiliśmy pytanie, *Czy według Pana/i) SBO spełnia swoją rolę?* W skali od 1 (zdecydowanie nie) do 5 (zdecydowanie tak) uzyskaliśmy wartość średnią 3,38 (wykres 17). Ogólna ocena SBO jest więc dobra, chociaż składowe tej oceny mają różne znaczenie dla poszczególnych respondentów, podobnie jak różne są sposoby rozumienia funkcji i idei realizowanych przez budżet obywatelski.

Wyk. 17. Ogólna ocena funkcji SBO

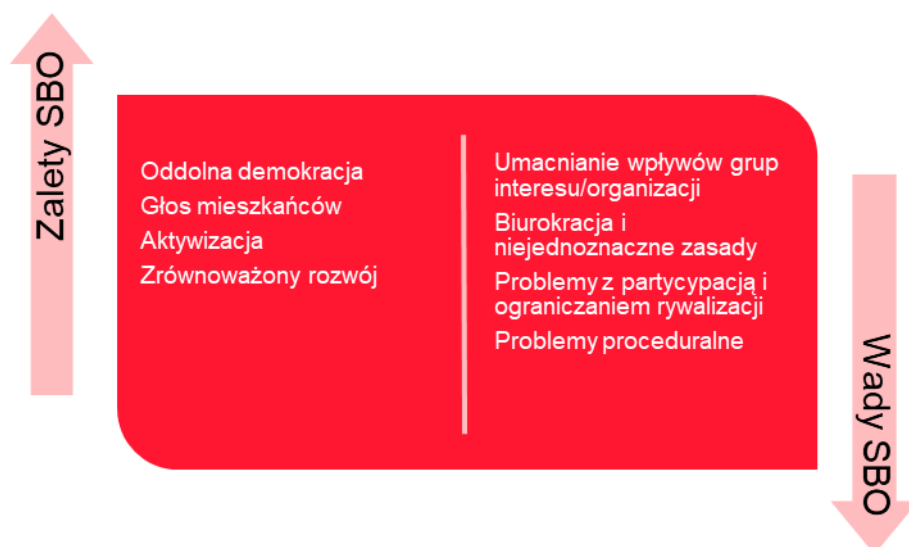

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Wnioskodawcy mogli w formule pytania otwartego wskazać swoje odpowiedzi odnoszące się do zalet i wad Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego. Znamienne, że pozytywne strony SBO charakteryzowano przy użyciu wypowiedzi jednozdaniowych, w niektórych przypadkach o dużym stopniu ogólności. Z kolei kwestie do naprawy w SBO opisywano rozbudowanym, żywym językiem. Na tej podstawie można sformułować wniosek, że bardziej zindywidualizowana narracja dotyczy tego, jaki budżet obywatelski nie powinien być, natomiast jego główne zalety przyjmowane są w postaci ogólnych, podobnych do siebie twierdzeń.

Największa grupa zalet SBO odnosiła się do włączającego charakteru tego rozwiązania, związanego z możliwością: oddziaływania użytkowników miasta na lokalne środowisko zamieszkania, poczuciem wpływu, udziałem mieszkańców we współrzędzeniu miastem, podejmowaniem decyzji dotyczących przestrzeni ogólnodostępnych/otwartych, możliwością przedstawiania swoich pomysłów na miasta, procedurą „oddawania głosu” mieszkańcom, zyskującym możliwość przedstawienia własnych pomysłów i wyrażenia potrzeb. Pozytywne cechy SBO można zatem ująć w ogólnej kategorii „głos mieszkańców”: liczących się w procesie zarządzania miastem, zyskujących podmiotowość i poczucie sprawstwa. Te cechy mieszczą się w demokratycznej, ale i romantycznej, wizji miejskiej oddolnej demokracji. Inni badani wskazywali na integrujący charakter procedury w ramach SBO, pozwalającej na potencjalne zjednoczenie się mieszkańców wokół poszczególnych inicjatyw. W tym sensie, pojawiające się projekty mają według badanych siłę mobilizacji i aktywizacji. Jeden z respondentów zwrócił uwagę, że formuła SBO (z podziałem na projekty ogólnomiejskie i dzielnicowe) jest narzędziem sprzyjającym równomiernemu rozwojowi miasta, ponieważ dofinansowanie zyskują także te dzielnice i osiedla, które w planach inwestycyjnych mogły być pomijane.

Wyk. 18. Wady i zalety SBO w opinii badanych (klasyfikacja odpowiedzi na pytanie otwarte)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadów grupowych

Uzyskane wypowiedzi dotyczące wad SBO poddaliśmy klasyfikacji według głównych grup ograniczeń i dysfunkcji wskazywanych przez badanych:

Wpływ grup interesu/organizacji. Autorzy wniosków (także w wywiadach fokusowych) mówili o coraz bardziej widocznej rywalizacji pomiędzy małymi, oddolnymi inicjatywami „zwykłych” mieszkańców, z projektami wspieranymi przez instytucje/organizacje. Aktorzy zorganizowani dysponują kapitałem społecznym (sieci), który ułatwia mobilizację, w pewnych przypadkach posiadają również kapitał ekonomiczny (ułatwiający ponoszenie kosztów promocji). Posiadają zatem przewagę w procesie mobilizacji głosujących i w organizowaniu promocji projektów.

Zdaniem badanych, część projektów rywalizuje w “innej lidze”, ze względu na wsparcie radnych, przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji, instytucji, zrzeszeń sportowych. Co więcej (i ten wątek pojawił się także w badaniach fokusowych), z SBO korzystają podmioty otrzymujące dotacje z innych części miejskiego budżetu i jest to postrzegane przez część wnioskodawców jako niesprawiedliwe. Powyższe problemy badani odnoszą przede wszystkim do projektów ogólnomiejskich.

- **Biurokracja i niejasne zasady.** W tej grupie wskazań mieści się kilka, w gruncie rzeczy podobnych do siebie problemów, o których mówili wnioskodawcy¹⁴. Dotyczą one z jednej strony pracy urzędników, którzy są krytykowani przez badanych za: nadmierny formalizm, brak uzasadnień dla decyzji odmownych (decyzje negatywne na etapie weryfikacji w wydziałach są w ocenie jednego z badanych ważniejsze niż decyzje

¹⁴ Co istotne, większość uwag odnosiła się nie tyle do prawnych ram ustawy o samorządzie gminnym, co do uchwał Rady Miasta Szczecin oraz (przede wszystkim) do zarządzeń prezydenta Miasta w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji dot. SBO.

zespołów odwoławczych), za chaotyczne, reaktywne decyzje, za arbitralność i „bezkarność błędów urzędnika”.

Z drugiej strony, krytykowane są narzędzia i reguły pracy SBO. Badani wskazywali na takie problemy, jak: brak odpowiedniej komunikacji pomiędzy urzędnikami a wnioskodawcami, niejasne procedury dotyczące udziału wnioskodawców w komisjach odwoławczych i opiniujących, nadmiar formalności i reguł niezrozumiałych zwłaszcza przez początkujących wnioskodawców. Owe niejasne, dla części wnioskodawców, zasady wymagają dodatkowych konsultacji, co wydłuża pracę z wnioskiem.

- **Problemy z partycypacją i ograniczaniem rywalizacji.** Zdaniem części badanych SBO ciągle jest zbyt mało popularny wśród mieszkańców. Niedostateczny udział głosujących jest wynikiem słabej promocji samego SBO, etapu głosowania, ale i zrealizowanych do tej pory projektów. Zdaniem jednego z badanych, niedostateczny odsetek głosujących nie daje pełnej legitymizacji zwycięskim projektom. Nasi respondenci wskazywali, że nieobecność konsultacji projektów przed etapem ich zgłaszania, powoduje pojawianie się projektów kontrowersyjnych, nieprzemysłanych, a w pewnych wypadkach – zbędnych (przywoływano tu kilkakrotnie „pomnik Jarzyny”, chociaż był też jeden głos broniący tego pomysłu).

Plebiscytowy charakter procesu wyboru powoduje, że zwyciężają treści „masowe”, projekty chcące się przypodobać, odwołujące się do popularnych poglądów i typowych oczekiwań. Eliminuje to tym samym projekty niszowe, niestandardowe, trudniejsze, albo po prostu – realizujące potrzeby grup odbiorców nie mających swojej reprezentacji wśród wnioskodawców. Wskazywano tu m. in. na niewielki udział osób starszych (co powiązane jest z trudnościami w obsłudze systemu do głosowania).

- **Pozostałe** (szczegółowe problemy dotyczące procedury). Badani wśród wad SBO wymieniali również: ukrywanie wynagrodzenia wnioskodawców w innych kosztach¹⁵; kontrowersje związane z liczeniem głosów¹⁶; tegoroczną zmianę terminu głosowania; problemy z systemem (informatycznym) korespondencji z miastem; brak możliwości wcześniejszego zapoznania się z kartą do głosowania; brak możliwości głosowania korespondencyjnego przez seniorów (mimo, że faktycznie taka możliwość istniała); niedostateczne wsparcie merytoryczne ze strony UM; długi termin realizacji projektów; zbyt małą pulę środków na małe projekty.

To, co jest istotą budżetu obywatelskiego - rozbudzanie sprawstwa, zwiększanie poczucia wpływu mieszkańców – może zostać łatwo zniesione poprzez sytuację, w której mieszkańcy zyskają poczucie, że ich indywidualny głos przestaje mieć znaczenie. O dysproporcjach pomiędzy poszczególnymi autorami/grupami głosujących ankietowani mówili w ten sposób:

¹⁵ Badani precyzowali, że podejrzewają istnienie nieetycznej praktyki, polegającej na umieszczeniu w budżecie takich pozycji, które nie będą zrealizowane, a wykonawca inwestycji podzieli się zyskiem z wnioskodawcą.

¹⁶ Respondenci odwoływali się do lat ubiegłych i do własnych podejrzeń związanych z manipulacją wynikami głosowania.

„Nie każdy mieszkaniec w przeciwieństwie do radnego osiedlowego może spróbować na forum rady osiedla realizować swój pomysł, przekonywać do swojego pomysłu na zagospodarowanie innej części budżetu gminy, do której nie ma inny mieszkaniec” (WG1)

”Żeby nie doszło do tego, że jakieś wielkie spółdzielnie mieszkaniowe będą składały projekty i wywalały kupę kasy na promocje tych swoich projektów, żeby nie wywizywać się z obowiązku jakiejś strefy rekreacji dla mieszkańców”. (WG1)

Niektórzy badani wśród grup posiadających przewagę w SBO wskazywali m. in. rady osiedla, szkoły i kluby sportowe, osoby dysponujące kapitał społecznym i dostępem do mediów itd. :

„Mamy funkcjonujące organy jednostki w mieście, które są beneficjentami i innych części budżetu. Mają jakiegokolwiek inne możliwości realizacji swoich zadań czy pomysłów z pieniędzy budżetowych to należałoby się zastanowić czy i jaka powinna być ich rola w tej części budżetu, czyli w budżecie partycypacyjnym mieszkańców do realizacji swoich zadań.” (WG1).

„W jednej z poprzednich edycji mamy przykład klubu sportowego Arkonia, który w bardzo prosty sposób zagwarantował sobie wygraną projektu. Z racji tego, że szkoli dużą część młodzieży, za którą stoją rodzice i w bardzo prosty sposób mieli dostęp do głosów, bo nie musieli się bardzo starać, żeby przekonać i dzieci, i rodziców i dalsze rodziny, po to, żeby dzieci mogły ćwiczyć na lepszych obiektach, a też jest to projekt zrealizowany, jest o tyle kontrowersyjny, że on jest praktycznie niedostępny dla innych mieszkańców (WG2).

Sposobem na równoważenie tej przewagi są koalicje lokalne i strategie promocyjne polegające na konsolidacji:

„W ubiegłych edycjach SBO próbowaliśmy różnych strategii, najpierw sam sobie rzepekę skrobie, każdy składał sam swój projekt. Niestety siła przebicia pojedynczego projektu jest absolutnie niewspółmierna do tego jakie są możliwości mieszkańców śródmieścia czy centrum. Kolejnym tropem było zebranie się razem i promowanie wspólnie różnych projektów. Okazało się, że dalej jest to za mało w związku z czym pomysł, żeby wspólny jeden projekt ubrać w jedno hasło. Kilka projektów ubrać w jedno hasło i wypromować nie tylko pojedyncze osiedla, ale właśnie [dzielnicę YY] jako miejsce, które zasługuje na uwagę mieszkańców śródmieścia” (WG 2).

Jednak inni badani odwoływali się do przekonania, że radny (osiedla i/lub miasta), przedstawiciel szkoły jest także mieszkańcem i powinien mieć takie same prawa jak pozostali szczeniaki:

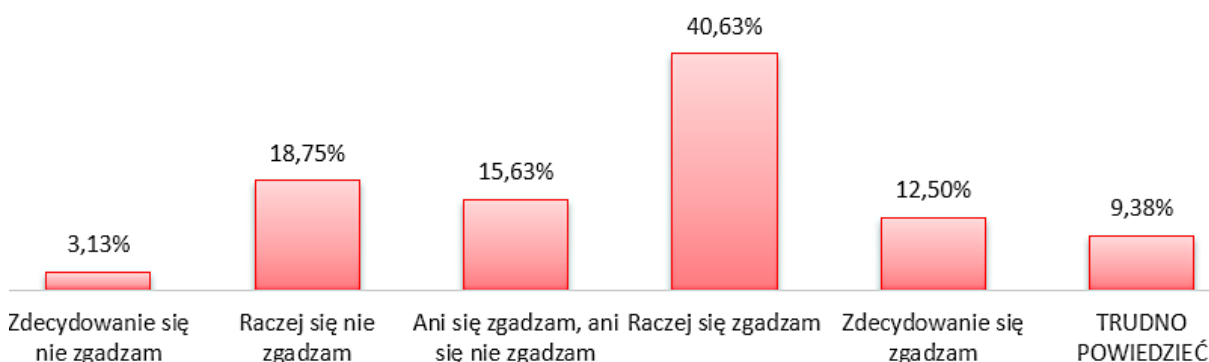
„Prawdopodobnie, gdyby radni osiedlowi zostaliby wyłączeni to u nas nie byłoby żadnego projektu, bo autorką jednego projektu jest właśnie nasza radna, a jako mieszkanka ma do tego prawo. Trzeba by się zastanowić jak te różnice zniwelować te granice pomiędzy projektodawcami.” (WG 2)

Oprócz zebranych wypowiedzi z wywiadów fokusowych i wypowiedzi otwartych w ankiecie, gdzie autorzy mogli przedstawić rozbudowane uzasadnienia dostrzeganych cech SBO, respondentom przedstawiliśmy listę twierdzeń, z prośbą o ustosunkowanie się do nich. Najwyższą zgodność badanych uzyskano w stosunku do twierdzenia „Projekty SBO odpowiadają mieszkańcom” – co nie jest zaskoczeniem, ponieważ jest raczej mało

prawdopodobne, by autorzy wskazywali na nieadekwatność własnych projektów. Własne doświadczenie związane z pracą nad wnioskami w poprzednich edycjach należy uznać za główny czynnik powiązany z reakcją na twierdzenie „Autorzy uczą się pisać projekty i w kolejnych edycjach ich propozycje stają się coraz lepsze”. Z tym twierdzeniem zgadza się ponad 50% autorów wniosków (po zsumowaniu odpowiedzi „raczej się zgadzam” i „zdecydowanie się zgadzam”). O tym zjawisku pisaliśmy na początku rozdziału charakteryzującego wnioskodawców, w tym miejscu dodajmy jeszcze, że profesjonalizacja dotyczy także strony urzędu miasta i jak wskazuje jeden z pracowników BDO, mamy do czynienia z procesem wzajemnego uczenia się:

„Projekty są oceniane przez raczej stałą grupę urzędników, co siłą rzeczy sprawia, że się profesjonalizują. Coraz lepiej rozumiana jest idea budżetu obywatelskiego, coraz częstszy kontakt urzędników z autorami. I to nie wyłącznie urzędników z BDO. Poważne podejście weryfikatorów do tematu - jednostki odpowiadające za realizację faktycznie dokładnie sprawdzają wykonalność projektu w terenie - są wyjazdy do miejsc, gdzie planowany jest projekt - bardzo często z autorami” (WBDO I).

Wyk. 19. Zgodność badanych z twierdzeniem odnoszącym się do procesu „uczenia się” autorów wniosków („Autorzy uczą się pisać projekty i w kolejnych edycjach ich propozycje stają się coraz lepsze”).

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Z kolei najczęściej badani nie zgadzali się z twierdzeniem „Przestrzeganie zasad ogranicza kreatywność autorów”. Dodając to twierdzenie do kwestionariusza, chcieliśmy przekonać się, czy badani widzą sprzeczność pomiędzy sztywnymi regułami a pomysłowością inicjatyw, które w te reguły nie mogą się wpasować. Okazuje się, że dla wnioskodawców problem zbyt sztywnych zasad ograniczających kreatywność nie jest istotny.

Interesujący (choć trudny do jednoznacznej interpretacji) jest symetryczny rozkład odpowiedzi na pytanie o relację pomiędzy ideami a regułami, które mogą je ograniczać. W odniesieniu do twierdzenia „W SBO wygrywają dobre pomysły, a nie dobrze napisane projekty” większość odpowiedzi koncentrowała się wokół pozycji środkowej na skali (6,3 % wskazało opcję „zdecydowanie się nie zgadzam”, 18,8% - „zdecydowanie się zgadzam”, 28,1%

- „ani się zgadzam, ani się nie zgadzam”, 25,0% – „raczej się zgadzam”, a 18,8%– „zdecydowanie się zgadzam”). Na podstawie tego rozkładu można zaryzykować tezę, że badani nie dostrzegają jeszcze zagrożenia związanego z przewagą „sprawnego projektu” nad „szlachetną ideą”.

Badani dostrzegają natomiast zbliżony problem, związany z głównym hasłem (tytułem) projektu i jego marketingowym oddziaływaniem. W odniesieniu do twierdzenia „W SBO wygrywają projekty dobrze nazwane, niekoniecznie dobrze opracowane merytorycznie”. Z tym twierdzeniem zgadza się (po zsumowaniu odpowiedzi „raczej się zgadzam” i „zdecydowanie się zgadzam”) 65,7% badanych. Spory wokół zasad promocji projektów przez ich autorów należą zresztą do istotniejszych problemów wskazywanych w tegorocznej ewaluacji.

Wyk. 20. Zgodność respondentów z twierdzeniami odnoszącymi się do SBO

Odpowiedź	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam	TRUDNO POWIEDZIEĆ
Projekty SBO powinny być zgodne z celami strategicznymi miasta	15.63% (5)	15.63% (5)	28.13% (9)	34.38% (11)	9.38% (3)	0% (0)
Projekty SBO odpowiadają potrzebom mieszkańców	3.13% (1)	6.25% (2)	6.25% (2)	34.38% (11)	43.75% (14)	6.25% (2)
W SBO mieszkańcy częściej głosują na projekty innowacyjne	12.50% (4)	18.75% (6)	31.25% (10)	15.63% (5)	12.50% (4)	9.38% (3)
Przestrzeganie zasad SBO ogranicza kreatywność autorów	9.38% (3)	43.75% (14)	28.13% (9)	6.25% (2)	12.50% (4)	0% (0)
W SBO wygrywają dobre pomysły, a nie dobrze napisane projekty	6.25% (2)	18.75% (6)	28.13% (9)	25.00% (8)	18.75% (6)	3.13% (1)
Autorzy uczą się pisać projekty i w kolejnych edycjach ich propozycje stają się coraz lepsze	3.13% (1)	18.75% (6)	15.63% (5)	40.63% (13)	12.50% (4)	9.38% (3)
W SBO wygrywają projekty dobrze nazwane, niekoniecznie dobrze opracowane merytorycznie	0% (0)	6.25% (2)	18.75% (6)	46.88% (15)	18.75% (6)	12.50% (4)

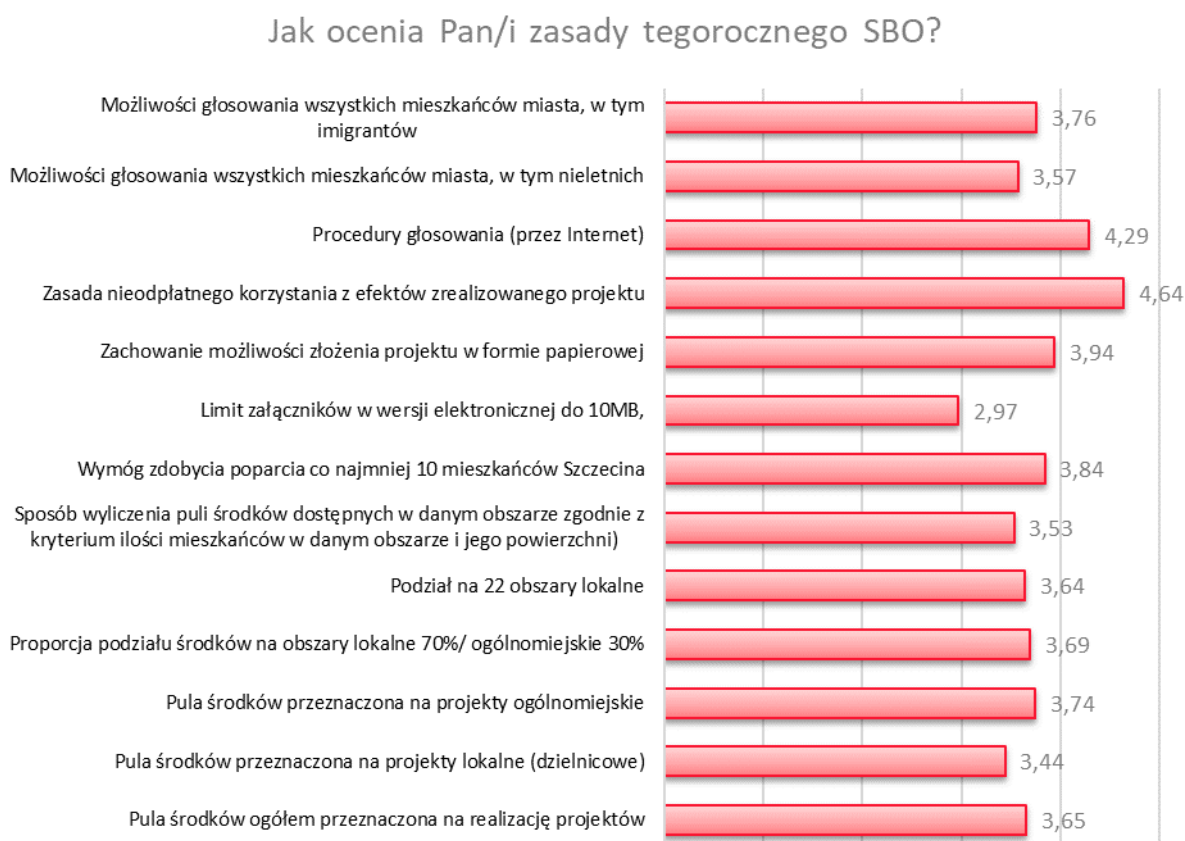
Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Zapytaliśmy badanych o ocenę poszczególnych zasad tegorocznej edycji SBO. Oscylujące wokół wartości środkowej przeciętne wartości na skali od 1 (ocena bardzo negatywna) do 5 (ocena bardzo pozytywna) świadczą o tym, że wspomniane zasady nie budzą większych kontrowersji - traktowane są jako obowiązujące “reguły gry”, do których trzeba się w danym roku podporządkować.

Jest tu jednak kilka istotnych wyjątków. Najniżej został oceniony limit załączników w wersji elektronicznej do 10 mb (średnia 2,97) oraz pula środków przeznaczona na projekty

lokalne (dzielnicowe) - średnia 3,44. Te ostatnie, o czym piszemy także w innych miejscach raportu, postrzegane są jako narzędzie realizacji tej wizji budżetu obywatelskiego, która odwołuje się do oddolnego aktywizmu na poziomie lokalnym. Zdecydowanie najwyższą została oceniona zasada także odwołująca się do idei działań oddolnych o silnym “czynnikiem lokalnym”, a mianowicie zasada nieodpłatnego korzystania z efektów realizowanego projektu (średnia 4,64). Drugą w kolejności pozytywnie ocenianą zasadą jest głosowanie z wykorzystaniem Internetu (średnia 4,29).

Wyk. 21. Zasady tegorocznego SBO w ocenie wnioskodawców – odpowiedzi na skali 1-5 (średnie)

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

I. 3. 2. Propozycje usprawnień

Zarówno w ankiecie, jak i w wypowiedziach zebranych w wywiadach grupowych pojawiają się dwa typy podejścia do usprawniania SBO: jednym z nich jest praca z normami (regułami), drugim – praca z wartościami (idea SBO). Kwestie dotyczące idei budżetu obywatelskiego omawiamy w innych miejscach tego raportu, warto jednak w tym miejscu dodać informacje o poglądach autorów na kwestie podziału na projekty ogólnomiejskie i dzielnicowe (osiedlowe). Ścierają się tutaj wizje preferencji lokalnych:

„Powinniśmy robić działania, które promują kulturę, jakiś sport, rozrywkę coś takiego, jakaś rzeźba, wydarzenie, boisko dla dzieci, tor przeszkód, coś co będzie sprzyjało mieszkańcom” WGI),

oraz projektów dużych, zmieniających przestrzeń i sposób funkcjonowania całego miasta:

„nasze miasto trochę odstaje od tych najważniejszych miast w kraju pod względem infrastruktury i ogólnego rozwoju, a takie projekty ogólnomiejskie bardziej promują nas jako miasto w Polsce i też może w Europie”. WGI).

Jeszcze innym z pomysłów na priorytety finansowania, o którym mówili badani podczas wywiadów fokusowych, jest realizacja projektów w ramach zadań własnych gminy, ale wychodzących poza to, co jest oczywiste, “domyślne”.

Część autorów uznaje, że regulamin należy co roku dopracowywać, reagując na ewentualne kwestie sporne lub kontrowersje. W ramach drugiego podejścia praca z regulaminem jest uznawana za niekończące się przedsięwzięcie, zbyt szczegółowy i zmieniający się regulamin będzie działał zniechęcająco - dlatego należy pracować nad edukacją mieszkańców i przyszłych wnioskodawców. Oto przykłady wypowiedzi ilustrujących oba podejścia:

„U nas w tym regulaminie jest tak wieloznaczna, że coraz więcej jest kontrowersyjnych informacji. Trzeba tak skonstruować regulamin, żeby w przyszłości nie było kontrowersji uniknąć.” (WG 1)

„Niedoprecyzowany regulamin powoduje, że istnieją różne możliwości interpretacji tego regulaminu. Problemem, który ja dostrzegam i pojawił się w przypadku naszego projektu to nie był w ogóle regulamin, problemem była jakaś niechęć” (WG 2)

„Wnioskodawca nie powinien być w żaden sposób karany za to, że regulamin jest niecisły i rodzi pole do różnych interpretacji więc uważam, że nie powinno być takiej sytuacji, że ktoś wycofuje projekt, nawet nie wiadomo, czy złamał regulamin. Tylko coś się komuś nie spodobało” (WG 2).

Podczas wywiadów grupowych niejednokrotnie padały konkretne propozycje usprawnień regulaminu i kierunków działania SBO. Wyróżniliśmy tutaj następujące propozycje:

- zwiększenia zaangażowania rad osiedli, usprawnienia pracy z danymi z geoportalu,
- wyjaśnienia kwestii spornych, niejasnych elementów wniosku dających szansę na jego poprawienie przed dalszym procedowaniem,
- obligatoryjność szkoleń w ramach Akademii SBO,
- zmniejszanie konfrontacyjnego charakteru (rywalizacji projektów),
- zwiększania progu wejścia dla projektów (większa liczba wymaganych podpisów),
- możliwości wykorzystania własnej dokumentacji projektowej,
- wprowadzenia zakazu udziału wnioskodawców w zespołach opiniujących i odwoławczych.

Poniższa tabela zawiera cytaty z wywiadów – przytaczamy je *in extenso*, ponieważ umożliwiają pełniejsze przedstawienie problemu.

Tab. I. Przykłady wypowiedzi odnoszące się do wskazanych propozycji usprawnień

<p>Zaangażowanie rad osiedli (w tym organizacja punktów głosowania)¹⁷</p>	<p>„Pomysł (...) z tym, żeby te rady osiedlowe były jednostką wykonawczą akademii SBO jest również świetnym pomysłem” (WG 1)</p>
<p>Ustalenie daty obowiązywania danych na geoportalu¹⁸</p>	<p>„Działka była miejska na geoportalu, złożyłam wniosek, po czym otrzymałam informację, że tam jest planowana jakaś inwestycja i nie ma możliwości na jakąś inną inwestycję. Ale przy pomocy różnych wydziałów, bo to się trochę inaczej odbywa, to nie tak, że urzędnicy będą do nas dzwonić” (WG 1)</p>
<p>Potrzeba lepszej komunikacji, m. in. dystrybucji informacji o możliwości telefonicznego kontaktu z oddelegowanymi urzędnikami Wydziałów UM</p>	<p>„Co mnie zastanawia, to ma przechodzić przez różne wydziały, ale do mnie nawet nikt nie napisał, nikt nie zadzwonił, co pan chciał uzyskać przy pomocy tego projektu, poza napisanym celem, uzasadnieniem, ale co dokładniej, moim zdaniem właśnie brakuje bardzo etapu tego, że konsultacji urzędników z pomysłodawcami. Żeby później nie było błędów, a w tym roku było dużo czasu, a nikt się nie pofatygował. Projekt przeszedł, ale jeżeli byśmy popatrzyli w jakieś punkty szczegółowo to jakieś mogłyby się nie spodobać.” (WG 1)</p> <p>„Ja jestem zadowolony z kontaktem z biurem dialogu obywatelskiego, który na bieżąco informował mnie o wszelkich zmianach jakie się działy na moim wniosku. Tutaj kontakt był bardzo dobry. Ale wiem, że były sytuacje, że ktoś miał dosłownie kilka godzin na wprowadzenie poprawek do swojego projektu, pod rygorem odrzucenia go” (WG2)</p> <p>„Ścieżka komunikacji pomiędzy działami w urzędzie, które zajmują się analizowaniem projektu, a osobami, które z kolei informują autorów projektu na temat tego, że jest jakiś problem i należy coś z tym zrobić. Coś z tą ścieżką komunikacji jest nie tak.” (WG 2)</p>

¹⁷ Ten postulat w ocenie urzędników nie może być spełniony ze względu na zróżnicowanie zaangażowania rad osiedli: „Próbowaliśmy zorganizować w poprzednich edycjach punkty do głosowania w radach osiedli (...) wyobraźmy sobie że nie ma pandemii, to w każdej siedzibie rady osiedla byłby punkt do głosowania elektronicznego, papierowego. Stoi urna sygnowana przez Urząd Miasta. I to jest stan idealny. Życie pokazało nam sytuację, kiedy próbowaliśmy zrobić dyżury nawet elektronicznego głosowania (dostęp do komputera plus osoba, która pomoże, wskaże). Ze świeczką szukać rady osiedla, które chciałyby brać w tym udział, te dyżury były szcztkowe, na tym etapie nie wierzę w skuteczność tego rozwiązania. Kilka rad jest gotowych zaangażować się bardzo, ale w pozostałych będzie to ciężko zorganizować. A jeśli chodzi o ten rok, to rady w ogóle wyciszyły swoją działalność” (WBDO 1).

¹⁸ W odpowiedzi na ten problem jeden z urzędników BDO wyjaśnia: „Nie da się zrobić nic więcej niż jest aktualnie robione. Kwestia własności nieruchomości jest kwestią płynną, dynamiczną. Nie da się zatrzymać sprzedaży czy dzierżawy gruntów gminy, ponieważ trwa SBO Oznacza to, że każda działka zgłoszona do SBO musi być indywidualnie sprawdzona, sprawdzane są służebności, dzierżawy, plan zagospodarowania przestrzennego, potencjalna inwestycyjność - nie da się zgromadzić takiej bazy danych i udostępnić jej - chodzi tak naprawdę o całe miasto” (WBDO 1)

<p>Zmniejszenie konfrontacyjnego charakteru SBO - Uzgadnianie różnic podczas obligatoryjnych spotkań akademii SBO</p>	<p>„Wymodelowanie takiej sytuacji, gdzie ludzie, którzy czasem nieświadomie składają konkurencyjne propozycje, mają szanse w obliczu również mieszkańców uczestniczących w takim spotkaniu, a spróbować dość do porozumienia. Na etapie udziałów w akademii SBO mogą dość do wniosku, że łączymy siły. Z punktu widzenia procedury weryfikacyjnej jest jak najbardziej do przeprowadzenia i do zrobienia. Uzyskujemy przy tym właśnie trochę zniwelowanie tego efektu konfrontacyjnego w budżecie obywatelskim.” (WG 1)</p>
<p>Zwiększenie poparcia lokalnego dla projektu – większa liczba wymaganych podpisów mieszkańców i użytkowników terenu projektu</p>	<p>„Aby mimo wszystko lista poparcia była związana z terenem, na którym dany projekt jest przewidziany i być może żeby była ta lista poparcia, listą szerszą niż ta która została skonstruowana w tej chwili” (WG 1)</p>
<p>Możliwość uwzględnienia własnej przygotowanej dokumentacji</p>	<p>„Słyszałem od innych osób, które w poprzednich edycjach składały swoje wnioski, to nie można stworzyć własnej dokumentacji projektowej. Nawet jeśli ktoś ma uprawnienia do tego, urząd miasta musi zlecić zrobienie swojej dokumentacji, co też jest takie dziwne i niezrozumiałe. (...). Nie sprawdzałem, ile wynosi koszt dokumentacji projektowej natomiast wiem, że to są potworne pieniądze, które muszą być doliczone do budżetu, żeby projekt mógł być realizowany, a w innych dużych miastach się to nie dzieje, jak widać na moim przykładzie.” (WG 2)</p>
<p>Ograniczenie udziału wnioskodawców w komisjach odwoławczych i opiniujących</p>	<p>„Zauważyłem bardzo dużą stronniczość tych osób, które wiem, że nie bezpośrednio, ale są powiązane z innymi projektami. Była duża niechęć z tego powodu, powinna być większa selekcja a komisjach czy opiniującej, czy odwoławczej.” (WG 3)</p> <p>„Trzeba by było się zastanowić nad kodeksem etycznym, regulującym np. relacje pomiędzy członkostwem w radzie osiedla, bycie projektodawcami, udział w zespołach odwoławczych. Być może w sytuacji, kiedy przewodniczący rady osiedla jest liderem projektu, to powinien mieć powściągniętą chęć wypromowania własnego projektu” (WBDO 1)</p>

Zródło: wywiady grupowe z wnioskodawcami

I. 4. Ocena efektywności komunikacyjnej SBO

Nazwa „Szczeciński Budżet Obywatelski” jest uznawana za atrakcyjną przez 81,3% badanych, zdaniem 75% respondentów jest to nazwa rozpoznawalna wśród mieszkańców miasta¹⁹. Promocyjne hasło „Twój pomysł na miasto” zostało ocenione jako atrakcyjne przez ¾ badanych. Stosunkowo najmniej atrakcyjny okazał się skrót „SBO 2021”²⁰. Różnica pomiędzy postrzeganą atrakcyjnością, a rozpoznawalnością była największa w przypadku hasła “Twój pomysł na miasto”. Mimo, że stosunkowo wysoki odsetek badanych (75%) wskazywał

¹⁹ Zdajemy sobie sprawę, że jedynie pełna nazwa oraz skrót SBO nie podlegają zmianie w czasie, w odróżnieniu od zmieniających się haseł promocyjnych,

²⁰ Nie pytaliśmy o to respondentów wprost, ale możemy się domyślać, że chodziło tutaj o potencjalne trudności, jakie mogą napotkać mieszkańcy w rozszyfrowaniu skrótu „SBO”.

na potencjał tego hasła, to jednak oceny jego rozpoznawalności są w ocenie autorów wniosku bardzo niskie (15,3%).

Tab. 2. Porównanie atrakcyjności i rozpoznawalności elementów strategii komunikacyjnej w ocenie autorów wniosków

	atrakcyjność*	rozpoznawalność**	różnica
Nazwa Szczeciński Budżet Obywatelski	81,3%	75,0%	-6,3%
Skrót SBO 2021	65,3%	50,0%	-15,3%
Twój pomysł na miasto	75,0%	15,6%	-59,4%

* po zsumowaniu odpowiedzi *Raczej atrakcyjna* i *zdecydowanie atrakcyjna*

** po zsumowaniu odpowiedzi *Raczej rozpoznawalna* i *zdecydowanie rozpoznawalna*

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

I. 5. Współpraca z Urzędem Miasta w procesie SBO

Zgodnie z Regulaminem SBO 2021 przebieg konsultacji społecznych SBO oraz ewaluację procesu koordynuje Biuro Dialogu Obywatelskiego Urzędu Miasta Szczecin. Natomiast w procesie weryfikacji projektów (w sensie formalnym, jak i merytorycznym) biorą udział również inne jednostki miejskie. W poprzednich edycjach SBO połowa projektodawców była zadowolona z kontaktu z urzędnikami i nie miała uwag do współpracy z Urzędem Miasta. Druga połowa projektodawców zarzucała urzędnikom brak chęci wsparcia – najczęściej na etapie weryfikacji ich wniosków. W tegorocznej edycji, zmieniliśmy sposób pomiaru satysfakcji z kontaktu z urzędnikiem. W pierwszej kolejności zadaliśmy projektodawcom pytanie, aby spróbowali określić, ile razy ogółem kontaktowali się z Panem/ Panią urzędnicy Urzędu Miasta Szczecin w sprawie zgłoszonego projektu do SBO 2021. Udzielone odpowiedzi wskazują, że średnio 5 razy ($\bar{x} = 5,06$; $s = 6,10$) doszło do bezpośredniego stosunku społecznego między urzędnikiem, a projektodawcą. Ze względu na występowanie wyników skrajnych ($x_{\max} = 30$ razy) lepszym wskaźnikiem jest typowy obszar zmienności oparty na medianie i odchyleniu ćwiartkowym ($Me = 4,00$; $Q1 = 1,00$; $Q3 = 5,00$; $Q = 1,00$). Analiza zebranych odpowiedzi wskazuje, że co 4 badany projektodawca miał maksymalnie jeden kontakt z urzędnikiem przez czas trwania SBO 2021. Oznacza, to że 75% z nich miało więcej niż 1 kontakt. 50% projektodawców miało 4 lub mniej kontaktów, natomiast tylko co czwarty miał ich więcej niż 5.

W drugiej kolejności zapytano respondentów o ocenę adekwatności częstotliwości kontaktu projektodawcy z urzędnikiem w sprawie SBO 2021. Odpowiedzi na to pytanie można uznać za zaskakująco pozytywne. Większość badanych projektodawców uważa, że kontakty z urzędnikami były: uzasadnione, potrzebne i merytoryczne. Pejoratywne opinie o tym, że kontakt ten był męczący czy denerwujący były marginalne. Na tej podstawie można stwierdzić, że kontakt projektodawcy z urzędnikiem jest na właściwym poziomie i mieści się w oczekiwanym zakresie częstotliwości.

Tab. 3. Ocena adekwatności częstotliwości kontaktu projektodawcy z urzędnikiem

Proszę ocenić czy wskazana powyżej liczba kontaktów urzędników UM Szczecin z Panią \ Panem jako Autorem projektu do SBO 2021 była:									
	Średnia	Mediana	Dominanta	Odchylenie standardowe	Skośność	Kurtoza	Percentyle		
							25	50	75
uzasadniona	4,28	4,00	4	1,114	-1,498	3,252	4,00	4,00	5,00
potrzebna	4,22	4,00	5	1,157	-1,258	2,124	4,00	4,00	5,00
merytoryczna	4,00	4,00	5	1,391	-,997	,198	4,00	4,00	5,00
zbyt rzadka	2,47	2,00	1	1,502	1,008	,199	1,00	2,00	3,00
męcząca	1,94	1,00	1	1,523	1,925	2,890	1,00	1,00	2,00
zbyt częsta	1,88	2,00	1	1,264	2,296	5,788	1,00	2,00	2,00
denerwująca	1,78	1,00	1	1,408	2,190	4,182	1,00	1,00	2,00

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

W kwestionariuszu zawarliśmy także listę zdefiniowanych działań UM poddawanych ocenie przez wnioskodawców²¹. W największym stopniu badani byli niezadowoleni z kampanii informacyjnej zachęcającej mieszkańców do głosowania w SBO (25% - po zsumowaniu odpowiedzi zdecydowanie- i raczej niezadowolony) oraz z informowania o zasadach SBO. Niska ocena strategii komunikacyjnej i promocyjnej budżetu pojawiła się więc ponownie. Jednocześnie, mimo wskazywanych problemów pracy urzędników w pytaniu otwartym, badani wysoko ocenili efektywność Urzędu Miasta przy SBO (65% - po zsumowaniu odpowiedzi raczej- i bardzo zadowolony).

Wyk. 22. Stopień zadowolenia z poszczególnych elementów procesu SBO (działania UM)

Odpowiedź	Bardzo niezadowolony	Raczej niezadowolony	Ani zadowolony, ani niezadowolony	Raczej zadowolony	Bardzo zadowolony	TRUDNO POWIEDZIEĆ
Współpracy z Urzędem Miasta na etapie realizacji projektu	6.25% (2)	9.38% (3)	9.38% (3)	31.25% (10)	25.00% (8)	18.75% (6)
Ze zrealizowanych projektów w ich ostatecznym kształcie	0% (0)	9.38% (3)	18.75% (6)	40.63% (13)	12.50% (4)	18.75% (6)
Informowania o zasadach SBO	9.38% (3)	15.63% (5)	21.88% (7)	40.63% (13)	12.50% (4)	0% (0)
Efektywności pracy UM przy SBO	6.25% (2)	9.38% (3)	12.50% (4)	46.88% (15)	18.75% (6)	6.25% (2)
Kampanii informacyjnej zachęcającej mieszkańców do głosowania w SBO 2021	15.63% (5)	9.38% (3)	28.13% (9)	34.38% (11)	6.25% (2)	6.25% (2)
Pracy Zespołu Opiniującego projekty SBO	9.38% (3)	9.38% (3)	28.13% (9)	31.25% (10)	12.50% (4)	12.50% (4)
Pracy Zespołów Odwoławczych dla projektów negatywnie zaopiniowanych przez Zespół Opiniujący	12.50% (4)	6.25% (2)	21.88% (7)	28.13% (9)	3.13% (1)	28.13% (9)

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

²¹ Ponieważ badani wypełniali ankietę jeszcze przed etapem głosowania (a tym bardziej przed etapem realizacji), stąd też wysokie odsetki odpowiedzi „trudno powiedzieć” odnoszące się do współpracy z UM na etapie realizacji i prac zespołów odwoławczych, z którymi znaczna część badanych się nie zetknęła.

I. 6. Akademia SBO w ocenie projektodawców

Akademia SBO zadebiutowała jako wsparcie projektodawców w edycji SBO 2019, a powstała w odpowiedzi na malejącą frekwencję w poprzedzającej ją edycji. W tym czasie, w opinii publicznej obecna była narracja, że procedura weryfikacji trwa zbyt długo, a mieszkańcom brakuje kompetencji i wsparcia w planowaniu projektów. Wtedy też, zwracano uwagę na coraz niższą frekwencję w grupach wiekowych dzieci i młodzieży, co potęgować miało malejącą frekwencję. Wskazywano na konieczność podjęcia oddolnej współpracy z młodzieżą, na rzecz promocji wartości obywatelskich i korzyści z nich płynących dla rozwoju „lokalnych ojczyzn”²². Pierwotnie Akademia SBO miała być swoistą „klamrą spinającą” dla działań o charakterze informacyjnym oraz promocyjnym SBO 2019. W jej zakres wchodziły głównie: 1) tzw. spotkania kreatywne (których celem było wsparcie procesu tworzenia pomysłów i przekształcania ich w konkretne rozwiązania); 2) warsztaty pisania wniosków; 3) warsztaty promocyjno-konsultacyjne, mające na celu umożliwienie spotkania projektodawców z mieszkańcami; 4) szkolenie dla autorów projektów do SBO z zakresu promocji i marketingu; 5) lekcje obywatelskie na godzinie wychowawczej w szkołach; 6) spotkania upowszechniające wiedzę o głosowaniu dla seniorów; 7) film instruktażowy dotyczący pisania projektów do SBO, 8) punkty do głosowania w przestrzeni publicznej, połączone z animacją kulturalną; 9) zapewnienie materiałów promocyjnych SBO 2019 wraz z ich dystrybucją²³.

Akademia SBO w edycji 2021 pozostaje wierna pierwotnym celom tj. wzrostowi świadomości na temat idei partycypacji społecznej, rozpowszechnieniu wiedzy o SBO 2021, zwiększeniu zaangażowania w proces SBO, w szczególności zachęcaniu do podejmowania innowacyjnych działań i promocji SBO. W wyniku konkursu do ich realizacji wyłoniono Stowarzyszenie Edukacyjno-Artystyczne "Oswajanie Sztuki"²⁴. Powyżej nakreślone zmiany wskazują, że funkcjonowanie Akademii SBO należy potraktować jako proces, a w pewnych wypadkach jako formę testowania przydatności określonych rozwiązań. Dotyczy to zarówno zakresu organizowanych szkoleń, jak i samej formuły funkcjonowania, co podkreśla jeden z urzędników BDO:

„W tym momencie organizacja pozarządowa jest pomostem pomiędzy miastem a projektodawcami (...) Ale ten pomost trzeba nieustannie rozwijać i wzmacniać, pomagać profesjonalizować się partnerom i samej Akademii SBO. I widzę szansę na przyszły rok na lepszą współpracę Akademii SBO i rad osiedli” (WBDO I).

²² Materiał informacyjny Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2019 podczas „Spotkania z opiekunami samorządów uczniowskich” w Sali Sesyjnej Rady Miasta Szczecin w dniu 10 kwietnia 2018 r.

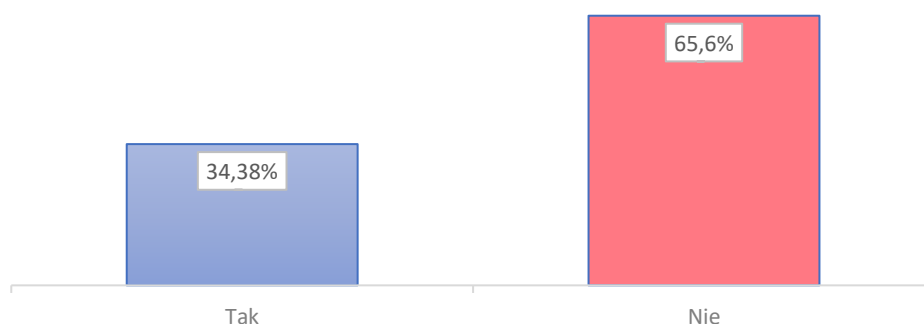
²³ Konkurs nr BDO/KS/2018/052. Przygotowanie i realizacja działań o charakterze informacyjnym oraz promocyjnym dot. Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2019 (SBO 2019). Realizator: Stowarzyszenie Media Dizajn.

²⁴ Nr konkursu: BDO/KK/2020/053; Nazwa zadania: „Realizacja zadań mających na celu edukacyjne i informacyjne wsparcie Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2021”.

Z powodu pandemii wywołanej wirusem SARS Cov-19 pod egidą Akademii SBO w 2020 roku znalazły się działania niestandardowe. Ich treść pozostała jednak wierna pierwowzorowi. Na Akademię SBO składały się:

- webinar „Poznaj zasady SBO 2021” (dn. 25.05.2020 r.),
- warsztat online „Wniosek SBO krok po kroku” (dn. 3.06.2020 r.),
- warsztat online „Jak pisać, aby inni chcieli zagłosować” (dn. 15.06.2020 r.),
- warsztat online „Jak włączać społeczność w projekt SBO” (22.06.2020 r.),
- spotkanie online „Włączanie migrantów w SBO 2021” (dn. 23.06.2020 r.),
- konsultacje online,
- stoisko informacyjne na Festiwalu Dobrego Życia (Plan Orła Białego w dniach 20, 21, 27, 28.06.2020 r.)
- webinaria działań promocyjnych w ramach SBO, w tym webinaria: „Jak promować swój projekt w zgodzie z regulaminem” (23.11.2020 r.), „Jak przygotować materiały promocyjne” (dn. 24.11.2020 r.) i konsultacje „Jak skutecznie zabierać o głos?” (dn. 24.11.2020 r.)²⁵.

Wyk. 23. Deklarowany poziom uczestnictwa w działaniach Akademii SBO

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Z tegorocznej edycji Akademii SBO skorzystał co trzeci badany (34,4%) projektodawca. Nie odnotowano istotnej różnicy ze względu na płeć. Kategorię społeczno-zawodową uczestnika Akademii SBO tworzą najczęściej osoby w wieku 35 – 44 lata z wykształceniem wyższym. Profil ten jest zgodny z charakterystyką demograficzną projektodawców do budżetów obywatelskich w Polsce, w tym poprzednich edycji SBO. W porównaniu do SBO 2020 poziom uczestnictwa można ocenić jako niższy, gdyż wtedy wyniósł 41%²⁶. Należy jednak pamiętać o innych okolicznościach ich realizacji, a także dużym odsetku braku odpowiedzi w obu ewaluacjach. Uznając uzyskany wynik uczestnictwa za wystarczający wskaźnik, należałoby uznać, że działania informacyjne i promocyjne w sieci są równie skuteczne do dotarcia do tej grupy odbiorców, co formy realizowane w styczności bezpośredniej.

²⁵ Informacje na podstawie oficjalnego miejskiego fanpage'a dedykowanego SBO 2021: <https://www.facebook.com/SBOszczecinskibudzetobywatelski/>, uzupełnione o informacje pozyskane od realizatora tj. Stowarzyszenie Edukacyjno-Artystyczne "Oswajanie Sztuki".

²⁶ Op. cit. Ostrowski, Ł. (2020). Źródło: <https://stocznia.org.pl/projekty/ewaluacje-szczecinskiego-budzetu-obywatelskiego/>

Ocena ogólnej przydatności Akademii SBO, w opinii badanych, wypada pozytywnie. W skali 10 stopniowej, projektodawcy uważają, że zdobyli oczekiwaną wiedzę praktyczną podczas Akademii SBO ($\bar{x} = 7,45$; $s = 2,70$). Pozytywna ocena działań w ramach Akademii SBO miała miejsce również w poprzednich edycjach. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że w raporcie ewaluacyjnym z pierwszej edycji Akademii SBO (tj. SBO 2019) pojawił się wniosek, że: „Warto zaznaczyć, że powody „techniczne”, tj. na przykład brak wiedzy na temat tego jak wniosek napisać, były rzadziej zgłaszane. Dlatego w promocji należałoby raczej skupić się na korzyściach z SBO niż na szkoleniu z pisania wniosków. Być może dobrym pomysłem byłoby też utworzenie banku pomysłów na projekty”²⁷.

Wniosek z ewaluacji pierwotnej realizacji Akademii SBO można skomentować względem tegorocznej edycji budżetu obywatelskiego. Zaczynając od negatywów, należy wskazać na fakt, że Akademia SBO nie została wzbogacona o „bank pomysłów na projekty”. Wywiady grupowe, a także analiza projektów wskazały jednak, że projektodawcy SBO 2021 korzystali z pomysłów, a nawet gotowych projektów z budżetów obywatelskich innych miast. Oznacza to, że faktycznie projektodawcy inspirowali się pomysłami i dobrymi praktykami. Trudno powiedzieć czy w dobie dostępu do Internetu taki „bank pomysłów” wpłynąłby na jeszcze większą gotowość do zgłaszania własnych projektów w kolejnej edycji SBO. Można przypuszczać, że dla osób debiutujących w SBO, mogłoby to być ułatwienie. W świetle uzyskanych danych z ankiety ewaluacyjnej dedykowanej projektodawcom w edycji SBO 2021, ocena ogólna Akademii SBO wypada pozytywnie.

W ocenie projektodawców, którzy wzięli udział w badaniu i zadeklarowali uczestnictwo w działaniach Akademii SBO, najbardziej przydatne były „konsultacje online” oraz „warsztaty online” („Jak pisać, aby inni chcieli zgłasować, „Jak włączać społeczność w projekt SBO”).

Największe wątpliwości pod kątem przydatności, projektodawcy zgłosili w przypadku stoiska informacyjnego, warsztatu dotyczącego działań promocyjnych w listopadzie 2020 r. oraz spotkania online „Włączanie migrantów w SBO 2021”. Wszystkie te wyniki należy jednak traktować z rezerwą, gdyż ankiety ewaluacyjne nie były zbierane od uczestników bezpośrednio po szkoleniu przez niezależny podmiot. Oznacza to, że respondenci mogli sugerować się nazwami szkoleń oceniając ich przydatność. Co więcej, co drugi badany projektodawca nie czuł się kompetentny, aby udzielić odpowiedzi lub nie korzystał z danego narzędzia. Niski był też wskaźnik odpowiedzi.

W świetle powyższych zastrzeżeń, warto rozważyć wcześniejsze powierzenie wykonania ewaluacji kolejnej edycji SBO zewnętrznemu podmiotowi, tak aby mógł on mieć szansę dokonania realnej oceny skuteczności poszczególnych działań w ramach Akademii SBO. Wzorcowym rozwiązaniem dla innych miast byłoby też, aby w tym samym czasie rozstrzygnąć wybór na realizatora Akademii SBO i zewnętrzny podmiot ewaluacyjny. Powyższe zmiany mogłyby wpłynąć pozytywnie na usprawnienia realizacji SBO, gdyż projektodawcy mogliby być badani na różnych etapach wdrażania kolejnej edycji SBO (na etapie zgłoszenia wniosku, konsultacji z urzędem, procesu weryfikacji, promocji projektu, głosowania). Takie badanie

²⁷ Op. cit. Piątek, T., Rudnicki, R. (2018). *Ewaluacja Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2019*. Warszawa-Szczecin: Stocznia; Źródło: <https://stocznia.org.pl/projekty/ewaluacje-szczecinskiego-budzetu-obywatelskiego/>

panelowe, towarzyszące wnioskodawcom, miałyby pionierski charakter. Badani na bieżąco mogliby zgłaszać swoje uwagi, które odnotowane stałyby się podstawą do modyfikacji założeń następnej edycji. Warto rozważyć również wprowadzenie ewaluacji, której celem byłaby ocena sposobu wdrażania zwycięskich projektów, a także ich udostępniania i funkcjonalności, względem pierwotnego założenia projektodawcy.

Inaczej sytuacja ma się w przypadku oceny przydatności pozostałych narzędzi informacyjnych SBO tj. oficjalnego portalu SBO, strony Akademii SBO oraz poradnika „Jak złożyć projekt w systemie elektronicznym?”. Tu uzyskano wysoki wskaźnik odpowiedzi udzielonych przez projektodawców, którzy wzięli udział w badaniu. Zdecydowana większość (90,5%) z nich uznała, że najbardziej przydatna w tej edycji okazała się oficjalna strona SBO 2021 (tj. <https://sbo.szczecin.eu/>). Jako źródło informacji nieco mniej pozytywnie oceniono poradnik „Jak złożyć projekt w systemie elektronicznym” (59,4% pozytywnych głosów) i stronę Akademii SBO (46,9% pozytywnych głosów). Uzyskany wynik stanowi potwierdzenie wcześniejszych danych, że strona SBO jest postrzegana za kluczowe źródło wiedzy o SBO dla projektodawców. Uzyskane wyniki świadczą jeszcze o jednej istotnej kwestii: chociaż wymienione źródła informacji oceniane są jako przydatne, to jednak wciąż (bo problem ten pojawiał się w raportach ewaluacyjnych w poprzednich edycjach), problemem są niewystarczające w ocenie badanych działania promujące SBO.

Wyk. 24. Ocena poszczególnych działań w ramach Akademii SBO

Odpowiedź	Zdecydowanie nieprzydatne	Raczej nieprzydatne	Ani przydatne, ani nieprzydatne	Raczej przydatne	Zdecydowanie przydatne	TRUDNO POWIEDZIEĆ/Nie korzystałem/am z tego narzędzia
webinar "Poznaj zasady SBO 2021" (25.05.2020 r.)	0% (0)	0% (0)	0% (0)	27.27% (3)	18.18% (2)	54.55% (6)
warsztat online "Wniosek SBO krok po kroku" (3.06.2020 r.)	0% (0)	0% (0)	0% (0)	36.36% (4)	9.09% (1)	54.55% (6)
warsztat online "Jak pisać, aby inni chcieli zgłasować" (15.06.2020 r.)	0% (0)	0% (0)	0% (0)	45.45% (5)	9.09% (1)	45.45% (5)
warsztat online "Jak włączyć społeczność w projekt SBO" (22.06.2020)	0% (0)	0% (0)	0% (0)	45.45% (5)	9.09% (1)	45.45% (5)
spotkanie online "Włączanie migrantów w SBO 2021" (23.06.2020)	0% (0)	0% (0)	18.18% (2)	18.18% (2)	0% (0)	63.64% (7)
Konsultacje online	0% (0)	0% (0)	0% (0)	36.36% (4)	18.18% (2)	45.45% (5)
Stoisko informacyjne na Festiwalu Dobrego Życia (na Placu Orła Białego - 20,21,27,28.06.2020)	0% (0)	0% (0)	18.18% (2)	18.18% (2)	18.18% (2)	45.45% (5)
Szkolenie dotyczące działań promocyjnych	0% (0)	9.09% (1)	27.27% (3)	18.18% (2)	18.18% (2)	27.27% (3)

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Wyk. 25. Opinie wnioskodawców na temat przydatności narzędzi komunikacyjnych

Odpowiedź	Zdecydowanie nieprzydatne	Raczej nieprzydatne	Ani przydatne, ani nieprzydatne	Raczej przydatne	Zdecydowanie przydatne	TRUDNO POWIEDZIEĆ/Nie korzystałem/am z tego narzędzia
Poradnik „Jak złożyć projekt w systemie elektronicznym?”	0% (0)	6.25% (2)	12.50% (4)	43.75% (14)	15.63% (5)	25.00% (8)
Strona SBO https://sbo.szczecin.eu	0% (0)	3.13% (1)	9.38% (3)	62.50% (20)	25.00% (8)	0% (0)
Strona https://www.akademiasbo.szczecin.pl/	6.25% (2)	3.13% (1)	12.50% (4)	31.25% (10)	15.63% (5)	31.25% (10)
Szkolenia dla autorów projektów w ramach Akademii SBO	6.25% (2)	0% (0)	18.75% (6)	21.88% (7)	15.63% (5)	37.50% (12)

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

Niemniej jednak, wypowiedzi zebrane podczas zogniskowanych wywiadów grupowych z projektodawcami, jak również członkami tzw. zespołów społecznych (Zespołu Opiniującego i Zespołu Odwoławczego) świadczą o niezadowoleniu z szybkości, z jaką można odnaleźć potrzebne informacje na oficjalnej stronie SBO 2021. Sugerowano, że strona jest przeładowana informacyjnie. Zdarzały się pojedyncze opinie, że łatwiej jest skorzystać z zastępczych źródeł informacji o SBO np. popularnej przeglądarki internetowej z dopiskiem SBO 2021 lub Biuletynu Informacji Publicznej. W toku trwania tej edycji strona główna została poddana jednak działaniom zaradczym, które należy uznać za korzystne.

Uczestnicy wywiadów grupowych skupili się jednak na zmianach, jakim poddano stronę SBO 2021 na samo głosowanie mieszkańców. Najwięcej kontrowersji wzbudziła następująca kwestia: na stronie głównej SBO, po kliknięciu „zielonego kafla” z napisem „Głosuj teraz”, mieszkaniec chcący oddać głos był przekierowywany na podstronę <https://sbornioski.szczecin.eu/voting/info>. W opinii badanych projektodawców sposób wyświetlania tej strony komunikował inne treści, niż głosowanie w SBO. Ich zdaniem, dla części mieszkańców ta drobna kwestia mogła być dezorientująca i decydowała o porzuceniu chęci oddania głosu (materiał poglądowy znajduje się poniżej).

Fig. 1. Sposób wyświetlania podstrony do głosowania w SBO 2021

Źródło: zrzut ze strony <https://sbornioski.szczecin.eu/voting/info> [data wykonania: 20.12.2020 r.].

I. 7. Oczekiwane formy wsparcia wnioskodawców

W związku ze zgłaszanymi problemami z etapem promocji, zapytaliśmy autorów wniosków, jakiej formy wsparcia oczekiwaliby w procesie kampanii promujących głosowanie na złożony projekt. Jednak 28,1% badanych zadeklarowało, że nie oczekuje żadnej formy wsparcia. Najczęściej wskazywane przez respondentów narzędzia to udostępnianie formatki materiałów promocyjnych, zawierających informacje o SBO z polem do wypełnienia przez autora projektu – tę odpowiedź wybrała połowa badanych. Drugim postulowanym rozwiązaniem wsparcia w promocji projektów byłoby zdaniem autorów wniosków obecność budżetobusa w miejscach realizacji projektów (46,9%). 28,1% deklaruje, że takim narzędziem mogłaby być pula pieniędzy dla autorów na promocję projektów, które przeszły formalną weryfikację. Najmniejsze poparcie uzyskała możliwość przeznaczania puli pieniędzy dla autorów na przygotowanie dokumentacji projektowej na etapie planowania (zresztą, nie byłoby to możliwe, ze względu na formalne aspekty funkcjonowania budżetów obywatelskich). Poza tym w wypowiedziach swobodnych autorzy wskazywali, że nawet gdyby istniały takie możliwości prawne, to procedura przyznawania środków na etapie przygotowywania projektu byłaby błędem i rodziłaby trudności w rozliczeniu finansów).

Wyk. 26. Oczekiwane formy wsparcia w procesie kampanii promujących głosowanie na złożony projekt

Odpowiedź	%	Liczba odpowiedzi
Nie oczekuję żadnej formy wsparcia	28.13%	9
Pula pieniędzy dla autorów na promocję projektu	28.13%	9
Pula pieniędzy dla autorów na przygotowanie dokumentacji projektowej na etapie planowania	3.13%	1
Udostępnienie formatki materiałów promocyjnych (zawierających informacje o SBO z polem do wypełnienia przez autora projektu)	50.00%	16
Obecność budżetobusa w miejscach realizacji projektów	46.88%	15

Źródło: ankieta dla wnioskodawców

W odpowiedzi na otwarte pytanie „Proszę spróbować opisać inne formy wsparcia jakich oczekiwał(a)by Pan/ Pani od Gminy Miasto Szczecin po złożeniu projektu do SBO 2021” badani wskazywali kwestie odnoszące się również do wcześniejszych etapów pracy z wnioskiem. Wypowiedzi respondentów można przedstawić w dwóch głównych grupach. Pierwsza z nich to pomysły na usprawnienie promocji. Wskazywano tutaj zarówno na kierunki działań (docieranie do nowych, do tej pory nieobecnych w SBO grup pomysłodawców, wnioskodawców, osób głosujących, działań nad umiejscowieniem głosowania w SBO w

kalendharzu wydarzeń istotnych dla miasta i mieszkańców), jak i na narzędzia ich realizacji, takie jak:

- opracowanie poradnictwa w zakresie tworzenia wspólnego formatu materiałów promocyjnych,
- reklamę zewnętrzną promującą (zbiorczo) projekty w miejscach ich realizacji,
- reklamę w telewizji lokalnej z serią prezentacji (wszystkich) projektów,
- opracowanie nowych materiałów wyjaśniających zasady uczestnictwa w SBO, takich jak np. „przygotowanie materiału dotyczącego pokazania jak głosować elektronicznie - filmik, grafika krok po kroku.” (odpowiedź na pytanie otwarte kwestionariusza).

Niektórzy wnioskodawcy uważają, że część nakładów promocyjnych nie byłaby potrzebna, gdyby sama idea budżetu byłaby lepiej promowana, lub gdyby istniały rozwiązania:

„Z czego wynikają problemy promocyjne? Otóż od 3 czy 4 lat miasto przeznacz na promocje budżetu obywatelskiego wszystkiego całości, przestrzegania zasad, idei poszczególnych projektów, czasów do głosowania, miejsca, form głosowania, 30 tysięcy złotych” (WG I)

Zdaniem innego z autorów, czynnikiem obniżającym zainteresowanie procedurą głosowania jest pora realizacji zadania:

„Gdyby udało się realizować budżet obywatelski (...) powiedzmy we wrześniu, najpóźniej na początku października. Biorąc pod uwagę, że mamy jeszcze aurę sprzyjającą do tego, żeby rzeczywiście wyjść na zewnątrz, mamy dłuższe dni, lepszą temperaturę i więcej okazji do spotkania. To wpływa znacząco na to, że zarówno uczestnicy i sam proces są widoczni na mieście. To też stanowi jakaś reklamę. Pora listopadowo grudniowa jest moim zdaniem niesprzyjająca” (WG I).

Druga grupa oczekiwań dotyczyła rozszerzenie zakresu i formy konsultacji. Uzupelniony zakres konsultacji powinien według badanych dotyczyć kwestii takich jak:

- dalszego postępowania z projektem w przypadku wygranej,
- pomocy w tworzeniu ulotek, plakatów informacyjnych, np. w postaci ujednoczonego dla wszystkich wnioskodawców formatu graficznego,
- współpracy z wnioskodawcami w zakresie kwestii prawnych,
- uzgadniania z wnioskodawcami trasy i terminarza budżetobusa,
- uzgadniania zgodności z regulaminem planowanych działań promocyjnych.

Sugerowane usprawnienia dotyczyły także takich kwestii jak forma kontaktu (preferowany kontakt telefoniczny lub mailowy), większej dokładności w procesie weryfikacji. Jeden z badanych przedstawił swoje oczekiwania w zwięzłej i wyczerpującej wypowiedzi:

„Szybsze tempo weryfikacji wniosków, lepszy regulamin, strona www z mądrzejszą nawigacją, organizacja prezentacji projektów dla danych osiedli, wcześniejsze daty szkoleń, jasne wyznaczenie osoby do kontaktu w sprawie nadużyć, szybkie tempo liczenia i publikacji wyników”.

I. 8. Projekty w tegorocznej edycji SBO

Na realizację ósmej edycji Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego, przebiegającego pod hasłem „Twój pomysł na miasto”, przeznaczona została kwota 14 606 083 zł. Począwszy od edycji 2020 (roku poprzedzającym ewaluację) możliwe było składanie projektów ogólnomiejskich i lokalnych w 22 obszarach oraz możliwość zgłaszania projektów nieinwestycyjnych.

W SBO 2021 projektodawcy złożyli łącznie 202 projekty, z czego 47 o charakterze ogólnomiejskim, 155 o charakterze lokalnym. Na ostateczną listę do głosowania zostało zakwalifikowanych 113 projektów, 71 nie uzyskało pozytywnej oceny, a 18 projektodawców zdecydowało o wycofaniu złożonego projektu. Na zadania o charakterze ogólnomiejskim przeznaczono kwotę 4 381 825, na zadania lokalne 10 224 258 zł, powyższe kwoty wynikały z przyjętej proporcji tj.: 30% środków na projekty w obszarze ogólnomiejskim oraz 70% środków na projekty w obszarze lokalnym. Po ostatecznej weryfikacji do głosowania zakwalifikowało się 27 projektów ogólnomiejskich (tj. 57,5 % wszystkich złożonych w kategorii projektów) oraz 86 projektów lokalnych (55,5% złożonych projektów). Zatem można stwierdzić, że co drugi złożony projekt miał szansę znaleźć się na ostatecznej liście do głosowania. Każdy głosujący miał do wykorzystania 5 głosów: 2 głosy na projekty ogólnomiejskie, 3 głosy na projekty lokalne. Na jeden projekt (zarówno ogólnomiejski, jak i lokalny) można było oddać maksymalnie dwa głosy. Żeby głosowanie było ważne należało oddać co najmniej 1 głos. Głosowanie na projekty nie było poddane rejonizacji - można było głosować na wybrane projekty z dowolnej lokalizacji.

W SBO 2021 ze zgłoszonych 202 propozycji, na listę do głosowania zakwalifikowanych zostało 113 projektów (63%), analogiczna sytuacja miała miejsce w edycji 2018. Najwięcej projektów ogólnomiejskich 73 zgłoszono w SBO 2020, z czego 39 projektów (53,4 %) zakwalifikowano do głosowania, natomiast odrzucono 34 propozycje (46,6 %).

W tegorocznej edycji wnioskodawcy złożyli 47 projektów ogólnomiejskich, z czego 27 (57,5%) uzyskało pozytywną rekomendację do umieszczenia na liście do głosowania. Także w edycji 2021 zgłoszono najwięcej projektów lokalnych – 155, do głosowania zakwalifikowano 86 wniosków (55,5%). Najwięcej projektów lokalnych zakwalifikowanych do głosowania (90) w stosunku do złożonych ogółem (133) w było w edycji 2019, co stanowiło 69,9 %. Dla porównania w edycji 2021, projekty które znalazły się na liście do głosowania stanowiły 55,5% (patrz wyk. 28).

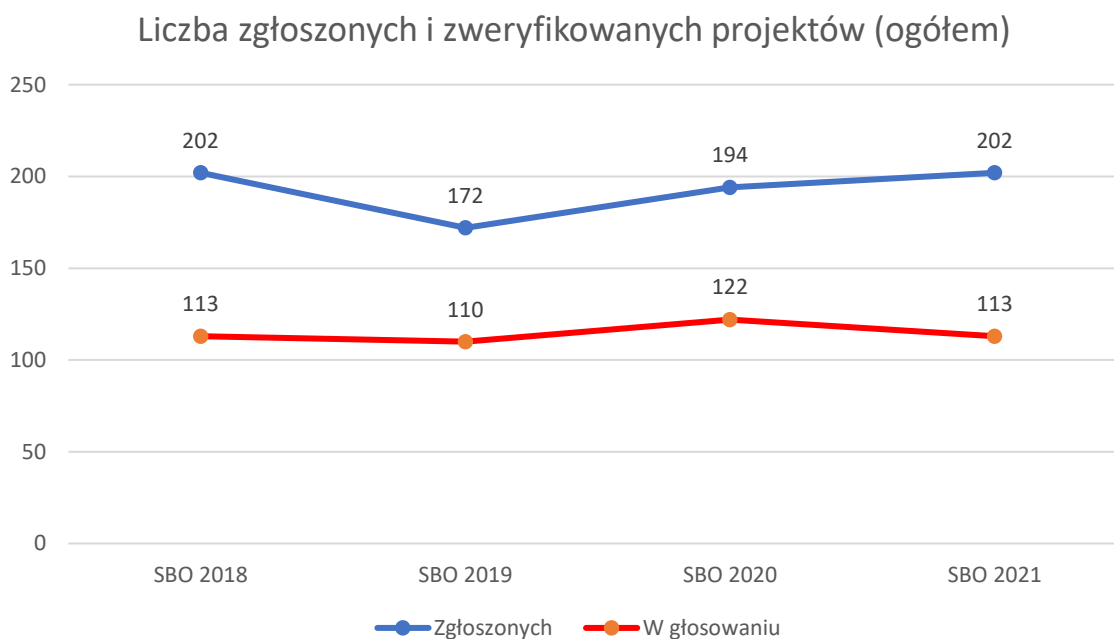
Tab. 4. Projekty zgłaszane i pozytywnie zweryfikowane według kategorii w edycjach SBO 2018-2021

Typ projektu		2018	2019	2020	2021
Ogólnomiejski	Zgłoszonych	-	39	73	47
	Odrzuconych	-	19	34	20
	Wybrany do głosowania	27	20	39	27
Lokalny*	Zgłoszonych	-	133	121	155
	Odrzuconych	-	43	38	69
	Wybrany do głosowania	86	90	83	86
Ogółem	Zgłoszonych	202	172	194	202
	W głosowaniu	113	110	122	113
	Wybranych do realizacji	13	13	29	bd**

*Dla edycji 2020-2021 - Projekty w 22 wyłonionych obszarach, dla edycji 2018 - 2019 projekty dzielnicowe, w podziale na małe i duże). **W chwili złożenia raportu nie ogłoszono jakie projekty zostały wybrane do realizacji w ramach SBO 2021

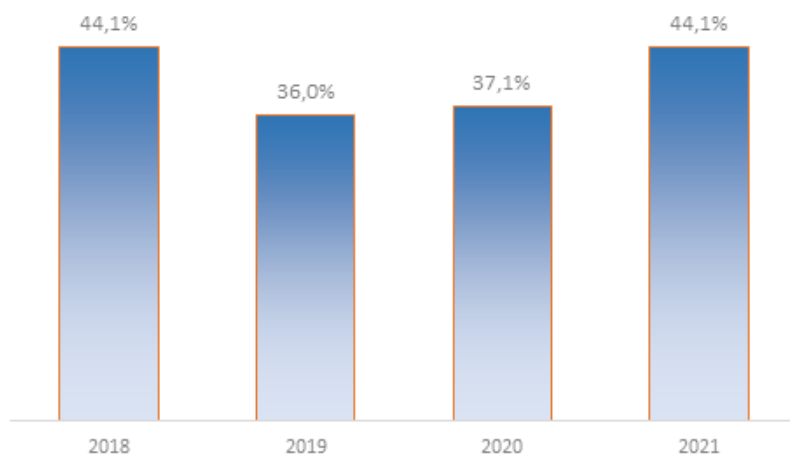
Zwracamy uwagę na wyższy niż w ostatnich dwóch edycjach wskaźnik odrzuceń, co obrazują poniższe zestawienia. Jednakże bez dodatkowej analizy projektów odrzuconych na etapie oceny lub wycofanych przez projektodawców, trudno określić z czego wynika zaistniała sytuacja.

Wyk. 27. Projekty zgłoszone i projekty w głosowaniu w edycjach SBO 2018-2021

Źródło: opracowanie na podstawie danych UM Szczecin oraz badań własnych

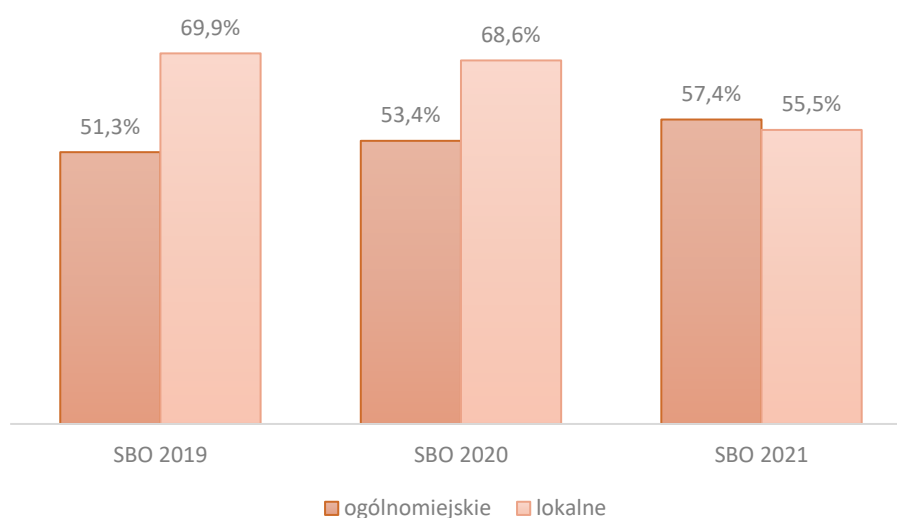
Wyk. 28. Odsetek „odrzuconych” projektów (ogółem) w edycjach SBO 2018-2021

Źródło: opracowanie na podstawie danych UM Szczecin oraz badań własnych

Odsetek projektów o charakterze lokalnym/dzielnicowym, które zostały zakwalifikowane do głosowania, w stosunku do łącznej liczby projektów zgłoszonych w danej kategorii był wyższy w edycjach 2019 oraz w 2020, odpowiednio o 11,2 % oraz 13,1 %, niż w edycji 2021. Pozytywną weryfikację w SBO 2021 uzyskało 55,5% złożonych zadań. Można jednocześnie zauważyć, że w tegorocznej edycji nastąpił nieznaczny wzrost projektów w kategorii projektów ogólnomiejskich zarówno w stosunku do lat ubiegłych jak i do zakwalifikowanych zadań lokalnych/dzielnicowych.

Wyk. 29. Odsetek projektów w głosowaniu w stosunku do liczby projektów zgłoszonych w danej kategorii projektu w edycjach SBO 2019-2021 (w podziale na ogólnomiejskie oraz lokalne/dzielnicowe)

Źródło: opracowanie na podstawie danych UM Szczecin oraz badań własnych

W przypadku 10 osiedli nastąpił przyrost projektów zakwalifikowanych do głosowania w stosunku do roku ubiegłego. Największa zmiana dotyczy Dąbia, w którym złożono o 4 wnioski więcej w tegorocznej edycji niż w 2020 roku. Wzrost zaobserwowano także w przypadku osiedli: Skolwin, Stołczyn, Gołęcino-Gołław, osiedli: Pogodno, Łęknio oraz Arkońskie-Niemierzyn (w każdym przypadku o 2 projekty więcej).

Dwukrotnie więcej niż w roku 2020 złożono projektów w osiedlach: Drzetowo – Grabowo oraz Niebuszewo – Bolinko. Taka sama liczba projektów w porównywanych dwóch edycjach została złożona w przypadku 6 osiedli: Bukowe-Klęskowo; Bukowo, Warszewo; Gumieńce; Osów, Głębokie-Pilchowo; Krzekowo-Bezrzecze; Żelechowa oraz Turzyn.

Największy spadek obserwujemy w przypadku ubiegłorocznych liderów zakwalifikowanych do głosowania projektów z osiedli: Stare Miasto, Nowe Miasto, Międzyodrze-Wyspa Pucka (w roku 2020 w głosowaniu brało udział 12 zadań, w 2021 – 7 zadań) oraz Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Kijewo, Wielgowo-Sławocieszce-Zdunowo-Załom-Kasztanowe (w roku 2020: 10 projektów poddanych głosowaniu, w 2021 – 5 projektów).

W osiedlach: Śródmieście Północ, Śródmieście Zachód oraz Pomorzany, w 2020 zakwalifikowanych do głosowania było 5 projektów w każdym z osiedli, do tegorocznej edycji po 3 projekty. W przypadku osiedla Niebuszewo spadek nastąpił o połowę, z 4 projektów w 2020 roku do 3 w SBO 2021. W osiedlu Centrum w roku ubiegłym złożono dwa projekty, w tegorocznej edycji 1 projekt. Zauważamy, że liczba projektów lokalnych nie uległa zasadniczo zmianie, o 30% zmniejszyła się liczba zakwalifikowanych projektów ogólnomiejskich, natomiast

liczba ogółem złożonych projektów uległa zmniejszeniu o 10%, co w przypadku szczególnie trudnej sytuacji pandemii, która przypadła na SBO 2021, nie są to znaczące odchylenia w skali ogólnej.

Tab. 5. Zestawienie zmian liczby projektów w głosowaniu (zweryfikowanych pozytywnie) edycjach SBO 2020-2021

	edycja 2020	edycja 2021	Różnica *
Stare Miasto, Nowe Miasto, Międzyodrze-Wyspa Pucka	12	7	0,6
Płonia-Śmierdnica-Jezierzyce, Kijewo, Wielgowo-Sławocieszce-Zdunowo-Załom-Kasztanowe	10	5	0,5
Śródmieście Północ, Śródmieście Zachód	5	3	0,6
Pomorzany	5	3	0,6
Żydowce-Klucz, Podjuchy, Zdroje	4	5	1,3
Bukowe-Klęskowo	2	2	1,0
Bukowo, Warszewo	6	6	1,0
Gumieńce	5	5	1,0
Osów, Głębokie-Pilchowo, Krzekowo-Bezzecze	4	4	1,0
Żelechowa	5	5	1,0
Niebuszewo	4	2	0,5
Skolwin, Stołczyn, Gołęcino-Goćław	1	3	3,0
Centrum	2	1	0,5
Drzetowo-Grabowo	2	4	2,0
Niebuszewo-Bolinko	3	6	2,0
Świerczewo	3	4	1,3
Turzyn	2	2	1,0
Zawadzkiego-Klonowica	2	3	1,5
Pogodno, Łękno	1	3	3,0
Arkońskie-Niemierzyn	2	5	2,5
Słoneczne, Majowe	2	3	1,5
Dąbie	1	5	5,0
Ogólnomiejskie	39	27	0,7
Razem lokalne	83	86	1,0
Razem projektów w głosowaniu	122	113	0,9

*poprzedni rok =1, wartości mniejsze niż 1 oznaczają ubytek w stosunku do roku 2020, oznaczono je kolorem czerwonym. Wartości bez zmian oznaczono kolorem żółtym, wartości powyżej 1 (wzrost liczby wniosków) oznaczono kolorem zielonym

Zgodnie z § 10 pkt. 1. Regulaminu²⁸ w przypadku projektów, które realizowały potrzeby mieszkańców z więcej niż jednego obszaru lokalnego lub realizacja nie była przypisana do jednego obszaru lokalnego miasta, projektodawcy mogli zdecydować się na złożenie

²⁸ Załącznik do uchwały Nr V/154/19 Rady Miasta Szczecin z dnia 26 marca 2019 r., *Regulamin przeprowadzania konsultacji społecznych dotyczących szczecińskiego budżetu obywatelskiego* (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2019 r., poz. 2437)

projektu o charakterze ogólnomiejskim. W przypadku, gdy realizacja projektu dotyczyła jednego lub kilku osiedli łącznie, projektodawca mógł złożyć projekt lokalny²⁹. W świetle przepisu punktu 2 w/w paragrafu, decyzja o charakterze projektu należała do lidera lub liderki. Na etapie weryfikacji projektodawca mógł dokonać zmiany w zakresie kategorii, przy czym nie mógł przypisać projektu do dwóch jednocześnie. Liderkami/liderami projektów mogły być osoby fizyczne.

Sposób składania projektów został opisany w rozdziale 2 *Regulaminu przeprowadzania konsultacji społecznych dotyczących szczecińskiego budżetu obywatelskiego*. Każdy z mieszkańców mógł złożyć dowolną liczbę projektów. Projektodawcy dokonywali rejestracji swoich pomysłów w jeden z wybranych sposobów: elektronicznie - w aplikacji do składania projektów SBO, dostępnej na stronie internetowej sbo.szczecin.eu lub poprzez formularz papierowy, który po wypełnieniu mogli złożyć w kancelariach: Biura Obsługi Interesantów Urzędu Miasta Szczecin lub Biura Obsługi Interesantów Filii Urzędu Miasta Szczecin na Prawobrzeżu. W przypadku, gdy autorami projektu było więcej osób, można było wykazać także współautorów. Aby wniosek mógł być zakwalifikowany do oceny formalnej musiał być poparty przez minimum dziesięć osób. Lista z podpisami osób popierających stanowiła załącznik do wniosku, przy czym Regulamin zezwalał na poparcie dowolnej liczby list poparcia.

Projekty zgłoszone do SBO 2021 przechodziły cztery etapy oceny. Pierwszy etap – ocena formalna - dokonywany był przez pracowników Biura Dialogu Obywatelskiego Urzędu Miasta. Za drugi etap – ocenę merytoryczną – byli odpowiedzialni pracownicy właściwych dla specyfiki projektu jednostek miejskich, których zadaniem była szczegółowa ocena możliwości realizacyjnych projektu. Trzeci etap dokonywany był w Zespołach Społecznych SBO (piętnastoosobowego Zespołu Opiniującego³⁰ i siedmioosobowego Zespołu Odwoławczego³¹, praca członków Zespołów ma charakter społeczny). Zespół Opiniujący³² został wyłoniony spośród: mieszkańców Szczecina, organizacji pozarządowych, Rad Osiedli i Młodzieżowej Rady Miasta Szczecin, powoływanych zarządzeniem Prezydenta. O kształcie listy do głosowania decydują ostatecznie członkowie Zespołu Opiniującego, którzy w oparciu o weryfikację formalną i merytoryczną w Urzędzie zatwierdzili projekty, które znalazły się w gronie finalistów Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2021. W przypadku projektów, które nie zostały zakwalifikowane do głosowania, liderkom/liderom projektów przysługiwało

²⁹ Gmina Szczecin została podzielona na 22 obszary lokalne.

³⁰ Skład Zespołu Opiniującego: 1) przedstawiciele mieszkańców Miasta Szczecin :Marta Gołębiewska; Piotr Komsa; Anita Kołodziej Skalska; Joanna Poczobutt; Maria Bohuń; 2)przedstawiciele Rad Osiedli Miasta Szczecin: Andrzej Kamrowski; Barbara Markowska; Jarosław Warchoń; Małgorzata Zychowicz-Prus; Łukasz Nowak; 3) przedstawiciele organizacji pozarządowych: Teresa Fydrych; Mirosław Gosieniecki; Leszek Borowski; Marzena Malanowska; 4) przedstawiciel Młodzieżowej Rady Miasta Szczecin-Piotr Tyszkiewicz, Zarządzenie Nr 429/20 Prezydenta Miasta Szczecin z dnia 13 sierpnia 2020 r. w sprawie powołania Zespołu Opiniującego i Zespołu Odwoławczego działających w ramach Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2021.

³¹ Skład Zespołu Odwoławczego: 1) autorzy zwycięskich projektów SBO poprzednich edycji: Katarzyna Marcinów; Mirosław Marcinów; 2) członkowie Zespołów Opiniujących poprzednich edycji SBO: Aleksandra Białonowicz; Radosław Adamski; Piotr Bandurka; Zygmunt Pyszkowski; Arkadiusz Lisiński.

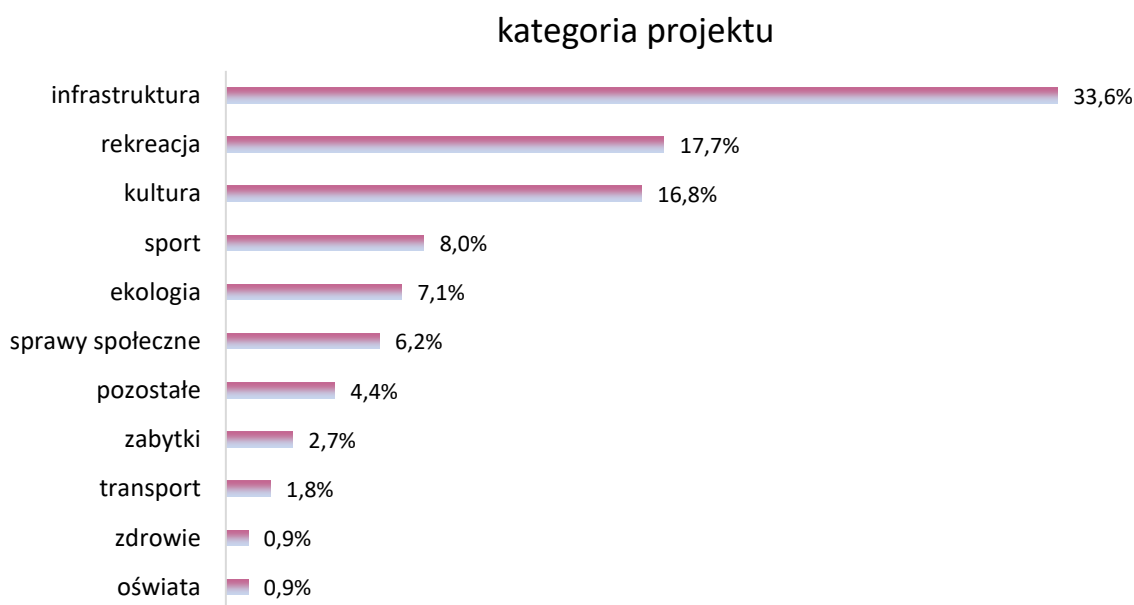
³² Tryb funkcjonowania Zespołu Opiniującego jest szczegółowo opisany w § 18 *Regulaminu przeprowadzania konsultacji społecznych dotyczących szczecińskiego budżetu obywatelskiego*.

jednokrotne prawo do odwołania od decyzji o niedopuszczeniu projektu do Zespołu Odwoławczego.

Kolejność projektów na listach do głosowania ustalona została w drodze publicznego losowania. Wymogi jakie musiały spełniać projekty, aby były zakwalifikowane do głosowania w SBO 2021, zostały sprecyzowane w paragrafach od 4 do 11 *Regulamin przeprowadzania konsultacji społecznych dotyczących szczecińskiego budżetu obywatelskiego*. Wszystkie zakwalifikowane do głosowania projekty spełniały następujące wymagania: musiały należeć do zadań własnych Miasta, mieć charakter ogólnodostępny i nieodpłatny dla mieszkańców Szczecina, inwestycja infrastrukturalna SBO, mogła być realizowana na terenie, na którym Urząd może wydatkować środki publiczne zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, inwestycja SBO, która ma wyłącznie charakter nieinfrastrukturalny musi zostać zrealizowana w roku, którego dotyczy edycja SBO.

Autorzy projektów zgodnie z formularzem projektu Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2021, po wybraniu charakteru projektu (ogólnomiejski lub lokalny) wskazywali kategorię, do której należał przedkładany projekt np. zabytki, ekologia, sport, kultura, sprawy społeczne, zdrowie, transport, rekreacja, infrastruktura, zielone, oświata, pozostałe. W wyniku analizy wszystkich 113 zakwalifikowanych do głosowania projektów uzyskano następujące wskazania:

Wyk. 30. Charakter (kategoria) składanych projektów w edycji SBO 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy projektów zgłoszonych w SBO 2021.

Największa liczba zakwalifikowanych projektów dotyczyła poprawy miejskiej infrastruktury – 33,6 %. W tej kategorii znalazły się zarówno projekty, których celem było zwiększenie bezpieczeństwa pieszych (m.in. naprawy chodników, przejścia dla pieszych – w tym utworzenie, poprawa jakości, wymiana lub utwardzenie nawierzchni), trasy rowerowe, place zabaw (w tym dla dzieci niepełnosprawnych), zielone przystanki, ogólnodostępna toaleta, podziemne śmietniki, jak i wybieg dla psów. Projektodawcy w tej kategorii wskazywali, że ich

pomysły przyczynią się przede wszystkim do poprawy/zwiększenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym (zarówno pieszych jak i osób zmotoryzowanych – w tym rowerzystów), zdrowia, poprawy jakości życia, ale także estetyki miejsc. W zadaniach dotyczących stworzenia placów zabaw podkreślana była integracja społeczeństwa oraz tworzenie miejsc atrakcyjnych do zabawy dla najmłodszych mieszkańców Szczecina. W tej kategorii projektów jako cel zadania wskazywano poprawę bezpieczeństwa.

Na drugim miejscu znalazły się projekty, które dotyczyły obszarów dedykowanych „rekreacji” (dodajmy, że zbieżne cele do projektów dedykowanych rekreacji pojawiały w kategorii „sport”, stanowiącej 8,0% ogółu wniosków). Pięć z dwudziestu w tej kategorii projektów miało charakter ogólnomiejski: „Siłownia pod chmurką wraz ze stołami do ping-ponga oraz zadaszonymi altankami”, „Tor dziecięcy”, „Wodny plac zabaw” oraz „Kurs na północ - Wieża Bismarcka, park Tilebein, stacja wodniacka "Wodna", szlak widokowy”. Projekty o charakterze lokalnym (podobnie jak przywołane powyżej tytuły) dotyczyły powstania parków (np. kieszonkowych), poprawy infrastruktury istniejących miejsc wypoczynku, placów zabaw, zielonego podwórka, siłowni czy wybudowania miejsca dedykowanego kulturze („Kontener kultury”). Projektodawcy składający wnioski w tej kategorii najczęściej zauważali, że realizacja pomysłów we wskazanych obszarach miasta przyczyni się do poprawy estetyki miejsc, będzie wpływała na zwiększenie aktywności mieszkańców, wzmocni więzi sąsiedzkie, wzmocni tożsamość, a także wpłynie na poprawę jakości życia. W czterech projektach projektodawcy wskazali na dostosowanie zakresu zadania do potrzeb osób niepełnosprawnych. Stosunkowo rzadko wskazywano na poprawę bezpieczeństwa. W tej kategorii często doprecyzowano odbiorców zadania, wskazując nie tylko na „wszystkich mieszkańców”, ale także na: seniorów, młodzież czy dzieci. Projekty z tej kategorii zadań cechowała także największa liczba stworzonych załączników.

Wśród projektów zorientowanych na kategorię „kultura”, pięć zostało scharakteryzowanych jako ogólnomiejskie. Znalazły się tu następujące zadania: „Balloon Fest Szczecin 2021”, „Instalacja Artystyczna Floriana Krygiera na stadionie miejskim w Szczecinie”, „Mieszkańcy Szczecina wspierają Miejską Bibliotekę Publiczną w Szczecinie Pomagajmy i czytamy! Pomoc w zakupie nowości książkowych dla Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie”, „Szczęśliwy Rodzic - Szczęśliwe Dziecko” oraz „Zakotwicz w Szczecinie! - instalacja kilkudziesięciu kotwic wydobytych z toru Szczecin-Świnoujście wraz z tablicami edukacyjnymi we wszystkich dzielnicach miasta”. Autorzy wskazywali na potrzebę edukacji społeczeństwa, podniesienie czytelnictwa, wzmocnienie tożsamości, ale także na upamiętnienie. Żaden z w/w projektów nie odnosił się do potrzeb osób niepełnosprawnych czy dokumentów strategicznych miasta. Deficytami w tych dwóch obszarach wykazały się także projekty lokalne w tej kategorii. Największa ilość projektów w tej kategorii dotyczyła wydarzeń pn. „Osiedlowe imprezy” – było to 10 niemal tożsamyh projektów (rozdzieliła je jedynie lokalizacja wydarzenia). Pozostałe projekty (cztery) dotyczyły: budowy pomnika Czesława Niemena w Szczecinie, postawienia głazu pamiątkowego Tadeusza Różewicza nad Jeziołem Głęboki, koncertów w parku im. F. Chopina oraz wymiany muralu poświęconego Pogoni Szczecin. Autorzy wskazywali, że realizacja projektów przyczyni się do: integracji

mieszkańców, podniesienia jakości życia, wzrostu zaangażowania społecznego, poprawy bezpieczeństwa i ładu przestrzennego (mural), a także edukacji mieszkańców.

Dwa spośród projektów z kategorii „ekologia” mają charakter ogólnomiejski: „Miasto jako ptasi ekosystem - 1000 budek lęgowych dla Jerzyków, 1000 budek lęgowych dla dziuplaków, 1000 karmników dla ptaków zimujących” oraz „Zielone Podjuchy - park Chełminek”. Autorzy projektów podkreślali znaczenie projektów dla odbudowy/poprawy środowiska, wśród wartości przewijających się w przedłożonych pomysłach znalazły się: ekologia, edukacja, wypoczynek. W projektach o charakterze lokalnym znalazło się sześć pomysłów: „„Hotel” dla jaskółek czyli naturalna forma walki z komarami i innymi niechcianymi owadami”, „Budki dla ptaków w Ogrodzie Dendrologicznym im. Stefana Kownasa”, „Dbajmy o wodę! Mobilne ławki edukacyjne z ogródkiem deszczowym”, „Oświetlenie w parku przy ul. Hożej wraz z infrastrukturą monitoringu miejskiego”, „Park przy ul. Żłotowskiej” oraz „Uporządkowanie terenu wokół Stawu przy Torach w Szczecinie Zdrojach przy ulicy Osiedleńczej i Przytulnej wraz z systemem monitoringu”. Przy czym tylko do dwóch pierwszych w/w projektów autorzy zdecydowali się na dodanie załączników.

Odniesienie się do dokumentów strategicznych miasta cechowało jeden projekt (mobilne ławki ekologiczne). Projektodawcy wskazywali, że realizacja pomysłów przyczyni się m.in. do: poprawy bezpieczeństwa, podniesie estetykę miejsca oraz wzmocni edukację. Wśród odbiorców zadania wskazywano na mieszkańców miasta, nie odnoszono się do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W piątej co do popularności wyboru kategorii były: „sprawy społeczne”. W przypadku kategorii „sprawy społeczne” na siedem zakwalifikowanych do głosowania projektów, jeden miał charakter ogólnomiejski, przy czym trzy o charakterze lokalnym dotyczyły tegoż samego zjawiska jakim była sterylizacja. Projekt ogólnomiejski dotyczył sterylizacji psów i kotów w gabinetach weterynaryjnych stacjonarnych na terenie miasta, projekty lokalne natomiast sterylizacji psów w obszarach: „Płonia - Śmierdnica - Jezierzycy, Kijewo, Wielgowo – Sławocieszce - Zdunowo, Załom - Kasztanowe, „Skolwin, Stołczyn, Gołęcino - Goćław”, „Zawadzkiego, Klonowica”. Projektodawcy wskazywali, że realizacja projektów przyczyniłaby się do: poprawy losu zwierząt, komfortu życia, estetyki otoczenia, upamiętnienia, wzmocnienia wartości patriotycznych. W projektach autorzy nie odnieśli się do dokumentów o charakterze strategicznym miasta.

Podobnie jak w przypadku „sprawy społeczne”, w kategorii „sport” jeden projekt zakwalifikowany do głosowania miał charakter ogólnomiejski „Pumptrack & Skatepark & Street workout”, które projektodawca zaprezentował w 5 załącznikach. Wśród projektów o charakterze lokalnym w tej kategorii, znalazły się m.in. zajęcia z samoobrony, Finał Ligi Mistrzów UEFA, stworzenie miejsc aktywności sportowej, przebudowa istniejącej infrastruktury sportowej (cztery projekty dotyczyły wsparcia placówek edukacyjnych - liceum ogólnokształcące oraz szkoły podstawowe) w przebudowie lub powstaniu miejsc do uprawiania sportów. Według Projektodawców realizacja przedłożonych do głosowania zadań przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa, zdrowia, zachęci mieszkańców do uprawiania sportów, ale także wpłynie pozytywnie na integrację mieszkańców. W projektach nie zawarto odniesień do dokumentów strategicznych miasta, w dwóch przypadkach Projektodawcy nie

zdecydowali się na załącznik dodatkowy. Odbiorcami zadań lokalnych w świetle projektów będą: uczniowie placówek edukacyjnych, mieszkańcy dzielnic oraz miasta.

W kategorii „pozostałe”, do których należy pięć projektów, cztery mają charakter lokalny, Projekt ogólnomiejski dotyczy rozmieszczenia trzech figurek Gryfa w różnych rejonach miasta, Projekty lokalne: „Budowa Parku Kieszonkowego przy ulicy Dworcowej z miejscem upamiętnienia Nocy Kryształowej”, Ładnie koło "Syriusza" na Osiedlu Kaliny, Miejski pasaż "Róża Wiatrów" oraz "Modernizacja obiektu jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Szczecinie-Śmierdnicy oraz części rekreacyjnej przeznaczonej dla mieszkańców". Liderki/liderzy wskazują w opisach wniosków, że realizacja zadań przyczyni się do: rewitalizacji obszaru podlegającego interwencji zadania, edukacji dzieci i młodzieży, upamiętnienia historii, poprawy estetyki i atrakcyjności miasta, bezpieczeństwo i integrację mieszkańców. Odbiorcami zadań byli mieszkańcy miasta/dzielnicy oraz (w przypadku wniosku na OSP) druhowie, nie uwzględniono w opisie projektów potrzeb osób niepełnosprawnych.

W Szczecińskim Budżecie Obywatelskim 2021 złożone zostały trzy projekty, w kategorii „zabytek”. Jeden o charakterze ogólnomiejskim pn. „Budowa pomnika Sediny na placu Tobruckim” oraz dwa lokalne: "Lapidarium w miejscu dawnego cmentarza w Kluczu" oraz „Zakup specjalistycznego sprzętu poszukiwawczego do badania obiektów historycznych w obszarze Miasta Szczecin”. Projektodawcy wskazywali w projektach, że w przypadku realizacji zadań powstaną: nowe miejsce spotkań, atrakcja turystyczna, miejsce upamiętnienia, zostanie wzmocniona tożsamość. Dwóch projektodawców zdecydowało się uzupełnienie projektu o załączniki/wizualizacje. W żadnym projekcie nie znalazło się odniesienie do dokumentów strategicznych miasta.

W kategorii „transport” złożono dwa projekty po jednym w typie charakterystyk. Do projektu ogólnomiejskiego „Przeście pieszo - rowerowe wzdłuż prawego brzegu Odry pod Mostem Długim”, dodane zostały przez autora załączniki. Projekt w założeniu ma przyczynić się do poprawy komunikacji, wzmocnienie potencjału turystycznego i atrakcyjności miejsca. Projekt lokalny: „Poprawa bezpieczeństwa na wszystkich przejściach dla pieszych wzdłuż Szosy Polskiej”, nie zawiera załączników, jego realizacja ma skutkować poprawą bezpieczeństwa. W obu projektach nie zawarto odniesień do dokumentów strategicznych, nie omówiono potrzeb osób niepełnosprawnych, co w przypadku charakteru pomysłów mogłoby być zasadne.

Najmniej (po jednym) projektów zakwalifikowanych do głosowania w SBO 2021 złożono w kategoriach: „zdrowie” oraz „oświata”. Projekt z pierwszej przywołanej kategorii „Uzdrowisko nad Rudzianką” miał charakter ogólnomiejski, drugi „Miasteczko Ruchu Drogowego” - lokalny. Stworzenie ogólnodostępnego miejsca regeneracji i odpoczynku na kształt lokalnego uzdrowiska przyczyni się do poprawy estetyki oraz integracji mieszkańców. Realizacja projektu lokalnego natomiast wpłynie na bezpieczeństwo, edukację o ruchu drogowym oraz ekologię, jego odbiorcy to uczniowie placówek oświatowych na Pomorzanach oraz mieszkańcy miasta. W obu projektach nie podnoszono potrzeb osób niepełnosprawnych, ani nie wskazywano na kompatybilność z dokumentami strategicznymi.

Autorem największej liczby projektów, które uzyskały rekomendację do zakwalifikowania na listę do głosowania był Stanisław Kabata – 10 pomysłów, drugą w kolejności osobą był Łukasz Kadłubowski – 8 pomysłów, trzecią – Marcin Biskupski – 5 pomysłów. Największą ilość wniosków - 11 złożyli mieszkańcy obszaru: Żydowce – Klucz, Podjuchy, Zdroje. Największa liczba załączników wyniosła 13, średnia załączników do wszystkich projektów nie przekraczała 3, trzydziestu pięciu projektodawców nie zdecydowało się na dołączenie do projektu załącznika.

Tylko jeden projektodawca wskazał na wpisanie się projektu w dokumenty strategiczne³³. W pozostałych dwóch przypadkach nadmieniono o zgodności, w 106 wnioskach nie przywołano dokumentu o charakterze strategicznym. W 38,9% złożonych projektów zawarto odniesienie do bezpieczeństwa, w 27,5% wskazywano na integrację mieszkańców, w 13,3% do kwestii estetyki, 12,4% do poprawy jakości życia.

Sposób głosowania na projekty został sprecyzowany w § 21 *Regulaminu*. W SBO 2021 głosowanie na projekty zgłoszone w ramach 8. edycji rozpoczęło się 7.12.2020 r. o godz. 9:00, zakończyło zgodnie z przywołanym przepisem *Regulaminu* po 14 dniach od opublikowania list projektów skierowanych pod głosowanie mieszkańców w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu. Proces głosowania został chwilowo wstrzymany wskutek nieplanowanej awarii jednego z głównych urządzeń podtrzymujących zasilanie w rozdzielni głównej. Z tego powodu w godzinach od 8:30 do 13:30 niedostępna była strona główna SBO, a tym samym mieszkańcy nie mogli oddawać głosu w czasie przewidzianym na głosowanie. W związku z tym wydłużono czas na głosowanie z godz. 9:00 do godz. 14:00.

I. 9. „Kontrowersyjne projekty”

W kolejnych edycjach SBO, także i w edycji 2021, pojawiają się (i z pewnością będą pojawiać) projekty budzące negatywne emocje i wątpliwości. W ujęciu najogólniejszym, krytyka poszczególnych projektów odnosi się albo do naruszenia uzgodnionych idei, wartości) albo do złamania reguł budżetu obywatelskiego. Postanowiliśmy się przyjrzeć bliżej warunkom, które sprzyjają uznaniu danego projektu za „kontrowersyjne”³⁴. Są nimi:

- **Pole kontrowersji wyznaczone przez lokalny kontekst** (polityczny, układ sił społecznych) – projekty identyfikowane jako nierealizujące istotnych potrzeb rozwojowych miasta, naruszające konsensus społeczny, realizujące interes wybranej dzielnicy, identyfikowane jako realizujące potrzeby wybranych grup, „niepotrzebne” lub „nieużyteczne” w danym kontekście lokalnym.

³³ Zwracamy uwagę, że przedmiotem badań było umieszczenie we wniosku formalnego, literalnego odniesienia do strategii miasta (powołanie się na ten dokument), a nie zgodność dokumentów strategicznych z opisem wniosku (ta wymagałaby oddzielnych analiz). W rzeczywistości mamy do czynienia z dwoma parami możliwych sytuacji: (1) powołaniem się na cele strategiczne we wniosku, w sytuacji gdy projekt rzeczywiście je realizuje lub ich nie realizuje; (2) brakiem powołania na cele strategiczne, w sytuacji gdy projekt je realizuje lub nie realizuje w rzeczywistości.

³⁴ Używany tutaj przez nas cudzysłów odnosi się do dyskursywnego charakteru naruszeń i wątpliwości: różne strony sporu posiadają bowiem różne kryteria i rezultaty dokonywanych ocen. To, co „kontrowersyjne” w ramach narracji jednej grupy miejskich aktorów, w innej może być uznane za „nie budzące wątpliwości”.

- **Wniosek i jego relacja do ocen estetycznych, moralnych (religijnych).** Realizacje lub dokumentacja realizacji, która w ocenie opinii publicznej i/lub ekspertów stanowi naruszenie norm religijnych lub uznawanych za ważne kanonów piękna, obyczajów, gustów, powagi itd.
- **Proces realizacji i eksploatacji** (warunki ekonomiczne, techniczne, organizacyjne) – projekty i ich budżety, które wdrażane są lub promowane w sposób naruszający dobre obyczaje, zasady gospodarności i efektywności finansowej; projekty wykonane niezgodnie z przedstawianymi w projekcie założeniami, modelami/wizualizacjami; projekty, których wykonanie w sposób negatywny oddziałuje na środowisko lub narusza zasady nieodpłatnego dostępu.
- **Relacja projektu do reguł budżetu obywatelskiego** – naruszenie regulaminu lub wymagające jego dodatkowych interpretacji, a w rezultacie odwołań od negatywnych decyzji odrzucających projekt
- **Relacja projektu do głównych idei** budżetu obywatelskiego, takich jak:
 - Idea powszechności, która odwołuje się do traktowania procedury zgłaszania wniosków i przede wszystkim głosowania jako emanacji demokracji (w której większość decyduje przy założeniu równych szans i praw), realizacji „woli ludu” i „świętego głosu większości”. Nierówne zasoby poszczególnych aktorów są wyrównywane w sprawiedliwym procesie konsultowania projektów i reguł budowania poparcia.
 - Idea „projektu”, w której zgłaszany wniosek jest zadaniem, przedsięwzięciem wymagającym nakładów, zakładająca orientację na cel (wdrożenie, zbudowanie, przebudowa), w której posiadanie zasobów społecznych, organizacyjnych, informacyjnych i finansowych jest decydujące. Projekty konkurują ze sobą na „wolnym rynku”.
 - Idea reprezentacji, w której projekty zgłaszane są przez wyłonione grupy mieszkańców i których w sposób zinstytucjonalizowany uwzględnia cele rozwojowe miasta i potrzeby określonych grup/obszarów miasta (narzędziem realizacji tej idei jest m. in. podział na projekty ogólnomiejskie i lokalne. Możliwe kontrowersje najczęściej dotyczą zakresu oddziaływania i użyteczności projektów ogólnomiejskich).
 - Idea deliberacji – polegająca na minimalizacji rywalizacji³⁵ pomiędzy projektami i poszczególnymi aktorami, orientacja na proces uzgadniania różnic, wyłanianie się propozycji, ograniczania liczby projektów.

³⁵ Problem rywalizacji pomiędzy projektami może być minimalizowany w rozwiązaniach charakterystycznych dla budżetów partycypacyjnych, jak np. w Dąbrowie Górniczej, gdzie przyjęto zasady ograniczania liczby wniosków, wypracowywanych i uzgadnianych w procedurze deliberacji. W tym mieście budżet obywatelski dotyczy projektów ogólnomiejskich, a budżet partycypacyjny – osiedlowych, zob. Podgórska-Rykała, J. (2019). Budżet obywatelski a budżet partycypacyjny. Dwa rozwiązania dla jednego miasta w konsekwencji nowelizacji prawa samorządowego. *Roczniki Administracji i Prawa*, (XIX), 221-236.

Tym, co przyciąga mieszkańców do budżetów obywatelskich (a tym bardziej do partycypacyjnych) jest przede wszystkim idea powszechności i demokratyczna narracja, odnosząca się do sprawstwa i lokalności. Profesjonalizacja wniosków świadczy o bardzo istotnym kierunku przemian SBO. Jest nim stopniowe odchodzenie od „romantycznej”, demokratycznej wizji, w kierunku tworzenia się wyspecjalizowanych, zorganizowanych grup, posiadających już na etapie składania projektu przewagi nad osobami, które wcześniej nie pracowały z wnioskami. Zwycięstwo narracji „projektowej” może powodować odarcie SBO z ramy działania oddolnego, wiary w siłę głosu zwykłego mieszkańca. Istnieje poza tym niebezpieczeństwo, że mieszkańcy (i potencjalni autorzy wniosków) zaczną kojarzyć SBO z nową formą dominacji wybranych grup interesu w mieście, umacniającą istniejące uprzywilejowane pozycje.

Projektem, który w edycji SBO 2021 został zidentyfikowany jako „kontrowersyjny” był „Kurs na północ”. Nie podejmujemy się w tym miejscu oceny i szczegółowej analizy tego przypadku, ani prześledzenia jego losów. Chcemy natomiast wskazać dominujące elementy narracji wokół tego projektu, pojawiające się w wypowiedziach stron sporu, zarówno w prowadzonych przez nas wywiadach, jak i w wypowiedziach na forach internetowych, komentarzach prasowych itd.

Tab. 6. Dwie narracje dotyczące „sprawy wieży Bismarcka” (projektu „Kurs na północ”).

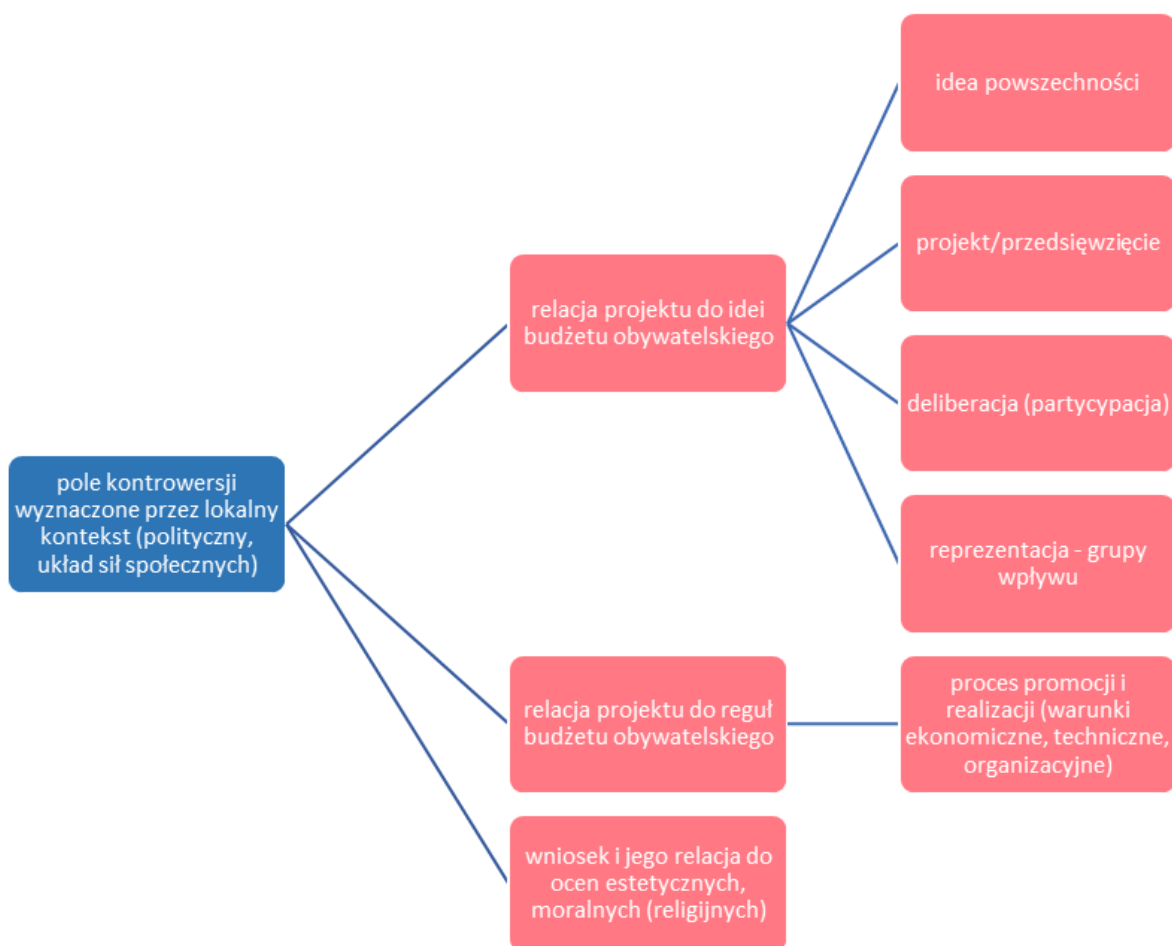
AUTORZY I ZWOLENNICY PROJEKTU	PRZECIWNICY PROJEKTU (W TYM PROJEKTÓW KONKURENCYJNYCH)
Wynagrodzenie za pracę przy zbieraniu głosów	„Kupowanie głosów”
Przykład relacji przedsiębiorcy prywatnego z działaniem na rzecz społeczności lokalnej	Działanie na korzyść prywatnego inwestora, korzystającego z usprawnionej przestrzeni powiększającej jego zasoby („projekt inwestycyjny”)
Podkreślanie idei współpracy środowisk lokalnych	Podkreślanie zasad równej rywalizacji
Kontrowersje wokół projektu skrzywdziły dzielnice północne, które zmagają się z wieloma problemami	Kontrowersja też przynosi rozgłos
Kara niewspółmierna do przewinienia	Nieprzestrzeganie zasad powinno skutkować wycofaniem projektu
Przykład inicjatywy rewitalizacyjnej	Przykład projektu inwestycyjnego
Projekt dotyczący wieży stanowił tylko element całego projektu „kurs na północ”	Naruszenie zasady ogólnodostępności, spodziewane zyski inwestora
Nagłośnienie sprawy wynika z konkurencji autorów innych projektów	Nagłośnienie sprawy wynika z naruszenia zasad

Źródło: opracowanie własne

Co istotne, w wywiadach z wnioskodawcami (wśród których byli zarówno zwolennicy jak i przeciwnicy projektu), wskazywano na potrzebę takich zmian w regulaminie, które w związku z procesem promocji nie budziłyby wątpliwości. „Kontrowersje” można zatem traktować jako impuls do uczenia się uczestników procesu i do precyzowania narzędzi jego realizacji:

„Widać, że urząd miasta wyciąga pewne wnioski odnośnie różnych projektów, jak na przykładzie projektu pomnika Krzysztofa Jarzyny, gdzie tak naprawdę, kiedy ten wniosek był składany, były dużo luźniejsze reguły składania wniosków, później w tegorocznej zostały zawężone, bo był problem z prawami autorskimi. To był niestandardowy projekt, którego nikt się nie spodziewał, że tyle obszarów trzeba będzie poruszyć, żeby móc go zrealizować.” (WG 2)

Fig. 2. Co wpływa na kontrowersyjność projektu?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wypowiedzi swobodnych z ankiety dla wnioskodawców i wywiadów FGI.

Obszar badawczy nr 2: Ewaluacja SBO 2021 – perspektywa głosujących i członków zespołów społecznych

W tej części Raportu przedstawiamy wyniki badań ewaluacyjnych nad dwoma kategoriami uczestników procesu tworzenia budżetu obywatelskiego, którzy stanowią jego komponent społeczny. Mamy tu na myśli samych mieszkańców Szczecina uczestniczących w głosowaniu oraz członków zespołów społecznych SBO - zespołu opiniującego oraz zespołu odwoławczego.

Wobec wyróżnionych kategorii zastosowano odmienne techniki badawcze, co wynika z przyjętych celów badawczych. Szczególnie interesujące dla ewaluacji SBO 2021 są m.in. opinie mieszkańców nt. źródeł wiedzy o projektach, motywacji do głosowania, kryteriów wyboru projektów, ogólnej oceny dotychczasowych doświadczeń oraz perspektyw rozwojowych. Dla tak określonych celów badania dogodnym narzędziem weryfikacji jest kwestionariusz ankiety internetowej (CAWI), którą wypełniają wyłącznie te osoby, które już uczestniczyły w głosowaniu. Taki dobór badanych był możliwy dzięki umieszczeniu na platformie do głosowania linku do ankiety zawierającej interesujące nas pytania. Wypełnienie ankiety było dobrowolne i całkowicie anonimowe. Ankiety były gromadzone przez cały okres głosowania na SBO 2021, czyli od 7 do 21 grudnia 2020 roku.

Z kolei członkowie zespołów opiniującego i odwoławczego byli współodpowiedzialni za przygotowanie całego procesu tworzenia SBO od momentu weryfikacji wstępnych projektów aż do opracowania końcowej listy do głosowania. Zespoły funkcjonują w oparciu o Uchwałę Nr V/154/19 Rady Miasta Szczecina z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie wprowadzenia zasad i trybu przeprowadzania Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego. Z perspektywy prowadzonej ewaluacji socjologicznej szczególnie interesujące są doświadczenia członków tych zespołów w weryfikacji zgłaszanych projektów oraz przygotowania ostatecznej listy projektów podlegających głosowaniu. Doświadczenia te mogą być wykorzystane zwłaszcza podczas planowania kolejnych edycji SBO. Przyjmując takie cele badania jako najbardziej adekwatną technikę badawczą wybrano analizę jakościową wypowiedzi uczestników wywiadu grupowego. Wywiad ten odbył się on-line za pośrednictwem platformy Zoom w dniu 16 grudnia 2020 roku, czyli na 4 dni przed zakończeniem głosowania.

II. I. Opinie mieszkańców miasta biorących udział w głosowaniu SBO 2021

W tej części raportu zostaną przedstawione rozkłady opinii respondentów – mieszkańców Szczecina biorących udział w głosowaniu na SBO 2021.

Ankieta ewaluacyjna skierowana do głosujących na projekty SBO 2021 składała się z 22 pytań, z których 10 było także zawartych w ankietach ewaluacyjnych do dwóch poprzednich edycji SBO 2020 i SBO 2019³⁶.

³⁶ Wersje pytań z 2019 i 2020 różniły się między sobą, mimo iż były utworzone przez tego samego realizatora. W ankiecie ewaluacyjnej 2021 w przypadku występujących różnic odnoszono się do wersji ubiegłorocznej.

Pytania ankiety dotyczyły m.in. oceny trudności w głosowaniu, udziału w poprzednich edycjach SBO, źródeł informacji o SBO, wiedzy nt. złożonych projektów, poświęconego czasu na wybór projektów, na które oddano głosy, rozmów z innymi osobami nt. zgłoszonych projektów, motywów uczestniczenia w głosowaniu, oceny merytorycznej projektów, osobistego zaangażowania w SBO 2021, zmiany dotychczasowych zasad SBO, znaczenia aktu głosowania dla mieszkańców miasta, gotowości do udziału w kolejnych edycjach SBO, sposobów zachęcenia większej liczby mieszkańców miasta do głosowania oraz udziału w pracach nad konkretnymi projektami lub przyczynami niepodjęcia takich prac.

W badaniu sondażowym spośród głosujących wzięło udział 656 respondentów, co jest znacznym wzrostem w stosunku do wcześniejszej edycji (474 respondentów), ale jest wynikiem dużo niższym, niż osiągnięty w jeszcze wcześniejszej edycji SBO 2019, kiedy wypowiedziało się aż 3297 respondentów. Spadek liczby osób wypełniających ankietę w pewnym stopniu może wynikać z bardziej skomplikowanego sposobu głosowania w dwóch ostatnich edycjach w stosunku do wcześniejszych, co mogło zniechęcać do dalszego poświęcenia czasu głosujących na wykonanie tej czynności. Dodatkowym czynnikiem ograniczającym gotowość wypełnienia ankiety był szczególnie okres głosowania przypadający na przygotowania przedsięwzięć.

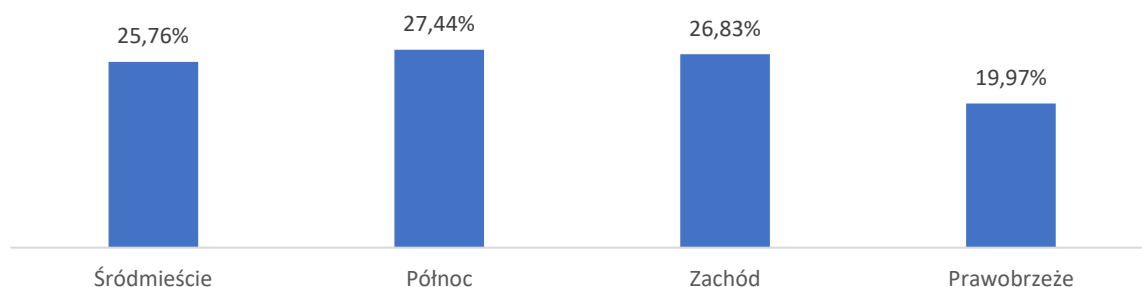
II.1.1. Cechy demograficzne respondentów

Badanych poprosiliśmy o podanie informacji na temat ich wieku, płci, wykształcenia oraz miejsca zamieszkania.

W badaniu na 656 respondentów, 351 stanowiły kobiety (53,5%), a 305 mężczyźni (44,5%). Struktura badanych według płci jest więc zbliżona do struktury mieszkańców miasta, gdzie kobiety stanowią nieco mniejszy udział - 52,5% (2017).

Mniej więcej po 25% respondentów stanowili mieszkańcy trzech dzielnic: Śródmieścia, Północy i Zachodu. Poniżej 20% respondentów mieszka na Prawobrzeżu.

Wyk. 31. Miejsce zamieszkania respondentów

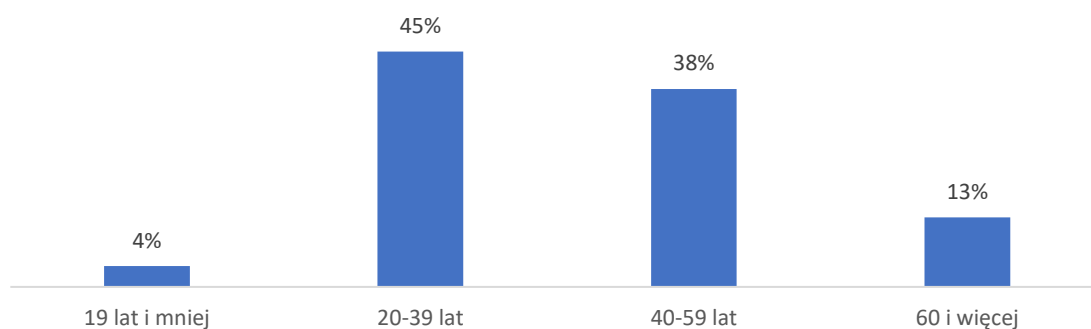
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021.

Porównując strukturę respondentów do rzeczywistej liczby mieszkańców można zauważyć, iż zdecydowanie najwyżej nadreprezentowani są mieszkańcy dzielnicy Szczecin – Północ. Stanowili oni najliczniejszą kategorię respondentów, podczas gdy liczba mieszkańców spośród wszystkich dzielnic jest tu najniższa – stanowią oni jedynie 16% mieszkańców. Jest to jednak dzielnica najdynamiczniej się rozwijająca, skupiająca (przynajmniej w niektórych

osiedlach) ludzi młodych, którzy w większym stopniu potrafią korzystać z możliwości głosowania on-line. Z kolei mieszkańcy Śródmieścia oraz dzielnicy Zachód, którzy liczą łącznie ponad 60% mieszkańców miasta są w badaniach reprezentowani przez nieco ponad 50% respondentów.

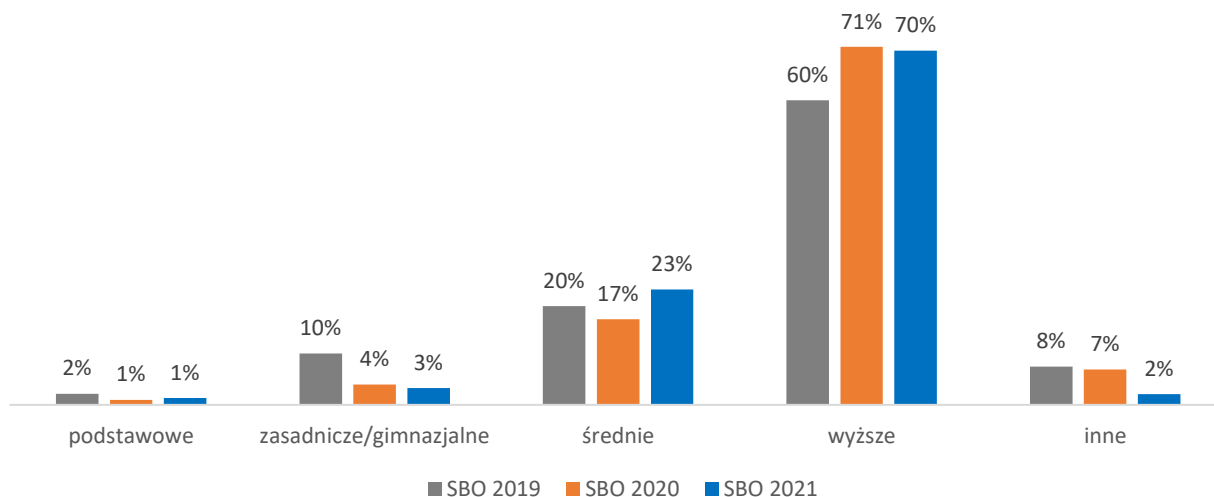
Podobnie nieadekwatny do rozkładu wieku mieszkańców jest wiek respondentów. Pod względem wieku nadreprezentacja badanych dotyczy osób od 20 do 59 roku życia. O ile w badaniu osoby w tym wieku stanowiły 83% ogółu respondentów, to wśród mieszkańców miasta stanowią oni jedynie 56%. Niska reprezentacja dotyczy przede wszystkim osób najmłodszych oraz starszych, powyżej 60 roku życia.

Wyk. 32. Wiek respondentów

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021.

Wyk. 33. Respondenci badania ewaluacyjnego według wykształcenia

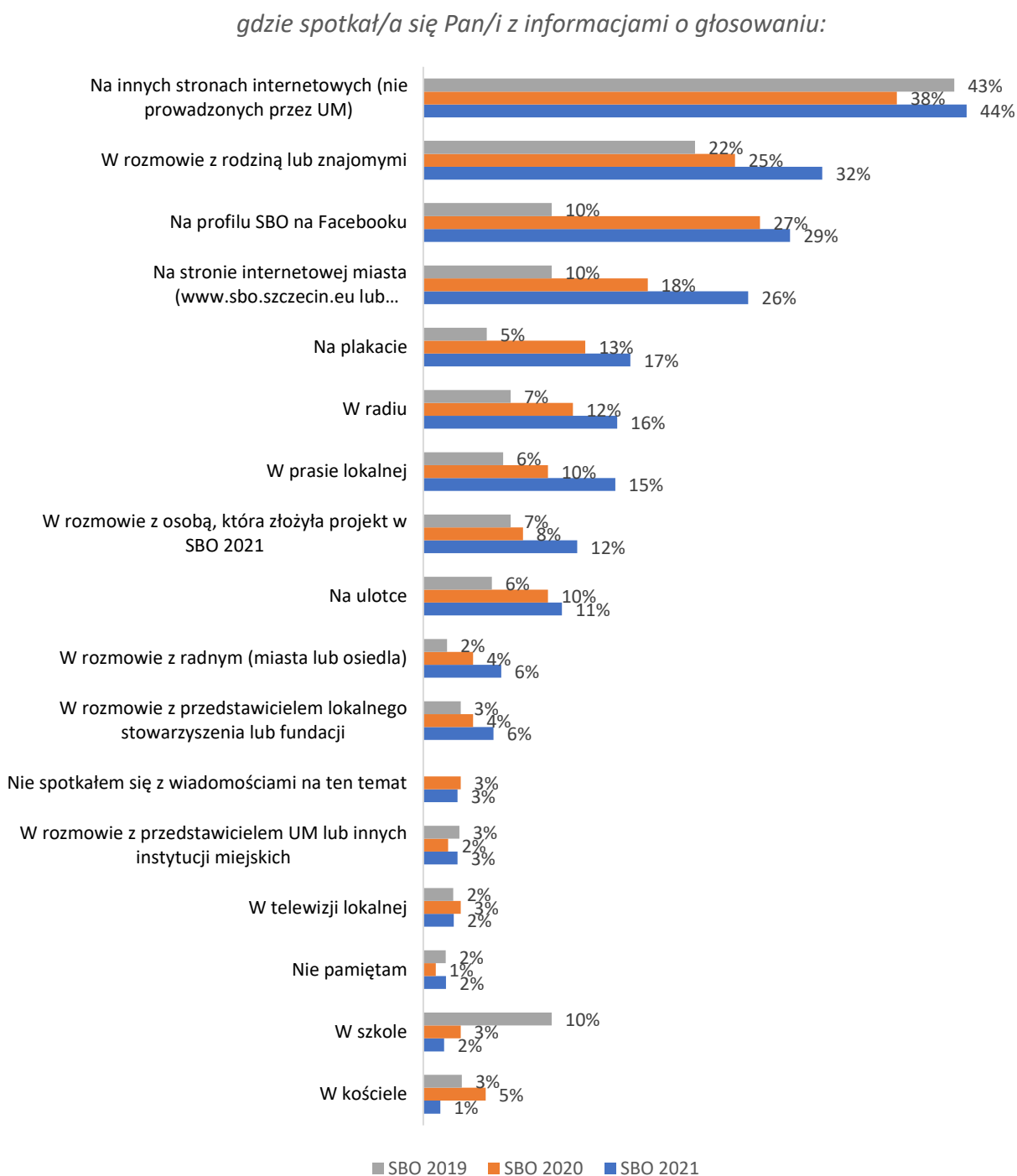
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2019, SBO 2020, SBO 2021.

Wśród badanych dominują osoby z wykształceniem wyższym i średnim. Wśród wypełniających było bowiem 70% osób z wykształceniem wyższym i 23% z wykształceniem średnim. Wzrastająca liczba osób wykształconych wśród respondentów jest tendencją występującą w okresie trzech ostatnich edycji SBO.

II.1.2. Źródła wiedzy o SBO oraz motywacje do uczestnictwa

Podstawowym źródłem informacji o SBO wciąż są strony internetowe nieprowadzone przez Urząd Miasta. Tego rodzaju wypowiedzi wskazuje we wszystkich edycjach około 40% respondentów. Systematycznie wzrasta też liczba osób pozyskujących informacje z profilu SBO na Facebooku oraz na stronie internetowej miasta (głównie na www.sbo.szczecin.eu). Z tego źródła informacji korzysta już blisko 30% badanych.

Wyk. 34. Źródła informacji o SBO

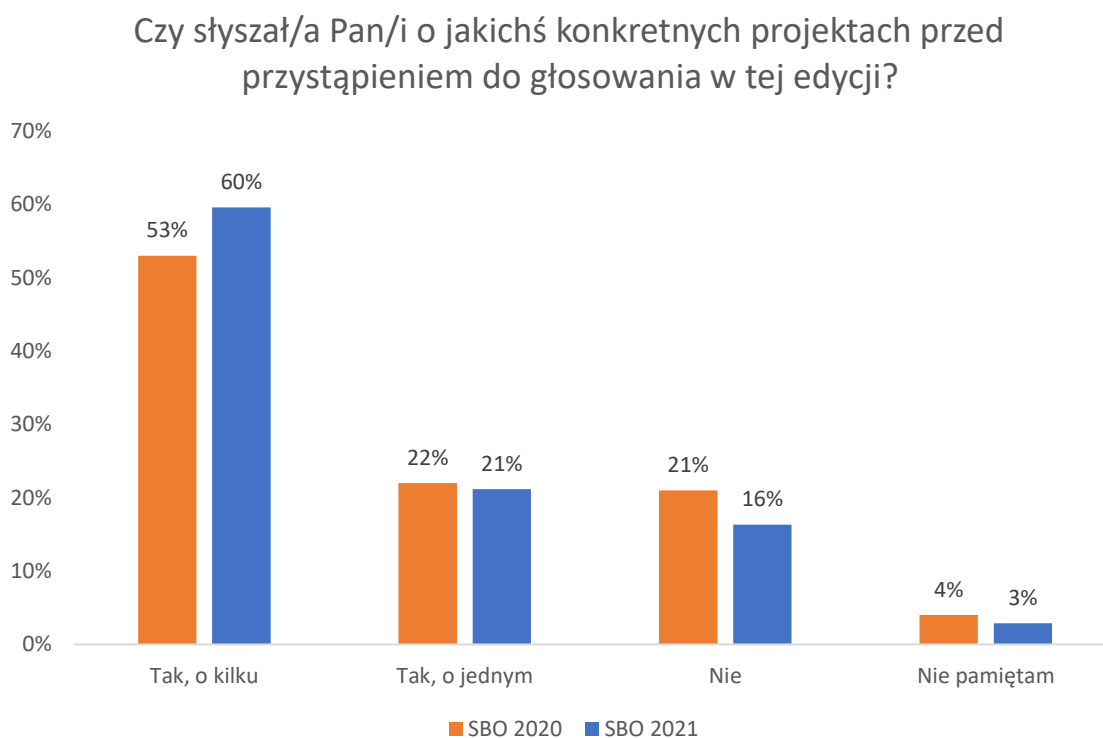

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2019, SBO 2020, SBO 2021.

Generalnie, w bieżącej edycji wskaźniki dotyczące źródeł informacji o SBO wzrosły niemal we wszystkich kategoriach. Właściwie zmalał jedynie wpływ na wiedzę o SBO pochodzący ze szkół oraz kościołów. Zwraca uwagę wzrost odsetka osób, które o SBO rozmawiały bezpośrednio z członkami rodzin i znajomymi (drugi wynik – 32%), ale także z twórcami projektów, radnymi miejskimi i osiedlowymi. Wyższe jest też wskazywanie na źródła informacji pochodzące z lokalnej prasy, radia oraz ulotek.

Wraz z lepszym deklarowanym dostępem do informacji, respondenci wykazali się lepszą znajomością konkretnych projektów jeszcze przed przystąpieniem do głosowania w bieżącej edycji niż w edycji poprzedniej.

Wyk. 35. Wiedza o zgłoszonych projektach przed przystąpieniem do głosowania.

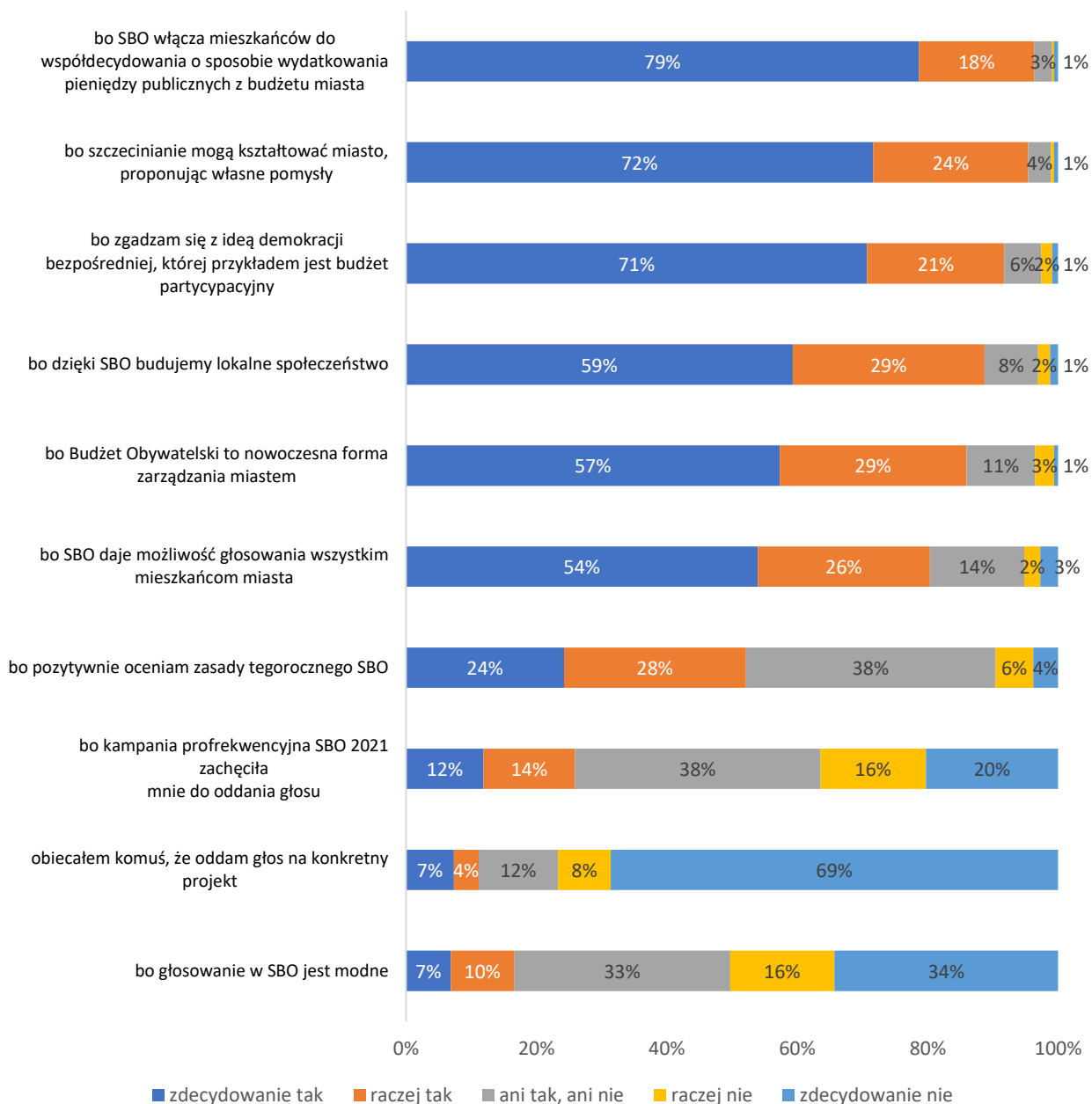

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2020, SBO 2021.

Z danych przedstawionych na powyższym wykresie wynika, że różnice te odnosiły do znajomości kilku projektów. Warto podkreślić, że w ubiegłym roku mieszkańcy mogli wybierać spośród 122 pomysłów, a w bieżącej edycji spośród 113 projektów. Być może mniejsza liczba projektów, zwłaszcza ogólnomiejskich, mogła wpłynąć na lepsze „dotarcie” z akcją promocyjną projektodawców.

Bardzo interesujące są uzyskane w odpowiedzi na pytanie dotyczące motywów wzięcia udziału w głosowaniu (rozkład odpowiedzi na pytanie: „Proszę określić, które z poniższych czynników i w jakim stopniu miały wpływ na Pana/Pani udział w głosowaniu?”).

Wyk. 36. Deklarowane motywy uczestnictwa w głosowaniu (Proszę określić, które z poniższych czynników i w jakim stopniu miały wpływ na Pana/Pani udział w głosowaniu?)

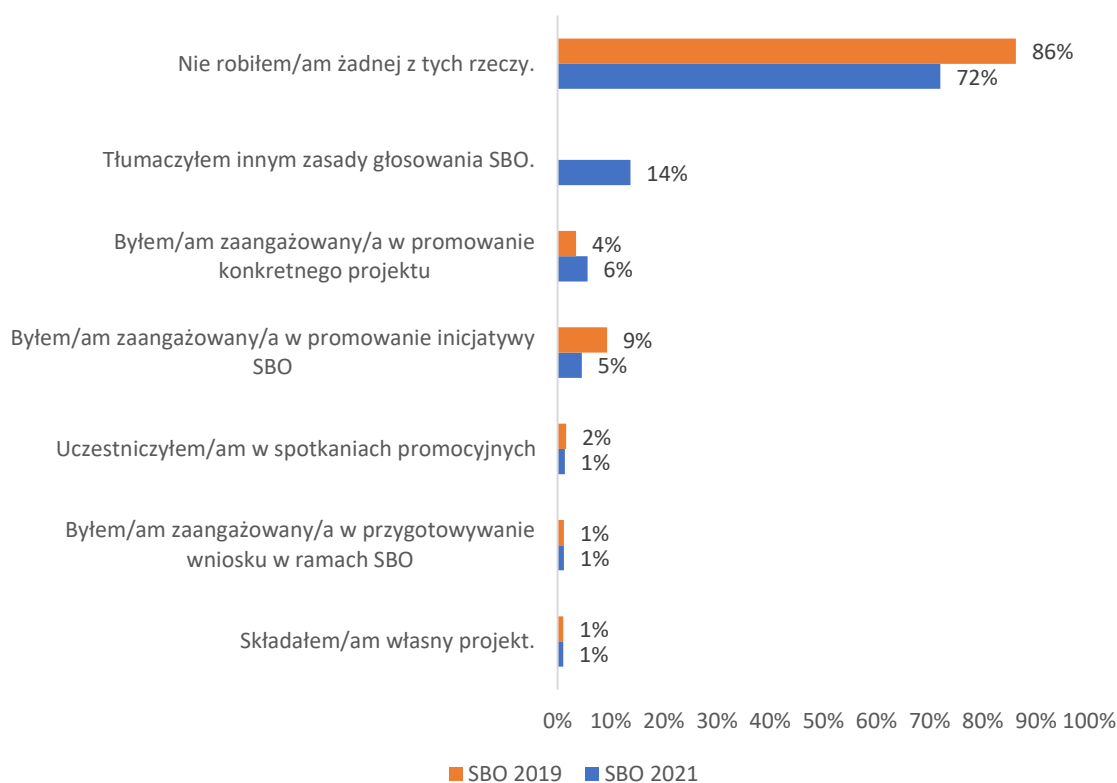
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021.

Interesujące są zwłaszcza dominujące motywacje prospołeczne. Najwyższą pobudką udziału w głosowaniu było przekonanie, że „SBO włącza mieszkańców do współdecydowania o sposobie wydatkowania pieniędzy publicznych”. Aż 79% respondentów stwierdziło, że „zdecydowanie” takie było ich przekonanie. Niewiele niższy jest odsetek osób, które podkreślają fakt, że „szczytnianie mogą kształtować miasto” czy „zgadzają się z ideą demokracji bezpośredniej, której przykładem jest budżet partycypacyjny”.

Powyżej 50% odpowiedzi „zdecydowanie tak” odnosi się jeszcze wobec trzech innych motywów: „budowania lokalnego społeczeństwa”, „budżet obywatelski to nowoczesna forma zarządzania miastem” oraz „SBO daje możliwość głosowania wszystkim mieszkańcom”.

Mniejsze uznanie uzyskało zdanie, że „pozytywnie oceniam zasady tegorocznego SBO”. Tu odpowiedzi pozytywne jeszcze przeważają, ale różnica nad ocenami negatywnymi i ambiwalentnymi wynosi zaledwie 2%. Jeszcze mniejsze uznanie znalazły motywy wskazujące na „zachęcającą kampanie promocyjną” – jedynie 26% pozytywnych wskazań oraz „obietnicę oddania głosu” – 11% pozytywnych opinii. Zresztą właśnie w odniesieniu do tego pytania było najwięcej ocen negatywnych – blisko 70%.

Wyk. 37. Deklaracje respondentów odnośnie zaangażowania w SBO 2021 oraz SBO 2019

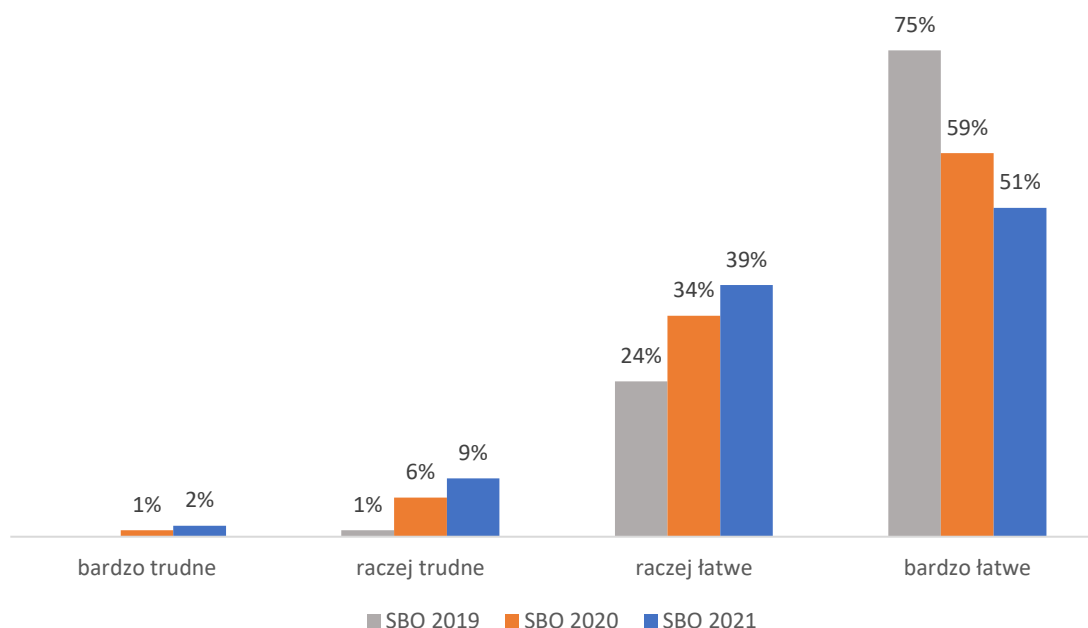
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021 oraz SBO 2019.

Tegoroczni uczestnicy głosowania w większym stopniu niż przed dwoma laty zaangażowali się w działania związane z SBO. Wyjątek stanowiło zaangażowanie w promocję projektów, co wiązać można z ograniczeniami aktywności związanymi z pandemią.

II.1.3. Przebieg głosowania w opinii głosujących

Głosowanie on-line, jak wynika z wypowiedzi swobodnych respondentów, było dość trudne dla głosujących. Głosujący musiał podać kilka danych, które mogły wymagać sięgnięcia po dokumenty. Konieczne było też autoryzowanie kodu podawanego SMS-em na telefon. Wreszcie, wobec puli ogólnomiejskiej i osiedlowej, należało wyszukać odpowiedni projekt i właściwie podzielić posiadane punkty.

Wyk. 38. Ocena trudności w głosowaniu

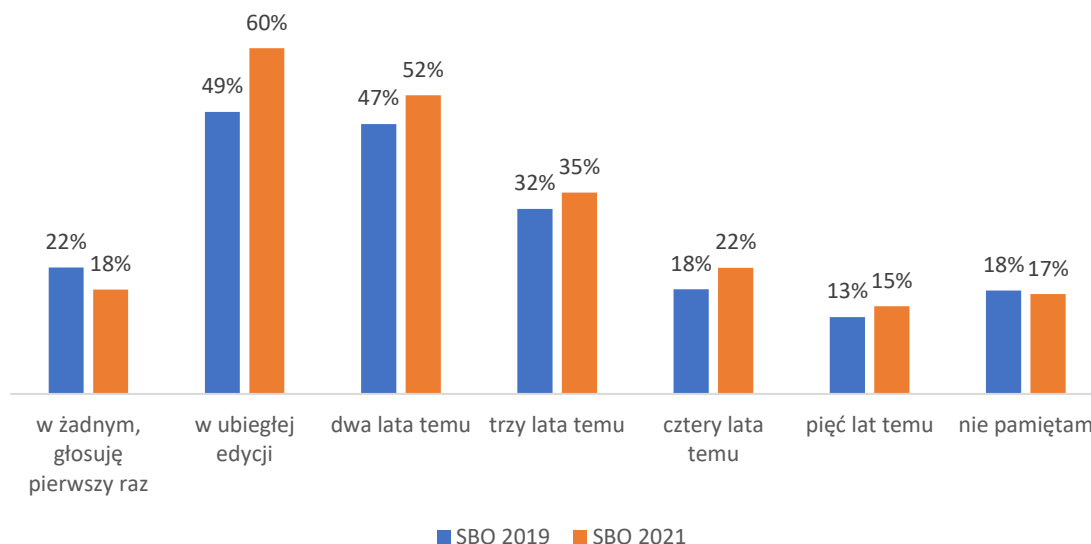
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2019, SBO 2020, SBO 2021.

Zwróćmy uwagę, że w SBO 2019 aż 75% badanych stwierdziło, że głosowanie było „bardzo łatwe”. W edycji SBO 2020 tak twierdzących osób było już mniej (59%), a w SBO 2021 jeszcze mniej (51%). Patrząc z drugiej strony zestawienia widzimy, że w SBO 2019 liczba osób określających głosowanie jako „bardzo trudne” była zaniedbywalna, poniżej 1%, to już w edycji SBO 2021 osób takich było 2%, co łącznie z odpowiedziami „raczej trudne” daje już 11% głosujących. Można więc stwierdzić, że więcej niż co 10-ty respondent miał trudności w głosowaniu on-line.

Liczba głosujących w SBO ulega ciągłej fluktuacji. Przez szereg lat frekwencja malała, aż osiągnęła najniższy poziom w głosowaniu na SBO 2019 (21 591 osób które oddały ważny głos). Jednak w kolejnej edycji frekwencja wzrosła do 30 162 głosujących. W bieżącej edycji frekwencja nieznacznie spadła i wyniosła 28 689 głosujących. Zmalała jednak liczba głosów nieważnych, których w bieżącej edycji było tylko 813, podczas gdy w poprzedniej edycji (SBO 2020) – 6101 głosów.

W tegorocznej edycji aż 60% głosujących brało także udział w głosowaniu przed rokiem, 52% przed dwoma laty, a 35% trzy lata temu.

Wyk. 39. Udział w poprzednich edycjach głosowania na SBO

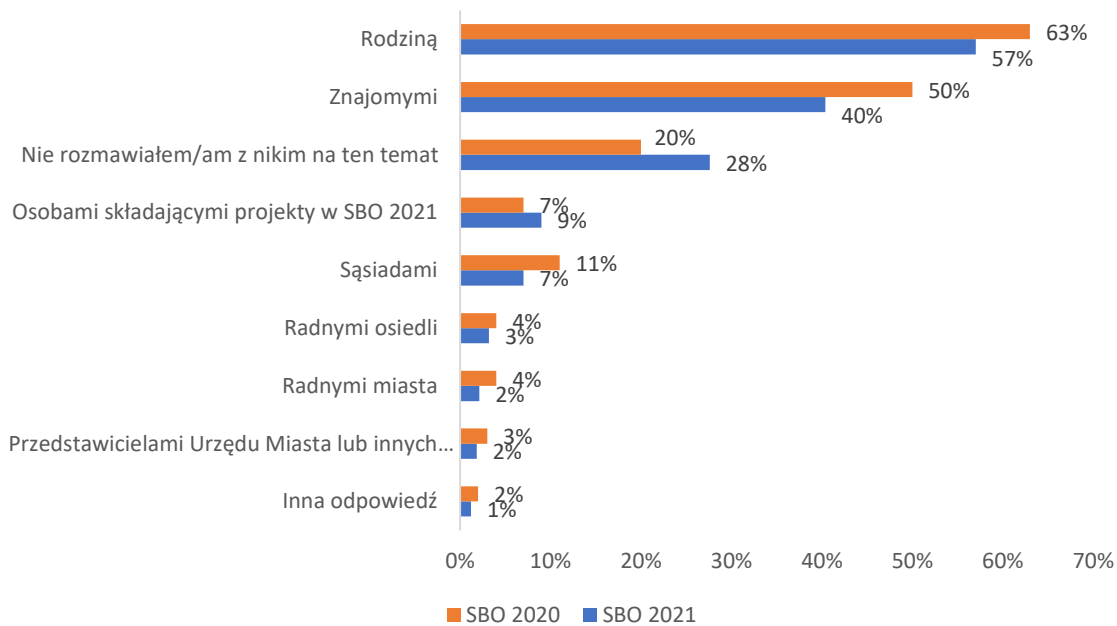

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2019 oraz SBO 2021.

Na wykresie nr. 39 porównujemy te dane ze wskaźnikami dotyczącymi SBO 2019. Wyraźnie możemy tu zaobserwować, że „trzon” głosujących jest coraz bardziej stabilny.

Respondentom zadano także pytanie dotyczące konsultowania oddania głosów w SBO 2021. Zadano pytanie: „Z kim rozmawiał/a Pan/i o projektach zgłoszonych do SBO przed oddaniem swojego głosu?”

Wyk. 40. Osobiste konsultacje nt. zgłoszonych projektów

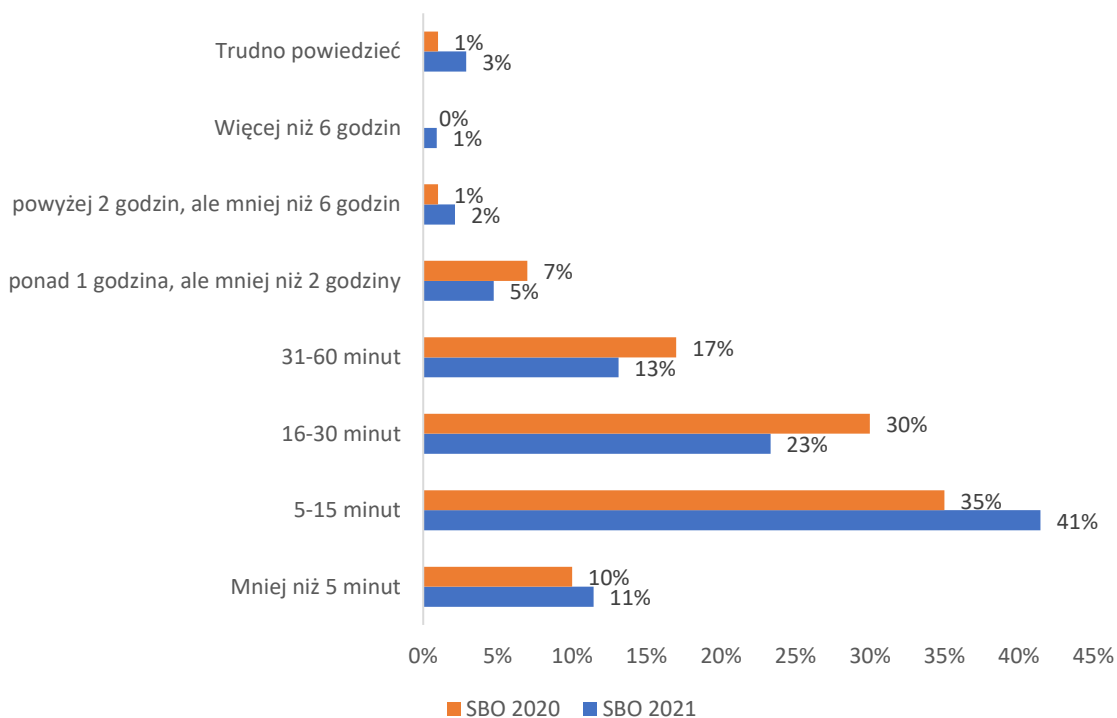

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2020 oraz SBO 2021.

Porównując uzyskane rozkłady odpowiedzi do wyników poprzedniej edycji (SBO 2020) możemy zauważyć, że dość znacznie zmalała liczba osób konsultujących się z innymi osobami, zarówno w rodzinie (6% spadek), jak i znajomymi (spadek o 10%). Aż 28% badanych twierdzi, że nie rozmawiało na temat wyboru projektów z nikim.

Wreszcie ostatnia kwestia o charakterze technicznym: czas zastanawiania się nad wyborem projektów.

Wyk. 41. Czas poświęcony na zapoznanie się z projektami przed głosowaniem

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2020 oraz SBO 2021.

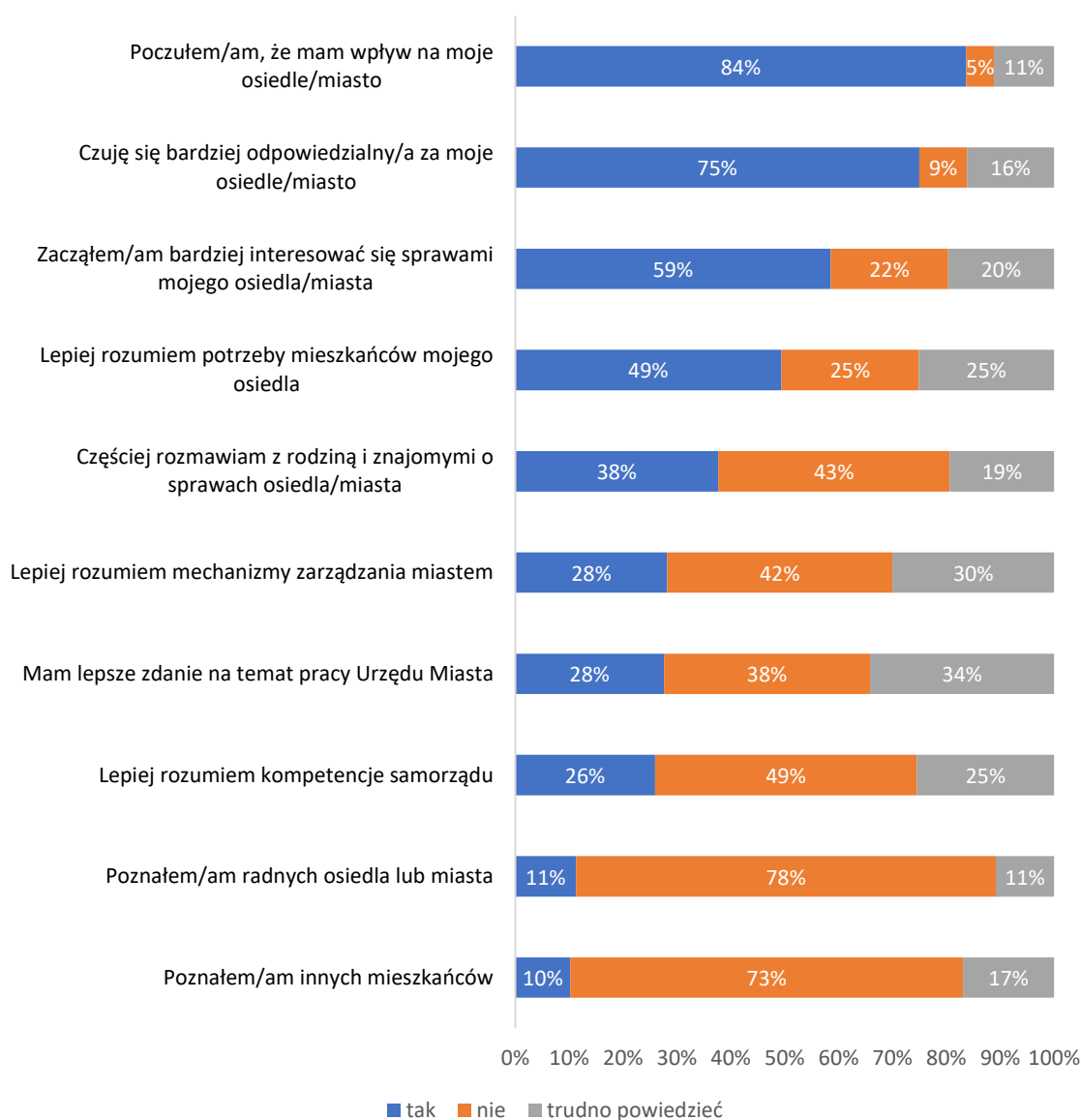
Podobnie jak przed rokiem, respondenci głosowaniu najczęściej poświęcali od 5 do 15 minut (41%) lub nieco dłużej, od 16 do 30 minut (23%). Jeśli zsumujemy te wskazania dla obu edycji SBO, to okaże się, że zarówno w tegorocznej, jak i ubiegłorocznej edycji, 64-65% badanych tak oszacowało poświęcony czas na zapoznanie się z projektami przed oddaniem głosu.

II.1.4. Ocena głosowania

Udział w głosowaniu wymagał od mieszkańców miasta dużego zaangażowania. Do tego procesu należało się odpowiednio przygotowywać, zbierać informacje, podejmować decyzje. Głosujący, podobnie jak wnioskodawcy, mieli wobec głosowania określone oczekiwania i nadzieje. Jak ocenili swój udział zaraz po głosowaniu? Dane na ten temat prezentuje kolejny wykres.

Wyk. 42. Znaczenie głosowania dla mieszkańców miasta

co dało Pani/Panu głosowanie:

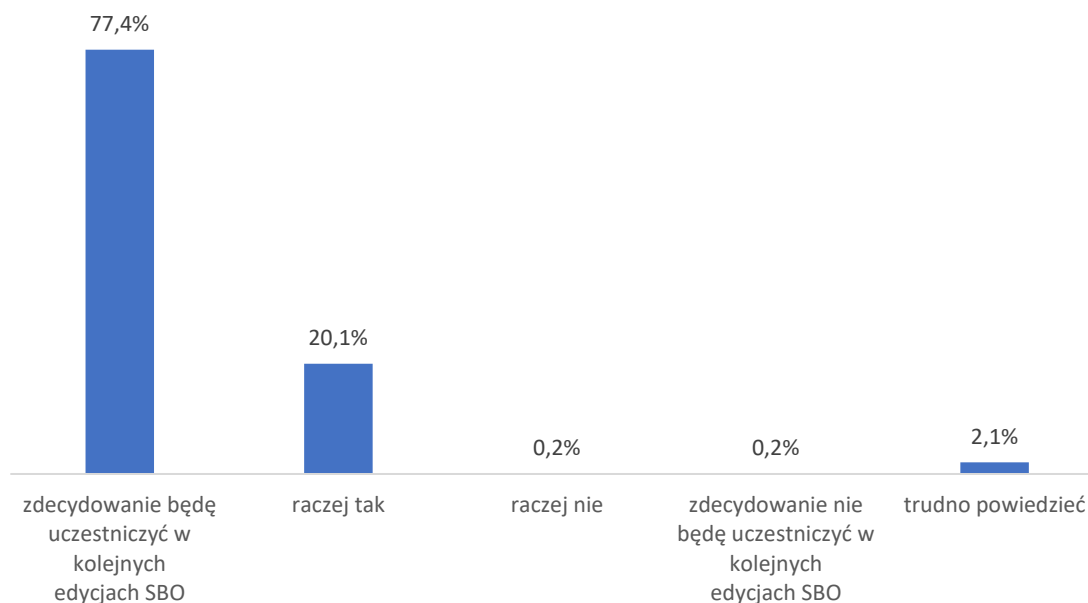
Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021.

Korzyści z wzięcia udziału w głosowaniu mają przede wszystkim wymiar psychologiczny. 84% głosujących „poczuło, że ma wpływ na swoje miasto”, 75% „czuje się bardziej odpowiedzialnym za własne osiedle”, 59% respondentów „zaczęło się bardziej interesować sprawami osiedla/miasta”. Wreszcie 49% respondentów stwierdziło, że „lepiej rozumiem potrzeby mieszkańców mojego osiedla”.

Udział w głosowaniu SBO 2021 wpłynął nawet na „częstsze rozmowy ze znajomymi i rodziną o sprawach osiedla/miasta” u 36% respondentów. O „lepszym rozumieniu mechanizmów zarządzania miastem” twierdzi 28% respondentów. Mało tego, 28% badanych „ma lepsze zdanie na temat pracy Urzędu Miasta”. Jeśli rzeczywiście, 26% głosujących dzięki SBO 2021 „lepiej zrozumieli kompetencje samorządu”, a do tego poznali radnych i innych mieszkańców miasta, to efekty realizacji SBO są naprawdę imponujące.

Być może z tego powodu zdecydowana większość respondentów jest gotowa uczestniczyć w kolejnych edycjach SBO.

Wyk. 43. Gotowość do udziału w kolejnych edycjach SBO

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021.

Odsetek osób, który deklaruje brak gotowości do głosowania w następnej edycji nie przekracza nawet pół procenta. Deklaracje przyszłego akcesu złożyło ponad 77% badanych w sposób zdecydowany, a dalsze 20% w formie prawdopodobnej.

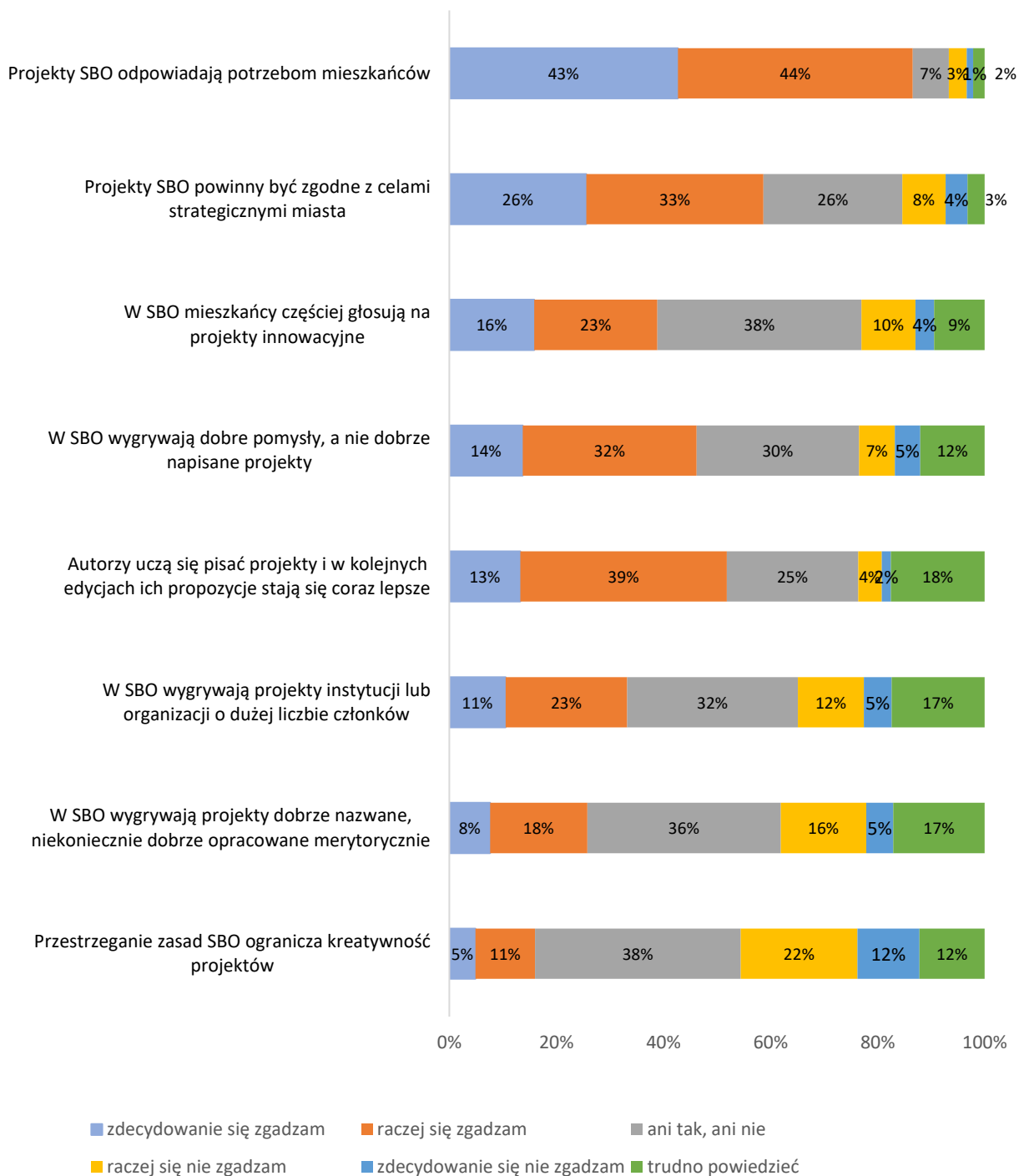
II.1.5. Propozycje zmian w przyszłych edycjach SBO

Respondenci odpowiadając na pytania ankiety mieli świeżo w pamięci projekty zgłoszone do tegorocznego konkursu (przynajmniej te, na które oddali swoje głosy). Tym lepiej mogli je ocenić pod względem zaproponowanych kryteriów.

Najliczniej głosujący opowiedzieli się za projektami służącymi mieszkańcom (88% pozytywnych ocen), a także za zgodnością projektów z celami strategicznymi miasta (59% pozytywnych wskazań). Ponad połowa badanych zgodziła się także ze stwierdzeniem, że „autorzy uczą się pisać projekty i w kolejnych edycjach ich propozycje są coraz lepsze”.

Opinie prowokacyjne nie znalazły uznania u respondentów, a zwłaszcza stwierdzenie, że przestrzeganie zasad SBO ogranicza kreatywność projektów - poniżej 16% opinii zgadzających się z takim poglądem.

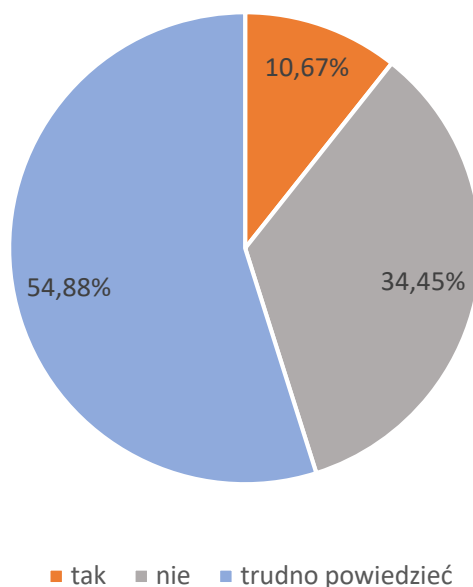
Wyk. 44. Oczekiwania wobec projektów

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021.

Bardzo ciekawy jest rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące wprowadzenia ewentualnych zmian w sposobie głosowania w ramach SBO (wykres nr 44).

Wyk. 44. Ocena konieczności przeprowadzenia zmian w sposobie głosowania

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021.

Blisko 11% badanych uważa, że takie zmiany należy wprowadzić, a 35% jest przeciwnego zdania. Większość respondentów w tej kwestii nie ma swojego zdania (55%).

Łącznie 59 respondentów (9% ogółu badanych) przedstawiło swoje komentarze dotyczące zmian w formie wypowiedzi otwartych. Poniżej przedstawiono te najbardziej typowe w 6 kategoriach (oraz dodatkowej).

I. Postulaty związane z ograniczeniem możliwości zgłaszania określonych projektów:

Nie powinny być umieszczane projekty o naprawie chodników, ulic, oświetlenia, miejsc parkingowych itp. To powinno zapewniać miasto we własnym zakresie! Mieszkańcy nie powinni się martwić o takie rzeczy tylko zgłaszać swoje idee, nowe pomysły spędzania czasu, pomagania przyrodzie itp.

Inwestycje w infrastrukturę drogową powinny być finansowane nie z SBO a z normalnego budżetu.

Ograniczyć plebiscyt na rzecz jakości projektów - wiadomo, że uwagę zdobywają przede wszystkim projekty dotyczące zwierząt dlatego, że to silne środowisko, a nie dlatego, że to najważniejsza potrzeba mieszkańców. Wyeliminowałbym także projekty, które stoją w sprzeczności z założeniami strategii rozwoju miasta jak i zasadami zrównoważonego rozwoju - np. Budowa parkingów na osiedlach to działanie przeciwne do założeń strategii zrównoważonej mobilności.

Ograniczenie zadań w stylu: "bezpieczny chodnik," bezpieczne przejście - które zawsze powinny być bezpieczne. Więcej inicjatyw sportowych, rozrywkowych, wypoczynkowych dla mieszkańców.

Wykluczać projekty, które powinny być realizowane w ramach zadań miast, np. chodniki czy ścieżki.

Zaprzestanie możliwości budowania bezsensownych pomników

Bardziej restrykcyjne zasady finansowania projektów służących jedynie określonej grupie mieszkańców (jak tegoroczna Wieża Bismarcka czy projekt zakupu sprzętu poszukiwawczego dla jakiegoś tam koła poszukiwaczy). Projekty są często nieperspektywiczne- jak np. zakup traktorka do utrzymania parku w czystości (a co po zakupie)? Zakaz płatnego promowania projektów.

Mam też problem z projektami typu stawianie pomnika - myślę, że pomniki powstałe i proponowane w ramach SBO są bardzo słabe pod względem estetycznym i robią śmietnik w przestrzeni miasta - podobne pomysły mieszkańców powinny być komisyjnie opiniowane przez specjalistów (architektów, plastyków).

Na uwagę zasługują też kwestia projektów zgłaszanych przez przedstawicieli wspólnot religijnych czy sportowych, zgłaszane przez nich projekty najczęściej przechodzą, bez względu na jakość i sensowność projektu. Być może komisja powinna dokonywać większych "cięć" przy wyborze projektów.

Po raz kolejny pojawiają się projekty, które się pokrywają - w tym roku są to Zielone Przystanki. Jeden projekt jest ogólnomiejski, a drugi dzielnicowy (centrum). Uważam, że miasto powinno zwracać na to uwagę zgłaszającym i proponując połączenie obu projektów.

2. Postulaty wyłączenia instytucji i osób z całego procesu tworzenia SBO

Kwestia promocji projektów uszczegółowić, kwestia składania wniosków przez radnych i członków zespołów, kwestia projektów biznesowych

Do tego Radni powinni mieć zakaz składania swoich projektów

Wykluczyć podmioty prywatne które już wygrały, np. KS Arkonia.

Radni miasta nie powinni być autorami projektów BO, o czym wskazuje judykatura.

Na przykład to, żeby ze składania projektów wyłączeni byli radni miejscy oraz radni osiedlowi.

Osoby składające projekt nie powinny zasiadać w komisji SBO

3. Postulaty regulaminowe

- dotyczące § 21 ust. 8. „Mieszkańcy Szczecina mogą organizować punkty do głosowania na projekty SBO”

Rozdział 4 pkt 8 - wykreślić - promować tylko głosowanie przez Internet lub w punktach UM. Ustawa o RODO i reżim sanitarny powinny być przestrzegane - a ten punkt tego nie gwarantuje.

Każdy może zbierać głosy więc może nimi manipulować.

Zrobić więcej niż 2 punkty do głosowania, np. w radach osiedli, osoby w komisjach do głosowania, które przejdą odpowiednie szkolenie i podpiszą dokument o przestrzeganiu zasad w tym dotyczących danych osobowych, powinny też otrzymać za to wynagrodzenie, żeby ich nie kusilo manipulowanie głosami.

- dotyczące § 21 ust. 9. „Prawo do udziału w głosowaniu ma każdy mieszkaniec Szczecina” oraz § 3. „SBO obejmuje teren Miasta i mogą w nim uczestniczyć wszyscy mieszkańcy Szczecina”.

Zameldowanie tylko w Szczecinie. Wiek min 15 lat.

Wiek głosującego to minimum 15 lat.

Moim zdaniem należałoby określić minimalny wiek osoby głosującej. Nie ma sensu, aby głosować mogły np. dzieci, które do pewnego wieku są zupełnie nieświadome czym w ogóle jest głosowanie w SBO, a co za tym idzie, głosy mogą oddać za nie pozostali członkowie rodziny, co nie jest ani uczciwym, ani sensownym rozwiązaniem.

- dotyczące głównie § 5 ust. 1- 6 m.in. „Przedmiot projektu powinien być ogólnodostępny i nieodpłatny dla mieszkańców Szczecina” oraz § 6 ust. 2. „2. W przypadku terenów niebędących w dyspozycji Miasta konieczne jest przedstawienie oświadczenia właściciela nieruchomości o woli użyczenia danego terenu pod inwestycję na czas nie krótszy niż okres amortyzacji planowanych nakładów na danym terenie”.

Dodatkowy punkt w regulaminie, aby nie wspierać prywatnych interesów.

Należy uściślić stopień współpracy z biznesem, a także wyklarować zasady promowania projektu, aby nie dochodziło do nieporozumień. Należy doprecyzować ewentualne kary i upomnienia jakie wiążą się z łamaniem konkretnych przepisów regulaminu.

Jeśli w projekcie jest zawarte prawo własności prywatnej gruntu czy działki, czy nieruchomości, w oparciu, o które to elementy projekt potem będzie realizowany, a mieszkańcy z niego korzystali, to powinno się w jakimś akcie prawnym zastrzec, że mieszkańcy na okres lat od...do mają prawo korzystać z elementów tego projektu, a właściciel powinien zostać zobowiązany prawnie, by przez wyróżniony okres udostępnić swój teren lub nieruchomość mieszkańcom. Obecnie wg mnie ta sprawa jest zawieszona w próżni prawnej. Takiego zobowiązania nie można wyczytać z projektu (...). Regulamin SBO generuje konflikty, których symbolem stała się sprawa projektu "Kurs na Północ". Nadto, obowiązujący Regulamin zawiera wady redakcyjne, które utrudniają jego prawidłowe stosowanie. Niektóre kryteria weryfikacyjne powinny zostać doprecyzowane. (...) Obecne rozwiązania są nieefektywne prakseologicznie, np. zespół odwoławczy może tylko skierować sprawę do ponownego rozpatrzenia przez jednostki miejskie; po ponownej weryfikacji pozytywnej przez jednostki miejskie zespół opiniujący może tylko wydać decyzję zatwierdzającą. Tak skonstruowane procesy decyzyjne pozorują działania organów sterujących procesem SBO i wydłużają ścieżkę uzyskiwania końcowego rezultatu.

- dotyczące § 9. 1- 2. m.in. „projekty, które zawierają treści uznawane powszechnie za naganne, obraźliwe, wulgarne, zostaną odrzucone z możliwością odwołania, a informacje o nich nie będą podlegały publikacji do momentu pozytywnie rozpatrzonego odwołania

Powinno się dookreślić ramy etycznych zasad promowania projektu i możliwości odrzucenia projektu w przypadku przekroczenia tych zasad.

Zasady związane z oceną naruszeń przez liderów przepisów prawa i zasad współżycia społecznego, doprecyzowanie zapisów dotyczących promocji projektów, zasady zbierania głosów na kartach papierowych.

- inne:

Przejrzystość regulaminu, projekty zgłaszane przez mieszkańców powinny mieć mniej inwestycyjny charakter.

4. Kwestie związane z odpłatnym pozyskiwaniem głosów (stanowi to uzupełnienie kwestii regulaminowych):

Uściślić czy można płacić pracownikom za wykonywaną pracę, np. w punktach zbierania głosów lub busach.

Lepiej umocować go w granicach prawa, co uniemożliwi jego naginanie według uznania prawników wynajętych na rzecz jednego projektu, jak w br. na rzecz Kursu na Północ.

Początkowa dyskwalifikacja projektu "kurs na północ" była prawidłowa. dopuszczenie jej do głosowania było moim zdaniem niezgodnie z zasadami.

5. Preferencje dla określonych projektów

Przyznawanie dodatkowych punktów projektom, które uwzględniają grupy wykluczone, słabsze, jak np. wspieranie osób starszych, niepełnosprawnych. Gdzie może usiąść i odpocząć starsza osoba albo matka z wózkiem na Warszawie, na Osowie....

Dlaczego w Szczecinie nie ma ani jednego placu zabaw dla dzieci niepełnosprawnych?!!!

Kolejną kwestią są projekty proekologiczne. Fajnie byłoby by były one w jakiś sposób dodatkowo punktowane. Potrzeba zrobienia chodnika czy dodatkowego oświetlenia jest ważna (choć moim zdaniem miasto powinno zapewniać podobne prace poza SBO), ale budżet partycypacyjny, to budżet który jako mieszkańcy możemy dodatkowo przeznaczyć za działania miejskie - a w gestii miasta powinno leżeć unowocześnianie Szczecina i zwracanie uwagi na jego zrównoważony rozwój..

6. Zmiany organizacyjne i systemowe (z wyłączeniem regulaminu)

dokładniejsza analiza projektów- koszty, sprawdzenie faktycznych potrzeb dzielnicy, wprowadzenie propozycji urzędu jako konkurencyjnych dla zgłaszanych przez grupy mieszkańców

- obowiązek głosowania na projekty dzielnicowe - wolalabym swoje głosy przeznaczyć na ogólnomiejskie, bo uważam, że te dzielnicowe są mało przydatne, więc chciałabym mieć możliwość oddania 5 głosów na ogólnomiejskie

- projekt powinien służyć całemu miastu/ większej grupie społeczeństwa, a w 2021 większość projektów to parkingi, przejścia dla pieszych czy kolejne wybiegi dla psów, które przysłużą się niewielkiej liczbie osób, więc powinny być reguły, które nie pozwalają na zgłaszanie takich projektów

- SBO jest za mało promowany

- chciałabym zobaczyć co się stało/ dzieje z inwestycjami fundowanymi ze środków SBO z ubiegłych lat

Generalnie nie jestem z kręgu osób objętych określeniem wykluczony informatycznie - ale jakoś nie trafiłem bezproblemowo na stronę umożliwiającą mi oddanie głosu - zastanawia mnie, dlaczego w materiałach promujących brakuje linków pozwalających przenieść się jednym kliknięciem na stronę umożliwiającą oddanie głosu. Nawet ulotka informująca o sposobie oddania głosu drogą elektroniczną nie zawiera linku <https://sbo.szczecin.eu/> - :) przejrzałem całkiem sporo podstron zanim "dotarło" do mnie, że linku do strony głównej nie znajduję - wyszukiwarki przenosiły mnie na podstrony portalu i trochę czasu zajęło mi tłumienie śmiechu i kasowanie ręcznie wszystkiego po [...szczecin.eu/](https://sbo.szczecin.eu/) by znaleźć się na stronie głównej. Zwyczajnie nie przyszło mi do głowy nacisnąć HOME :))))).

Obecnie jako jedyne co powinno podlegać zmianie to kwota przeznaczana na SBO. Lokalni mieszkańcy "wiedzą lepiej" czego im potrzeba i zwykle nie kłóci się to z polityką miasta. Poza tym pozwala to poczuć, że mieszkańcy mają dużo większy wpływ na to co dzieje się w ich okolicy.

Może warto by wprowadzić obowiązkowy etap "laboratorium idei" - czyli cykl warsztatów z pracownikami UM który pozwoli na dopracowanie fajnych pomysłów, tym którzy je mają ale brak u nich zdolności napisania do tego dobrego projektu, oraz wyeliminowanie tych które mają przynieść korzyść wąskiej grupie mieszkańców.

Osobne głosowanie na projekty nisko i wysokobudżetowe.

Wdrożyć współuczestnictwo przedsiębiorców w realizacji BO na zasadzie społecznej odpowiedzialności biznesu w powiązaniu z pomocą publiczną/de minimis z której korzystają w związku z realizacją projektów

Wprowadzić okres karencji. Tzn. kiedy jakieś osiedle wygrywa, to w następnym roku nie może brać udziału w głosowaniu.

7. Głos wielowątkowy

Przede wszystkim powinno się zmienić nastawienie osób decyzyjnych w sprawie SBO tj. urzędników rozpatrujących wnioski. Nie może być tak że w magistracie osoba przyjmująca wnioski twierdzi, że został odrzucony ze względów merytorycznych tj. błędnego oszacowania kosztów i błędów formalnych, przy czym nie potwierdza zgłaszającemu odbioru załączników elektronicznych z projektem tzn. w ogóle go nie przeczytała. Po czym ta osoba twierdzi, że budżet się nie spina we wniosku i że ZUK odrzuca ze względów finansowych ten wniosek, po czym okazuje się, że ZUK-owi nie chciało się go nawet przeczytać. (...) Nie można wnioskodawców okłamywać i zbywać w związku z brakiem czasu na wypełnienie obowiązków tj. na ich czytanie. (...) Na koniec pragnę wskazać, że niektóre grupy społeczne tak jak np kibice klubów sportowych poprzez dość mocne zorganizowanie rok rocznie zdobywają fundusze na byle co, tylko dlatego że teoretycznie są liczniejsi. Gorzej niestety mają dzielnice i osiedla o niskim statusie społecznym zmarginalizowane.

Na koniec jeszcze jedna ciekawa uwaga:

i tak tego nie czytacie

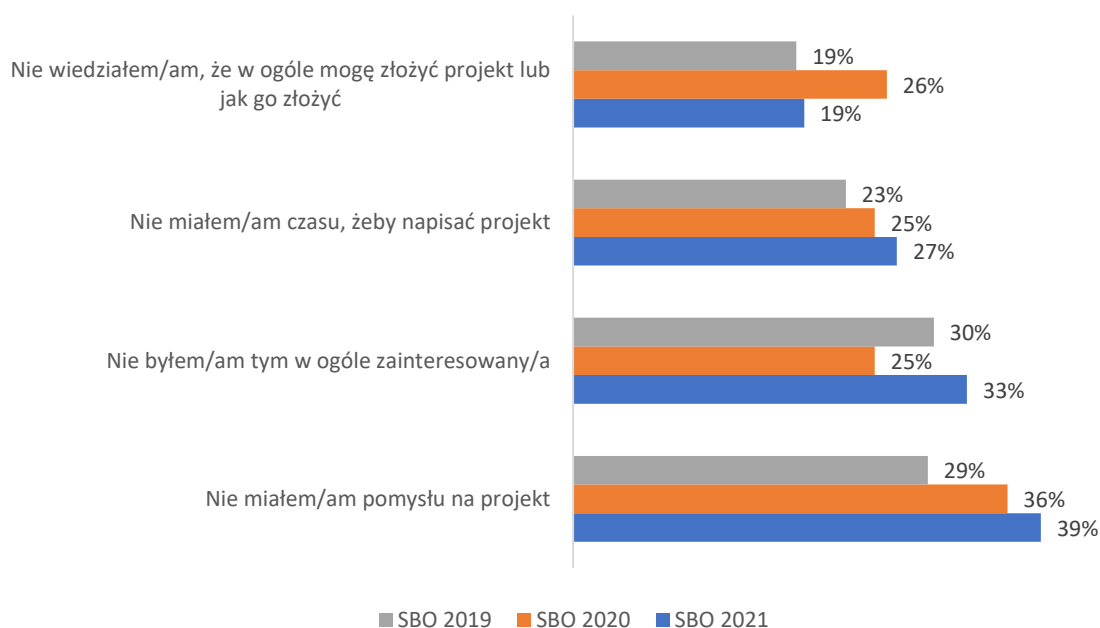
A jednak!

II.1.6. Kwestia aktywizacji mieszkańców

Jedynie 15 respondentów brało udział w pracach nad projektami – 8 osób przygotowywało projekt samodzielnie, a 7 osób pracowało nad projektami zespołowo. Można przyjąć, że liczba ta odpowiada rzeczywistemu zaangażowaniu mieszkańców miasta w aktywne działania partycypacyjne, ale to oznacza, że tego rodzaju zaangażowanie można określić jako śladowe, jednostkowe. Co w takim razie należy zrobić, aby aktywność mieszkańców w opracowywaniu projektów SBO była większa?

Zapytaliśmy respondentów o przyczyny niezgłaszania przez nich swoich własnych projektów. Odpowiedzi na to pytanie prezentuje poniższy wykres.

Wyk. 45. Przyczyny niepodjęcia działań projektowych związanych z SBO 2021

Źródło: obliczenia własne na podstawie ankiety ewaluacyjnej SBO 2021.

Z przedstawionych danych wynika, że sytuacja w odniesieniu do opracowywania nowych projektów nie poprawiła się, ale wręcz pogorszyła. Z każdą edycją SBO wzrasta odsetek osób, które przyznają, że nie mają pomysłu na projekt albo nie wiedzą jak się do tego zabrać.

Na pytanie, dlaczego nie zgłosili swoich projektów uzyskano kilka interesujących odpowiedzi (prezentujemy poniżej niektóre z nich):

PROJEKTÓW NIE PISZĄ OBYWATELE! PISZĄ JE LUDZIE ZWIĄZANI Z ORGANIZACJAMI I STOWARZYSZENIAMI.

Ze względu na kodeks etyki zawodowej nie mogłam tworzyć projektu.

Realizacja wygranych moich projektów w poprzednich edycjach trwała zbyt długo.

Bo wierzę w innych.

Odpowiadał mi jeden ze zgłoszonych projektów w mojej dzielnicy.

Wcześniej wiedziałam, że projekty na które zagłosowałam będą zgłoszone, więc bez sensu byłoby pisanie innych.

Nie jestem zainteresowana tworzeniem projektu, bo nie mam na to czasu. Ale jak widzę, co roku jest słuszny pomysł na poprawę wyglądu czy infrastruktury w mojej okolicy, na który mogę zagłosować.

Budżet mojego pomysłu na projekt do SBO przekraczał cały budżet na wszystkie części SBO w danym roku

Inni uczynili i zgłosili projekty które mi się BARDZO podobają, i ja je ZDECYDOWANIE popieram, więc po co dublować projekty?

Pandemia sprawiła, że nie myślałam o SBO w momencie zbierania wniosków.

Wreszcie, na zakończenie tej części raportu, prezentujemy odpowiedzi wskazujące na działania mogące zwiększyć uczestnictwo mieszkańców w kolejnych edycjach SBO.

Mimo, iż do tej kwestii odniosło się aż 370 respondentów, co jak na pytanie otwarte jest bardzo wysokim wynikiem, to ponad połowa opinii postuluje większą reklamę czy, szerzej, promocję. Poniżej prezentujemy tylko niektóre, ale typowe dla szeregu podobnych wypowiedzi.

Wywieszać na poszczególnych dzielnicach plakaty informacyjne, aby (...) swobodnie przeczytać co może się zmienić w jej okolicy lub mieście. Ulotki na ryneczkach, miejscach często uczęszczanych na poszczególnych dzielnicach.

Lepsze rozreklamowanie informacji o możliwości głosowania

Uprościć rejestrację, podawanie nazwiska panińskiego matki to przesada; przyspieszyć pracę serwerów, bo czekanie na przejście dalej jest męczące

Sprawić, że strona do głosowania będzie przejrzysta. W zależności od rozdzielczości ekranu przycisk, aby rozpocząć głosowanie potrafi się schować a kolorystyka strony wyglądała jakby nie było tego przycisku. Proponuję projektować to w oparciu o mobile a następnie zrobić wrapper na desktop. Wtedy pewnie przyciski do startu głosowania będą dużo bardziej widoczne.

Najważniejsze jest też, aby więcej nagłośnić SBO, informować ludzi różnymi sposobami. Nie każdy ma Internet, nie każdy interesuje się polityką (tak chyba jest kojarzony SBO), nie każdy czyta gazety lub

ogłoda TV. Większa kampania SBO i będzie więcej chętnych do zgłaszania projektów i do samego głosowania.

Większość projektów jest fantazyjno-przypadkowa. mieszkańcom doskwierają inne bolączki (parkingi, korki, brud, zaniedbane rejony, ciągnące się prace modernizacyjne itd.) których rozwiązania nikt nie zgłasza. Zamiast tego są jakieś dziwactwa typu stawianie po mieście figurek.

Konkurs powinien mieć bardziej przejrzyste zasady i odbywać się bez udziału Radnych w poszczególnych projektach.

Należy realizować i wykonać w 100% wygrane projekty w poprzednich edycjach. Należy to zrobić w okresie roku po ogłoszeniu wygranych projektów. To sprawi, że mieszkańcy będą wierzyć w swoje zaangażowanie w SBO.

Należałoby także nie dopuszczać bzdurnych projektów w stylu pomnika Krzysztofa Jarzyny, czy w tym roku telebim na Ligę Mistrzów, bo one tylko ośmieszają ideę SBO.

Promocja historii z sukcesem. Czyli pokazanie mieszkańcom co zostało już zrealizowane z SBO w przeszłości.

II. 2. Członkowie zespołów społecznych wobec SBO 2021

II.2.1. Uwagi wstępne

Określenie „zespoły społeczne” odnosi się do członków Zespołu Opiniującego oraz Zespołu Odwoławczego. Zespoły te liczą łącznie 22 osoby – 15 osób liczy Zespół Opiniujący, a 7 osób Zespół Odwoławczy (ZO). Zespoły odwoławcze funkcjonują dopiero od zeszłorocznej edycji (SBO 2020).

Zespół Opiniujący działa w oparciu o następujące zasady:

- Zespół Opiniujący jest powoływany osobnym zarządzeniem Prezydenta. W jego skład wchodzi mieszkańcy Szczecina, przedstawiciele organizacji pozarządowych, rad osiedli i Młodzieżowej Rady Miasta.
- W pracach Zespołu Opiniującego mogą uczestniczyć radni Rady Miasta Szczecin pełniąc wyłącznie funkcje doradcze, bez prawa głosu.
- Projekty negatywnie zweryfikowane w Urzędzie są ponownie rozpatrywane przez Zespół Opiniujący. Przez projekty negatywnie zweryfikowane rozumie się również projekty odrzucone.
- Zespół Opiniujący podejmuje decyzję o dopuszczeniu lub o niedopuszczeniu projektu pod głosowanie przez mieszkańców. Zasady podejmowania decyzji przez Zespół Opiniujący określi Prezydent w zarządzeniu, o którym mowa ust. 1.
- Od decyzji o niedopuszczeniu do głosowania przysługuje odwołanie, o którym mowa w § 20. 6. Liderki i liderzy projektów negatywnie zweryfikowanych oraz przedstawiciele jednostek miejskich zaangażowani w proces weryfikacji projektów są zapraszani na spotkania Zespołu Opiniującego.
- Na wniosek Zespołu Opiniującego liderka lub lider może nanieść zmiany do projektu, bądź przez wiadomość e-mail zwrócić się do Pracownika o naniesienie zmian w projekcie zgodnie z protokołem ze spotkania Zespołu Opiniującego.

- Zmiany do projektu należy nanieść w ciągu 5 dni roboczych licząc od dnia następnego od poinformowania liderki lub lidera o konieczności ich wprowadzenia.
- Brak wniesienia zmian w terminie, o którym mowa w ust. 8, skutkuje decyzją o niedopuszczeniu projektu do głosowania.
- Po naniesieniu zmian projekt jest ponownie weryfikowany merytorycznie przez jednostki miejskie.
- Zespół Opiniujący może wnioskować o wprowadzenie zmian w projekcie zweryfikowanym negatywnie jeden raz w odniesieniu do danego projektu.
- Zespół Opiniujący zatwierdza ostateczną listę projektów, które zostaną skierowane pod głosowanie przez mieszkańców.
- Lista projektów skierowanych do głosowania przez mieszkańców jest publikowana na stronie internetowej SBO oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu.

Z kolei Zespół Odwoławczy funkcjonuje w oparciu o § 20, który reguluje tryb składania i rozpatrywania odwołań. Kompetencje Zespołu są następujące:

- Odwołania dotyczą projektów, które nie zostały dopuszczone pod głosowanie przez mieszkańców.
- Liderka lub lider może odwołać się od decyzji o niedopuszczeniu projektu do głosowania w terminie 7 dni roboczych od dnia wysłania e-maila z powiadomieniem o negatywnej weryfikacji projektu. Odwołanie nie musi spełniać żadnych wymogów formalnych.
- Odwołanie zostaje rozpatrzone przez Zespół Odwoławczy. Zespół Odwoławczy podejmuje decyzję o skierowaniu projektu do ponownej weryfikacji przez jednostki miejskie bądź o ostatecznym odrzuceniu projektu. Lider lub liderka mogą uczestniczyć w posiedzeniu Zespołu Odwoławczego, w tym celu zostaną poinformowani przez Pracownika o dacie posiedzenia Zespołu Odwoławczego.
- Zespół Odwoławczy może wnioskować o wprowadzenie zmian w projekcie zweryfikowanym negatywnie jeden raz w odniesieniu do danego projektu.
- Informację o decyzji Zespołu Odwoławczego przesyła liderce lub liderowi Pracownik, który uczestniczy w posiedzeniu Zespołu Odwoławczego.
- Po ponownej weryfikacji projektu przez jednostki miejskie w przypadku pozytywnego rozpatrzenia projekt jest zatwierdzany na liście projektów do głosowania przez Zespół Opiniujący. W przypadku negatywnego rozpatrzenia projekt jest ostatecznie odrzucony.
- Liderka lub lider w danym projekcie może odwołać się tylko jeden raz.

Przeprowadzony wywiad grupowy miał na celu określenie ułatwień w następnym głosowaniu oraz oceny tegorocznej edycji SBO. Lista kwestii wymagających dyskusji z członkami zespołów społecznych obejmowała: deklarowany poziom satysfakcji z pracy w zespole, ocenę poziomu merytorycznego i formalnego zgłaszanych projektów, procedurę zgłaszania projektów, postulowane zmiany proceduralne zespołów, ogólną ocenę SBO,

II.2.2. Wyniki badania

Poruszane w wywiadzie grupowym kwestie obejmowały całe spektrum spraw związanych ze wstępną weryfikacją projektów, współpracą z wnioskodawcami, oceną projektów, weryfikacją możliwości ich realizacji, a wreszcie umieszczeniem projektów na liście do głosowania na SBO 2021. Gromadzenie danych, a także ich późniejsza analiza i interpretacja

została przeprowadzona zgodnie z podejściem procesowym, tj. podczas analizy poszukiwano elementów wspierających oraz utrudniających efektywną selekcję projektów najbardziej korzystnych dla mieszkańców miasta.

II. 2. 2. 1. Poziom satysfakcji z pracy w zespole społecznym SBO 2021

Poziom satysfakcji z pracy w zespołach w dużym stopniu zależy od subiektywnej oceny własnej roli w całym procesie tworzenia SBO. Generalnie członkowie zespołów pozytywnie realizują się w wielu wymiarach pracy zespołów. Wysoki poziom satysfakcji jest zwłaszcza udziałem Zespołu Opiniującego.

Inaczej jest w Zespole Odwoławczym. Jak stwierdził jeden z członków Zespołu:

“Już wielokrotnie sygnalizowaliśmy: aktualne umocowanie regulaminowe zespołu odwoławczego właściwie sprowadza się do tego, żeby – właściwie tylko - raz jeszcze przesłać urzędnikom decyzję w celu jej podtrzymania bądź jej zmiany. W rezultacie niewiele znaczy przyjęcie przez zespół odwoławczy jakiegokolwiek decyzji.”

Występująca sytuacja ma wpływ na satysfakcję z pracy w zespole. Przede wszystkim brak poczucia sprawstwa w realizacji nieefektywnej procedury powoduje niezadowolenie, poczucie bezsensu w wykonywaniu zadań niemających – w sensie podejmowanych decyzji - większego znaczenia.

Dodatkowym czynnikiem ograniczającym pozytywną satysfakcję z pracy w zespołach była presja czasu, która powodowała nie tylko pośpiech, ale także poczucie nienależytego wykonania powierzonych zadań.

“[...] Doprecyzuję to, to nie jest tyle kwestia organizacji, ale raczej samego prowadzenia finalnego procesu weryfikacji wniosków pod bardzo dużą presją domknięcia całego budżetu obywatelskiego w roku budżetowym. Ewidentnie aż się prosi, nie tylko ze względu na pracę zespołu, żeby nie były to rozstrzygnięcia, które - łącznie z głosowaniem - zapadały w ostatnim miesiącu roku.”

Ogólna ocena jest jednak pozytywna. Satysfakcjonujące są zwłaszcza relacje w samych zespołach społecznych. Punktem spornym pozostaje sama organizacja budżetu obywatelskiego, który, siłą rzeczy, musi być w jakiś sposób sformalizowany.

“Zadowolony jestem z ludzi, z którymi w zespole współpracowałem. Robiliśmy tyle, ile można było przy tym budżecie zrobić. Bo SBO jest w Szczecinie budżetem urzędniczym, a nie obywatelskim. Bo jest to budżet, w którym ostatni głos należy do urzędnika, a nie do obywatela. Z pracy w zespole jestem zadowolony, ale nie jestem zadowolony z budżetu obywatelskiego.”

II. 2. 2. 2. Ocena projektów

Składane projekty są coraz bardziej profesjonalne. Jest to tendencja trwająca już kilka lat. Taki proces może powodować odchodzenie SBO od idei sprawstwa „zwykłych” mieszkańców miasta. Bardzo dobrze ten problem rozwarstwienia czynników profesjonalnych z czynnikami innowacyjnymi i spontanicznymi w składanych projektach ilustruje poniższa wypowiedź.

“Projekty są na coraz lepszym poziomie. Tyle, że z jednej strony jest to walor, bo widzimy, że projekty są lepiej dopracowane, ale z drugiej strony, projekty zgłaszają wciąż te same osoby. Jest to jakiś minus, że SBO nie przyciąga nowych osób, którzy czuliby swoją

sprawczość i że mogą spróbować. Druga rzecz, że są to grupy coraz lepiej zorganizowane. Te projekty są coraz lepsze, niekiedy zawierają jakieś ekspertyzy płatne, które są zamówione na różne tematy, nawet projekty są zamawiane. Ja nie wiem, czy akurat w tym kierunku chcielibyśmy podążać, żeby to jakieś duże lobby zgłaszało projekty, czy żeby przeciętny mieszkaniec Szczecina czuł swoją sprawczość właśnie przez to narzędzie, przez SBO, że może zgłosić swój pomysł, że ma szansę zrealizować ten projekt. Miasto mogłoby mu pomóc w przygotowaniu tego projektu. Jeśli pójdziemy w projekty, które będą zgłaszały grupy lobbujące, które silnie będą swoje projekty promowały, to mieszkańcy się z SBO wycofają.”

Generalnie, uczestnicy debaty nie zgłaszali problemów z niską jakością projektów. Jak podkreślił jeden z uczestników dyskusji:

“Każdego roku jest kilka projektów innowacyjnych, Jeśli projekty przygotowują mieszkańcy, to ja bym się nie martwił o ich jakość.”

Na kanwie tej wypowiedzi można zauważyć wśród członków zespołów wysoki poziom akceptacji idei partycypacji społecznej, a także przekonanie o sile ruchów obywatelskich.

II. 2. 2. 3. Zgłaszanie projektów

Najbardziej charakterystycznymi wypowiedziami respondentów, podzielanymi przez uczestników dyskusji, były opinie koncentrujące się wokół animacji oddolnych pomysłów mieszkańców. Takie podejście oznacza swego rodzaju zmianę mentalną w odniesieniu do strony formalnej projektów: nie jest ważna ich strona formalna, lecz strona merytoryczna. Wyrazem takiego poglądu jest poniższa wypowiedź:

Zgłoszenia projektów nie powinny być specjalnie przygotowywane, bo nie musiałyby spełniać jakichś sztywnych ram i zasad, natomiast w toku weryfikacji, zamiast oceny powinna występować współpraca z liderami projektu, którzy nie muszą mieć kompetencji merytorycznych. Od tego jest Urząd Miasta. Wyobrażam sobie to tak, że mieszkanka Szczecina zgłasza swój pomysł, a w toku weryfikacji projekt zostaje urealniony, czyli sprawdzenie założeń projektu pod kątem możliwości jego realizacji. Weryfikacja byłaby raczej współpracą z poszczególnymi wydziałami urzędu.

Przy opracowywaniu projektów duże znaczenie ma Akademia SBO oraz sam Urząd Miasta. Realizowane zadania, zdaniem respondentów są rozdzielne.

Rola Akademii SBO jest wspierająca w sposób ogólny, nie ma tutaj możliwości wchodzenia w szczegóły projektów. Realizowane są warsztaty wspierające, a nie pisanie za wnioskodawców.

Przykładem wsparcia ze strony miasta jest udzielenie odpowiedzi na temat stanu prawnego i planów związanych z określoną działką. Takich informacji nie ma Akademia SBO. Podobnie jest z urealnieniem kosztów projektów. Tutaj też potrzebne jest wsparcie Urzędu.

W dyskusji podkreślano kwestie presji czasu. Jeden z respondentów, przy akceptacji pozostałych, konkludował:

A co z czasem?

Uważam, że SBO to praca całoroczna. Głosowanie na koniec roku to działanie nietrafione. SBO powinno być procesem całorocznym, zarówno z weryfikacją, ewaluacją całej edycji.

Może powinien być powołany jakiś zespół, albo jakieś osoby oddelegowane, ale powinno być to realizowane przez cały rok.

Generalnie, respondenci-członkowie zespołów społecznych są osobami kreatywnymi i przystosowującymi się do istniejących warunków działania. Działają wokół pewnej idei, a nie sztywnych zasad. W konsekwencji wykazują postawę wsparcia wobec projektodawców, a nie konfrontacji.

II. 2. 2. 4. Postulowane zmiany w pracach zespołów

Tegoroczna edycja SBO wykazała, zdaniem respondentów, szereg błędów i uchybień w Regulaminie prac określonych Uchwałą Nr V/154/19 Rady Miasta Szczecina z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie wprowadzenia zasad i trybu przeprowadzania Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego.

Respondenci wskazali na kilka problemów, z których najważniejszym był paragraf 9, który odnosił się do możliwości wykluczenia projektów ze względu na naruszenie norm współżycia społecznego.

Zdania respondentów na ten temat są zróżnicowane:

Paragraf 9, który okazał się bardzo kontrowersyjny tej edycji SBO, który prawdopodobnie nie jest zgodny z prawem. Pojawia się więc pytanie, czy ten zapis powinien być w regulaminie, a jeśli nie, to jaki powinien znaleźć się tutaj zapis.

Mam uwagę na temat punktu dotyczącego współżycia społecznego. Tegoroczna edycja dobitnie wykazała, jakie to jest narzędzie przy złej woli projektodawców, jakie to jest narzędzie, którym bardzo łatwo można doprowadzić do arbitralnego werdyktu. Regulamin, który jest uchwalony przez radnych miejskich nie może mieć takich kompetencji. Oczywiście to musi być uregulowane, ale zgodnie z istniejącym prawem, a po drugie, nie powinno pozostawiać żadnych wątpliwości co do stosowanych kryteriów.

Kolejna wypowiedź:

Mam obserwacje na temat projektów zgłaszanych przez szkoły: projekty dotyczące boiska szkolnego, siłowni pod chmurką, czy innych projektów dotyczących szkół, które zgłaszane są jako ogólnodostępne. Mam wątpliwości co do spełnienia tego kryterium. Już w ubiegłym roku zgłaszano przypadki rozsyłania informacji o projektach czy to przez dziennik elektroniczny, dyrektorzy szkół na swoich prywatnych profilach facebookowych promują projekt. Dla mnie jest do nadal dyrektor szkoły, a nie osoba prywatna. Nawet nauczyciele promowali projekty szkół, w których oni pracują (...) Dyrektor szkoły jest żywotnie zaangażowany w promowanie projektu w SBO, bo pozyskane środki zwalniają go z wydatkowania pieniędzy z własnego budżetu. Dla mnie jest to sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Przy każdej ewaluacji podkreślam, że projekty szkolne w SBO powinny być jakoś wyodrębnione z ogólnej puli albo w ogóle wyłączone. Szkoły mają swój budżet, szkoły mają możliwość pozyskiwania środków w inny sposób.

Kolejna uwaga dotyczy organizowania punktów głosowania.

Paragraf 22, punkt 8. "Mieszkańcy Szczecina mogą organizować punkty do głosowania na projekty SBO", gdzie nie podano sposobu organizowania tych punktów. Czy w ogóle organizowanie przez mieszkańców punktów głosowania jest dobrym pomysłem? Jak ma się do tego RODO, czy rzeczywiście mieszkańcy mogą w jakikolwiek

sposób organizować głosowanie? Nie powinni w tym względzie wyręczać Urzędu Miasta. Punkty powinny być organizowane w jakichś instytucjach, a oprócz tego nadal powinno być dostępne głosowanie on-line.

Uczestnicy dyskusji podjęli także problem modyfikacji całego SBO. Kwestia ta była poruszana jednak przy dyskusji o zmianach regulaminowych. Zgłoszony postulat dotyczy terenów zielonych w Szczecinie.

Sądzę też, że warto pomyśleć o inicjatywie ubiegłorocznej, która polegała na wystąpieniu do Prezydenta Miasta o utworzenie tzw. SBO Zielonego. Był to pomysł, aby ze środków SBO wyodrębnić pewną pulę przeznaczoną tylko na projekty "zielone": tereny parków, aby miasto było dla nas przyjazne, jak najwięcej utrzymywać w mieście terenów zielonych, nie betonować ich, nie przeznaczać na cele deweloperskie.

Uczestnicy dyskusji przyznali, że wprowadzenie zmian wymaga czasu.

Uchwalenie nowego regulaminu to jest proces. Najpierw należy opracować plan zmian przy udziale co najmniej obu zespołów społecznych. Może warto byłoby zaangażować ogół mieszkańców. No i należy jak najszybciej wdrożyć tę procedurę, aby już w przyszłym roku poprawiony regulamin stanowił taką podstawę funkcjonowania zarówno dla zespołów jak i dla całego SBO. Chodzi o to, aby był jasny, klarowny, żeby nie budził żadnych zastrzeżeń.

Podjęto także inne kwestie regulaminowe odnoszące się do Zespołu Odwoławczego.

W obecnym układzie prawnym zespół odwoławczy może zrobić dwie rzeczy: albo odrzucić projekt ostatecznie albo przekazać go urzędnikom do dalszego procedowania. Nie może sam podjąć decyzji innej, a więc nie może wprowadzić projektu na listę projektów. Czasami jest to na rękę urzędników, bo pozwala pozbyć się jakichś kontrowersyjnych projektów.

Wskazano także kwestie związane z samym regulaminowym zgłaszaniem projektów, a zwłaszcza załączeniem listy poparcia.

Kolejną sprawą w zgłaszaniu projektów, co ma swój wyraz w czasach pandemii, to liczba osób popierających projekt. Obecnie projekt musi mieć tzw. listę poparcia i ona jest określona na dziesięć osób. Moim zdaniem lista poparcia powinna obejmować 1 osobę. Ograniczenie to wynika z trzech powodów: 1) w okresie pandemii zbieranie podpisów oznacza wiele trudności i niebezpieczeństw, 2) totalnie nie pomyślano o osobach niepełnosprawnych ruchowo, jak te osoby mają zgromadzić podpisy? 3) nie pomyślano o osobach nieśmiałych.

Kolejna uwaga dotyczy trybu odwoławczego, Chodzi tutaj o czas zmian na uwzględnienie poprawek przez projektodawcę.

Tryb odwoławczy ustalony w par. 20 ust. "Zespół Odwoławczy może wnioskować o wprowadzenie zmian w projekcie zweryfikowanym negatywnie jeden raz w odniesieniu do danego projektu" nie precyzuje czasu na weryfikację projektu. Powinno być tutaj co najmniej 5 dni na opracowanie poprawek.

II. 2. 2. 5. Ogólna ocena SBO

Ogólna ocena SBO dotyczyła kwestii oceny tego, na ile idea budżetu obywatelskiego jest właściwie realizowana oraz czy powinna być kontynuowana, a także podziału budżetu pomiędzy miasto i osiedla. Respondentów zapytano w tym bloku o kwestie techniczne - przyjazność platformy do głosowania.

Jeden z dyskutantów zauważył, iż realizacja budżetu obywatelskiego nie do końca odpowiada zasadom partycypacji społecznej.

Tak, jak w innych miastach procedura budżetu obywatelskiego jest bardzo konfrontacyjna. Na jednym z posiedzeń zastanawialiśmy się nad ograniczeniami działań grup, które mają przewagi. Jakie przewagi mogą być dozwolone, a jakie nie? Czy można używać przewag, do których mogą mieć dostęp wszyscy, a jakich przewag, do których dostęp mają nieliczni. Kilukrotnie było już to sygnalizowane, kiedy szkoły używały kanałów komunikacyjnych, mało kto jest kierownikiem szkoły lub dyrektorem administracyjnym szkoły, mało kto może za pomocą jakiegoś narzędzia wysłać informacje.

Jeden z uczestników rozwinął tę myśl:

SBO jest to konkurs grantowy, który wygląda jak wyścig zbrojeń, jeśli chodzi o kampanię promocyjną. A druga sprawa, to ten wyścig zbrojeń wynika z tego, że miasto przeznacza bardzo małe środki na promowanie idei SBO bez żadnych regulacji odnośnie przebiegu kampanii promocyjnej projektodawców.

Inny uczestnik przedstawił swoją opinię na temat udziału w SBO miejskich radnych.

SBO to jest miejsce, gdzie zwykli, szarzy ludzie, mogą się zaangażować. Ostatnimi czasy radni miejscy włączyli się do SBO. Jeżeli jakieś pomysły im się podobają, to niech zapewnią ich finansowanie z budżetu miasta. Przecież mogą to zrobić jako radni. Łączenie dużych osiedli z małymi jest dla tych drugich krzywdzące.

Ogólna ocena SBO jest jednak pozytywna, choć wymowa poniższej wypowiedzi nie jest jednoznaczna.

SBO tak, wypaczenia nie! Platforma nie jest zbyt przyjazna. Ona wiele osób zniechęca: muszę mieć dowód osobisty, podać PESEL, nazwisko panięskie matki, podać numer telefonu, wpisać kod, który wpisuję i dopiero mogę głosować. SBO nie powinien służyć spółdzielniom mieszkaniowym.

Respondenci wskazali także na dostrzegalne uchybienia strony internetowej.

Strona SBO nie jest ergonomiczna, jest nieprzejrzysta.

Samo głosowanie internetowe jest zniechęcające. Tutaj powinna być jak największa prostota.

Odniesiono się wreszcie do kwestii podziału środków pomiędzy osiedla.

Podział środków między projekty osiedlowe i ogólnomiejskie jest adekwatny.

Kwestie podziału SBO na osiedla i części jest ciągle w uwadze BDO. Łączenie obszarów powinno być poprzedzone badaniami, tak jak to miało miejsce we Wrocławiu³⁷.

Ciężko się połapać na stronie. Dlaczego jest tyle stron? Przecież można by zrobić to wszystko na jednej stronie bez konieczności przechodzenia na kolejne podstrony.

Ważną kwestią jest rejestrowanie spotkań zespołów. Jeden z respondentów postuluje obowiązkowe rejestrowane spotkań.

Muszą być ustalone zasady transmisji i rejestrowania spotkań zespołów. Skoro spotkania dotyczą spraw publicznych, finansowych, to jawność powinna być obligatoryjna.

Osobną kwestią w ocenie SBO jest jego promocja. Zdaniem respondentów konieczne jest większe zaangażowanie miasta.

Dopóki miasto będzie przeznaczało na promocję SBO 30 tys. złotych poprzez zlecenie konkursowe zadań organizacjom pozarządowym, promocja SBO będzie realizowana przez te podmioty, które gotowe są poświęcić swoje środki na reklamę pojedynczych projektów.

II. 2. 2. 6. Współpraca z miastem

Opinie respondentów na temat współpracy z miastem (Urzędem Miasta) były zróżnicowane. Praca w zespołach wymaga dużego poświęcenia. Członek zespołu musi pracy w zespole poświęcić wiele czasu, a przede wszystkim wykazać się dużym zaangażowaniem intelektualnym, emocjonalnym, a także pozostawać dyspozycyjnym.

Pod względem dyssypacyjności współpracujących z zespołami urzędników nie było żadnych zastrzeżeń. Zgłaszane problemy dotyczyły raczej kwestii ogólnych – sensu prowadzonych działań. Niekiedy prowadziło to do poczucia zniechęcenia.

[...] Mam poczucie zniechęcenia, bo nie czuję aby mój głos był brany pod uwagę. Czytając zeszłoroczną ewaluację widzimy, że Urząd nie bierze tego pod uwagę, nie reaguje, próbuje znaleźć takiego rozwiązania, które zachęciłoby nas wszystkich do jeszcze większej aktywności, jeśli chodzi o SBO.

Jeden z uczestników wyrażał zaniepokojenie związane z przepływem informacji.

Nie dochodziły do nas niektóre maile. Tam była jakaś blokada, cenzura na poziomie Urzędu i po prostu one nie dochodziły do nas, więc to potwierdza, że urzędników trzeba jak najbardziej odsunąć, bo nie dość, że mają za duży wpływ na ten budżet, to jeszcze cenzurę nam wprowadzają. Jestem totalnie rozczarowany protokołami, które w tym roku są zdawkowe. Umykają ważne sprawy.

Konkluduje jednak:

Poza tym współpraca układa się pozytywnie.

Jeden z uczestników zwrócił uwagę na możliwość kontynuowania tegorocznych (pandemicznych) doświadczeń w przyszłości:

³⁷ W innym wywiadzie wskazywano, że chodzi nie o wyłanianie obszarów w wyniku procesu konsultacji społecznych (który to proces został przeprowadzony), ale o zewnętrzną, ekspercką analizę funkcji i struktury poszczególnych obszarów.

Teraz mamy pandemię, ale ja uważam, że bez względu na to co nam przyniesie przyszła edycja, to pracę zespołów można utrzymać w formie on-line. Tegoroczna edycja pokazała, że zdecydowanie te spotkania przebiegają szybciej, konkretniej, możemy się częściej spotykać. Oszczędzamy czas na dojazdach.

Zgłoszono też problem z korespondencją, która nie dochodzi do zespołów (8 pism z Bukowa nie dotarło).

Mieliśmy takie sytuacje, że projektodawca zaplanował coś na terenie, który jest zablokowany, bo kiedyś ktoś sobie wymyślił, że coś na tym terenie może powstać. Nie pamiętam dokładnie, ale był to akt niskiej rangi, że być może coś na Gumieńcach ma powstać, bo zostało to już ustalone podczas narady prezydenckiej. Chciałem składać projekt, ale nie mogłem, bo ktoś w latach 70-tych zaplanował, że tam powstanie tramwaj, będzie jechał przez pół Niebuszewa. Ten tramwaj w dokumentach planistycznych jest nadal, ale te dokumenty powinny być aktualizowane. Podobnie na Cukrowej, obok wejścia na Uniwersytet jest teren blokowany, bo tam ma powstać linia tramwajowa.

Jeden z respondentów odniósł się do oceny projektów, które wynikają z ram formalno-finansowych SBO:

Oceny projektów z wydziałów Urzędu są niekiedy zaskakujące. Sam poziom wydatków na SBO w granicach 0,5% wydatków inwestycyjnych, co jest minimum wynikające z ustawy, a władze miasta o wiele więcej na ten cel nie przeznaczają. Za to można najczęściej zrobić siłownię pod chmurką, jakąś rzeźbę albo oświetlenie. Co roku jest parę innowacyjnych projektów, ale 90% tych projektów, to są praktycznie to samo. To wynika też z tego, że to są małe kwoty, to nie jest taka sytuacja, że mieszkańcy mogą decydować o połowie, czy nawet wszystkich inwestycjach miasta. My mamy tylko pół procenta.

II 2. 2. 7. Wpływ pandemii na przebieg procesu tworzenia SBO 2021

Respondenci odnieśli się także do kwestii wpływu pandemii na cały proces tworzenia budżetu obywatelskiego. Ich zdaniem problemy realizacyjne pojawiły się dopiero jesienią.

Jednym z zasadniczych problemów jest marginalizacja osób starszych, które nie posiadają odpowiednich umiejętności informatycznych, a jednocześnie nie są mobilne.

Wpływ pandemii dotyczył jesieni. Wielu rzeczy dotyczących promocji można by zrobić więcej, a obecnie jest to utrudnione. Można by wspomóc osoby niepełnosprawne i nieradzące sobie z technikami informatycznymi. W poprzednich latach można było jakoś dotrzeć do tych osób. Myślę, że osoby 60+ w stosunku do poprzednich lat będą w znacznie mniejszej liczbie.

Respondenci dyskutowali nad optymalnym terminem przeprowadzenia głosowania nad budżetem.

Dobrym okresem jest wrzesień, kiedy dzieci wracają do szkoły i wszyscy wracają w ryzy, a pogoda jest jeszcze umożliwia spotkania plenerowe.

Inny respondent stwierdził, że:

Najlepszym terminem byłby przełom września i października. Ale czy jest to możliwe? Chcemy zmienić uchwałę, a to wszystko musi potrwać zgodnie z procedurą.

Generalnie, respondenci nie podnosili pandemii jako istotnej w całym procesie tworzenia SBO 2021.

II.3. Wyniki głosowania

W edycji SBO 2021 w głosowaniu uczestniczyło 28 924 osób, którzy oddali głosy ważne i nieważne. Z tej liczby elektronicznie oddało swoje głosy 27 708 (przeciętna liczba głosów oddanych w ten sposób na osobę wyniosła 4,67), a papierowo 1216 osób. Jednak 235 kart papierowych nie spełniało wszystkich wymaganych kryteriów oceny (najczęściej odnotowano niewypełnione wymagane rubryki oraz błędne numery PESEL), stąd nie uznano ich ważności. Ostatecznie, głosy ważne oddało 28 689 osób. Zwracamy uwagę na najniższą od 2018 roku liczbę głosów nieważnych w tegorocznej edycji.

Wyk. 46. Liczba głosujących na SBO 2018- 2021

Źródło: BDO UM Szczecin.

Porównując liczbę głosujących z danymi z poprzednich edycji można zauważyć, że po najniższej frekwencji podczas głosowania na SBO 2019, aktywność mieszkańców stabilizuje się. Należy podkreślić, że sytuacja w tej edycji była wyjątkowa. Po pierwsze, głosowanie odbyło się dopiero w połowie grudnia, w okresie przedświątecznym, a po drugie, w okresie ograniczonej

aktywności, niskiej mobilności, wynikających ze stanu pandemii. Można więc uznać, że frekwencja w bieżącej edycji była dość wysoka.

Sięgając po archiwalne dane zatrzymaliśmy się na roku 2017, kiedy SBO było budżetem równo podzielonym na 4 dzielnice miasta. Uzyskano wówczas bardzo wysoką frekwencję, ale miała ona zupełnie inne podstawy – opierała się na lokalnej mobilizacji. W ogóle, przez cały czas prowadzenia SBO, jego zasady często się zmieniały. Można zauważyć, że poszukiwanie optymalnego rozwiązania wciąż trwa.

Tab. 27. Liczba głosujących i formy głosów ważnych w edycjach SBO 2018-2021

	SBO 2018	SBO 2019	SBO 2020	SBO 2021
liczba głosujących (osoby, które oddały ważne głosy)	26 378 osób	21 291 osób	30 162 osób	28 689 osób
w tym przez Internet (które oddały ważne głosy)	26 250 osób	21 343 osób	29 581 osób	27 708 osób
liczba osób głosujących za pomocą kart (oddając ważne głosy)	128 osób	248 osób	581 osób	981 osób
Liczba oddanych głosów (ważnych)*	75 047	61 727	141 415	133 794

*W edycjach 2018-2019 oddać można było maksymalnie 3 głosy: 1 na projekt ogólnomiejski, 1 na dowolny projekt dzielnicowy duży i 1 na dowolny projekt dzielnicowy mały.

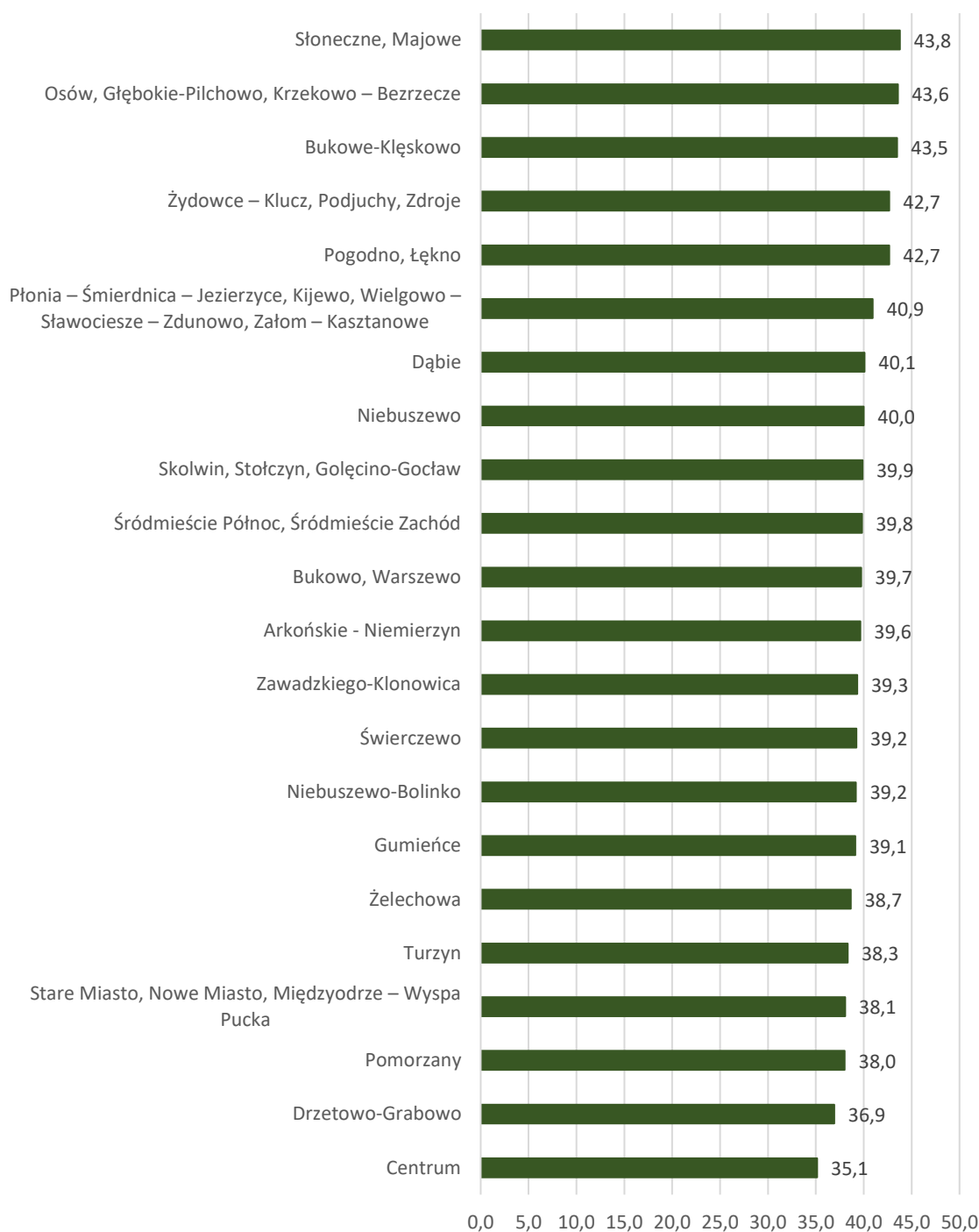
W tegorocznej edycji, rozkład głosujących mężczyzn (50,02%) w stosunku do kobiet (49,98%) był niemal idealnie parytetowy. Nie dysponujemy materiałem porównawczym z lat ubiegłych (innym niż ankiety głosujących), który pokazywałby dokonujące się tendencje: feminizację czy maskulinizację SBO.

Uzyskane informacje na podstawie numerów PESEL dotyczące wieku głosujących pokazują na pewne różnice pomiędzy osiedlami - obszarami głosowania.

Średni wiek głosujących zawiera się od 35 lat głosujących z Osiedla Centrum do 44 lat na Osiedlach Słoneczne i Osiedle Majowe. Różnica wieku wynosi więc 9 lat, co jest znaczną wartością przy stosunkowo mało zróżnicowanej strukturze wieku pomiędzy mieszkańcami osiedli. Oznacza to, że osiedla różnią się znacznie swoim kapitałem społecznym.

Prezentowane zestawienie pokazuje bowiem średni wiek mieszkańców zaangażowanych w rozwój swoich osiedli niż charakterystyką wszystkich mieszkańców osiedla. Ten wskaźnik absolutnie nie koresponduje ze średnim wiekiem mieszkańców, a tym bardziej ze średnim wiekiem radnych osiedlowych. Może być jednak zaskakujące, że w kilku przypadkach opozycja wieku między tymi kategoriami jest tak bardzo silna.

Wyk. 47. Średni wiek głosujących wg obszarów głosowania

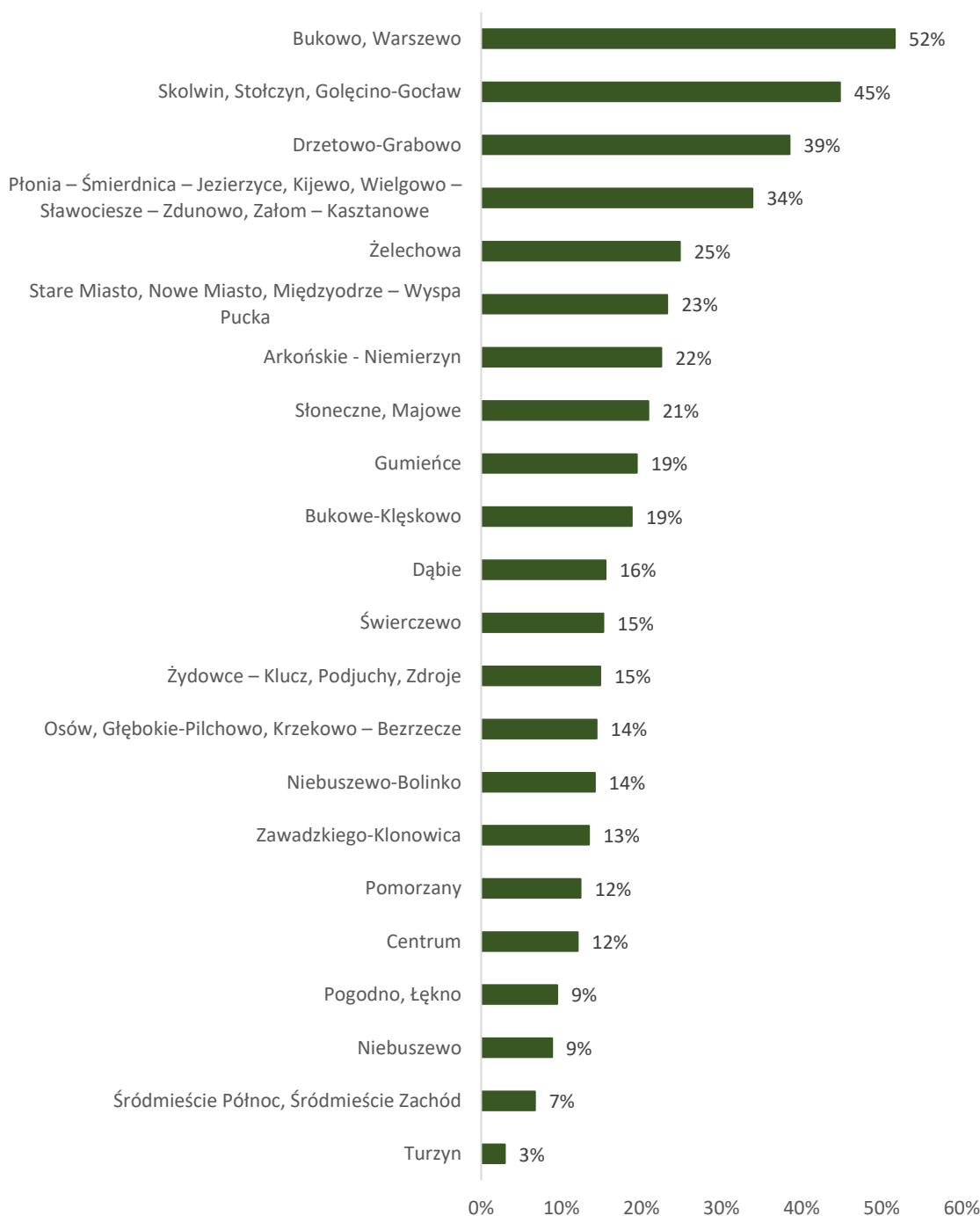

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin.

Bardzo ciekawych wniosków dostarcza nam analiza oddanych głosów na projekty osiedlowe w stosunku do liczby mieszkańców tych osiedli – na czas głosowania połączonych w obszary lokalne. Każdy głosujący szczecinian mógł oddać 5 głosów na wybrane projekty: 2 głosy na projekty ogólnomiejskie oraz 3 głosy na projekty lokalne. Na jeden projekt można było oddać maksymalnie dwa głosy. Głosowanie na projekty nie było poddane rejonizacji, to oznaczało, że mieszkańcy mogli oddać głos lub głosy na projekty z dowolnego obszaru lokalnego.

W tegorocznej edycji SBO 28 689 osób oddało 55 895 ważnych głosów na projekty ogólnomiejskie oraz 77 899 głosów na projekty realizowane w obszarach lokalnych. Brak rejonizacji powoduje, że mieszkańcy miasta mogą wspierać projekty w osiedlach, w których nie mieszkają, bo mieszka tam ktoś im bliski, ich rodzice lub spędzają tam swój wolny czas. Taka sytuacja daje ogromne możliwości mobilizowania lokalnych społeczności do pozyskiwania zwolenników dla swoich projektów.

Wyk. 48. Liczba oddanych głosów na projekty osiedlowe w stosunku do liczby mieszkańców

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin.

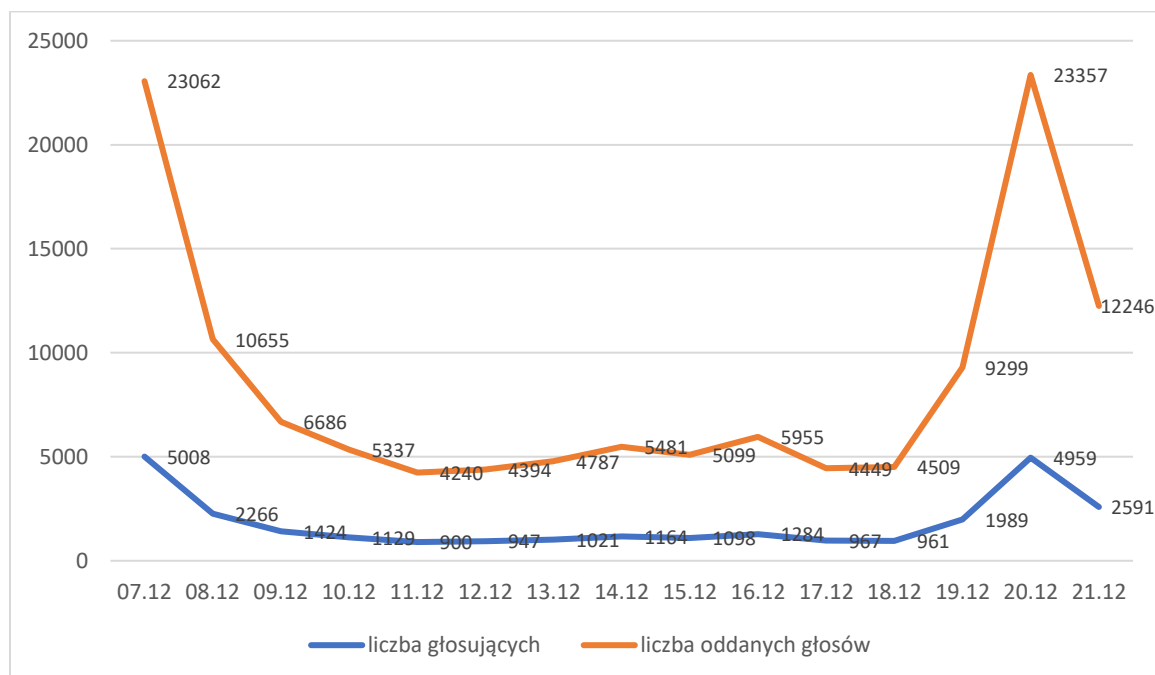
W kolejnym zestawieniu (wyk. 48) przedstawiono relacje pomiędzy liczbą oddanych głosów a liczbą (formalnych) mieszkańców obszarów lokalnych (osiedli bądź ich związków). Relację tą możemy nazwać wskaźnikiem aktywizacji projektowej.

Zauważymy tu ogromne zróżnicowanie w poziomie owej mobilizacji pomiędzy aktywnością mieszkańców poszczególnych osiedli. Prym wiodą osiedla przestrzennie najbardziej oddalone od centrum miasta: Bukowo, Warszewo, Skolwin, Stołczyn, Gołęcino, Goćław, Płonia, Śmierdnica, Kijewo, Wielgowo, Zdunowo, Załom, Drzetowo-Grabowo. Przestrzenne oddalenie od centrum tych osiedli nie oznacza, że są one peryferyjne w sensie społecznym. Przeciwnie, są to przecież osiedla najbardziej dynamicznie się rozwijające, z największym przyrostem nowych mieszkańców, którzy inwestują w to miejsce ogromne środki, niejednokrotnie opłacone kosztownym kredytem.

Z drugiej strony zestawienia widzimy osiedla zupełnie odmienne, bo położone w centralnej tkance miasta: Osiedle Turzyn, Śródmieście Północ, Śródmieście Zachód, Niebuszewo, Pogodno, Centrum, Pomorzany. Te osiedla dopiero czekają na swój impuls rozwojowy. Powoli zaczynają się rozwijać, pojawia się w nich wiele nowych inwestycji mieszkaniowych, małych osiedli deweloperskich. Najprawdopodobniej nowi mieszkańcy zaktywizują obecnych, w znacznej mierze starzejących się mieszkańców. Nie mniej jednak możemy zaobserwować bardzo wyraźnie, jak konieczne są społeczne działania rewitalizacyjne w centralnych osiedlach Szczecina.

Na końcu pragniemy jeszcze zwrócić uwagę na zmiany frekwencji podczas głosowania w bieżącej edycji SBO. Na pierwszym z wykresów (nr 49) przedstawiono przebieg głosowania dzień po dniu według dziennej liczby oddanych głosów.

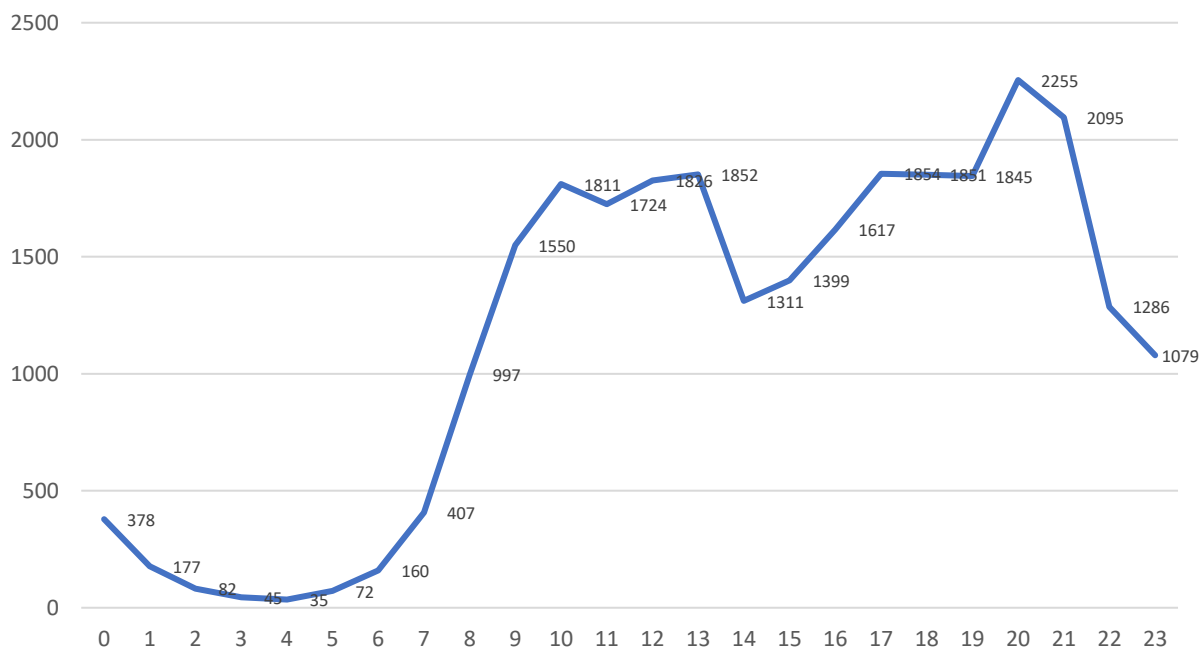
Wyk. 49. Przebieg głosowania SBO 2021

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin.

Głosowanie rozpoczęło się 7 grudnia i trwało do 21 grudnia 2020 roku. Największe natężenie w oddawaniu głosów wystąpiło na początku i na końcu dwutygodniowego okresu. Najwięcej osób głosowało pierwszego dnia głosowania (5008 osób), a najmniej w sobotę (12 grudnia) w połowie okresu głosowania. Przedostatni dzień głosowania, niedziela 20 grudnia był dniem końcowej mobilizacji zasobów projektodawców. Przyniósł on aż 4959 głosujących.

Wyk. 50. Dobowa aktywność głosujących

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDO UM Szczecin (wyłącznie głosy internetowe N=27708).

Kolejny wykres obrazuje aktywność szczecinian w ujęciu godzinowym. Zawarto tu wszystkie głosy internetowe. Na wykresie możemy zauważyć, że mieszkańcy miasta najchętniej głosowali w godzinach przedpołudniowo-południowych, pomiędzy 9-tą a 13-tą oraz w godzinach wieczornych i nocnych, pomiędzy godziną 18-tą a 22-gą.

Informacje na temat rzeczywistej aktywności głosujących można wykorzystać w przyszłych działaniach promujących kolejne edycje SBO.

IV. Rekomendacje

- Warto w dalszym ciągu ulepszać regulamin SBO - wśród przedstawicieli Zespołu Odwoławczego i Opiniującego, a także w komentarzach w domenie publicznej pojawiały się głosy, że należałoby dopracować niektóre jego punkty. Sugerowanym przez nas rozwiązaniem byłoby spotkanie z przedstawicielami aktorów społecznych zaangażowanych w SBO (projektodawców, członków Zespołów, przedstawicieli BDO) po zakończeniu procedury tegorocznej edycji, w celu omówienia proponowanych kierunków zmian (były to postulaty związane z ograniczeniem możliwości zgłaszania określonych projektów, wyłączenia instytucji i osób z całego procesu tworzenia SBO, zmiany organizacyjne i systemowe). Taka wewnętrzna ewaluacja była jednym z postulatów badanych – mogłaby się odbyć np. w pierwszym kwartale po zakończeniu procedury głosowania, po to, aby umożliwić *“rozwiązanie problemu, żeby gdzieś one wybrzmiały, one często są przykrywane, mówi się o nich, ale nic się nie robi. Czyli aby te problemy się wy dostały na zewnątrz w jakiejś bezpiecznej sytuacji, nie po kątach, nie w gazetach itp. Ale przede wszystkim wspólnie rozwiązać sytuację, zastanowić się wspólnie na co jesteśmy w stanie się umówić, zgodzić.”* (WG 1).
- W wielu momentach badania uczestnicy podkreślali postulat uwzględnienia wyników ewaluacji z poprzednich edycji. Rekomendujemy stworzenie narzędzia, które umożliwiłoby porównanie wniosków z ewaluacji i wdrażanych rozwiązań – np. w postaci tabeli zawierającej odpowiedź Biura Dialogu Obywatelskiego na wyszczególnione propozycje składane przez wnioskodawców i uczestników procesu.
- W celu zwiększenia uczestnictwa szczecinian w procedurach konsultacji i partycypacji społecznej konieczne jest przeprowadzenie badań na reprezentatywnej próbie mieszkańców miasta. Badanie tego rodzaju (niemożliwe do przeprowadzenia w roku naznaczonym ograniczeniami związanymi z pandemią) umożliwiłoby identyfikację poziomu wiedzy na temat narzędzi partycypacji i pozwoliłoby wskazać główne bariery uczestnictwa.
- Jednym z narzędzi mających wpływ na zwiększanie udziału mieszkańców w procedurze SBO powinna być modyfikacja strategii komunikacyjnej. Na podstawie zebranych danych najbardziej zasadne staje się informowanie nie tyle o możliwościach SBO, co o konkretnych realizacjach i osiągniętych przez nie efektach. Pokazanie tego, co się udało przyniesie lepsze rezultaty niż pokazywanie tego, co można zrealizować i co przysługuje mieszkańcom.
- Nie znamy odpowiedzi na pytanie: jaka jest relacja między celami strategicznymi (priorytetami rozwoju) miasta a rezultatami realizowanych wniosków? W związku z rozpoczynającymi się pracami nad aktualizacją strategii miasta warto porównać, jakie obszary do tej pory były (i są) realizowane przez SBO, a jakie powinny być. W ramach namysłu nad strategią, należy dokonać ważnego rozstrzygnięcia: czy SBO jest jednym z narzędzi realizacji tych celów, czy też instrumentem stałej aktualizacji (oddolnego tworzenia) celów strategicznych. Rekomendujemy, aby w ewaluacji wdrażania strategii

rozwoju miasta pojawiały się uzupełnienia w postaci typów wniosków/kierunków które postulują mieszkańcy.

- Pomimo tak znacznej przeciwwagi projektów dotyczących kategorii: infrastruktura, zaledwie w 11 % wszystkich projektów uwzględnione zostały wprost, wymienione zostały problemy niepełnosprawnych mieszkańców Szczecina. Tylko w dwóch wnioskach w tytule projektu wskazano na tę grupę osób („Plac zabaw bez barier przy Szkole Podstawowej nr 21 z Oddziałami Integracyjnym” – projekt nr 4, lokalny: Świerczewo) oraz „Utworzenie przejść dla pieszych ze szczególnym uwzględnieniem osób z dysfunkcjami ruchu” - projekt nr 1, lokalny: Gumieńce). Rekomendujemy zatem rozważenie umieszczenia w formularzu wniosku pozycji do zaznaczenia, która wskazywałaby na uwzględnienie w projekcie potrzeb osób niepełnosprawnych.
- Rekomendujemy przeprowadzenie ewaluacji zrealizowanych projektów, zawierającej odniesienie do kryterium efektywności i użyteczności (to jest relacji ponoszonych nakładów i poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców poprzez realizację zadań wyłonionych w SBO). Z zebranych danych wynika, że ewaluacja efektów zrealizowanych projektów pomogłaby w nagłośnieniu samego SBO. Badani wnioskodawcy zgłaszali postulat oceny takich parametrów zrealizowanych projektów jak dostępność, stan i struktura użytkowania wpływ na otoczenie. Oprócz spodziewanych, pozytywnych efektów takiej ewaluacji widzimy tu możliwe dwa problemy. Po pierwsze, konieczne jest wypracowanie metodologii ewaluowania oddziaływania projektów i odpowiedzi na pytania: jak mierzyć ich rolę w społeczności lokalnej, zgodność z przyjętymi we wniosku założeniami, sposobem użytkowania? Itd. Istnieje jednak ryzyko, że projekty, które nie zostaną pozytywnie ocenione mogą przyczynić się do zmniejszenia poparcia mieszkańców dla SBO.
- W Szczecinie istnieje możliwość udziału w głosowaniu wszystkich osób zamieszkałych w Szczecinie (niezależnie od wieku i posiadanego obywatelstwa), tak więc wnioski na działanie lub inwestycję w mieście mogą zgłosić np. również migranci. Idea możliwości oddawania głosu przez młodzież i dzieci (lub za młodzież i dzieci), ma z jednej strony charakter włączający, ale daje też przewagę rodzinom (w tym sensie może stanowić naruszenie zasady równości) i organizacyjnym podmiotom mającym dostęp do danych rodziców i ich dzieci (szkoły). Nie znamy wciąż odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu dokonuje się *empowerment* tych grup, należałoby wypracować kryteria pomiaru efektów tego włączenia (pomiar ilościowy i jakościowy).
- W naszej ocenie powtarzającym się argumentem uczestników procesu SBO jest niedostateczne umocowanie projektów w lokalnych potrzebach mieszkańców. Część projektów posiada zbyt słabą legitymizację społeczną, a niektóre są nawet odbierane jako „zbędne”. Rekomendujemy zatem, aby częścią informacji dla przyszłych wnioskodawców i komponentem szkoleń w ramach Akademii SBO były zalecenia wykorzystywania diagnoz lokalnych lub opinii eksperckich, odnoszących się do problemów lokalnych i potrzeb docelowych użytkowników realizowanych zadań.